

Yhteenveto

13.9.2021

VN/5875/2019
VN/5875/2019-OM-130

Yrsa Nyman

Saamelaiskäräjälain muutosta valmistellun toimikunnan mietintö; Yhteenveto lausuntopalautteesta

Saamelaiskäräjälain uudistamista valmistelleen toimikunnan mietintö julkaistiin 11.5.2021. Oikeusministeriö lähetti mietinnön lausunnoille lausuntopalvelu.fi:n kautta 21.5.2021-6.8.2021 (liitteenä lausuntopyynnön jakelu). Lausuntoja annettiin yhteensä 84 kappaletta, ja lisäksi eduskunnan keskuskanslia ja puolustusministeriö ilmoittivat, ettei heillä ole asiasta lausuttavaa. Lausunnoista 37 on yksityishenkilöiden antamia. Muutamalle lausunnonantajalle myönnettiin pyynnöstä lisäaikaa. Tähän lausuntoyhteenvetoon on sisällytetty kaikki 24.8.2021 mennessä saapuneet lausunnot, sekä 11.5-21.5.2021 välisenä aikana asiassa saapuneet kannanotot. Lausuntoyhteenveto ei sisällä toimikunnan työskentelyn aikana saatuja lausuntoja, eikä YK:n alkuperäiskansamekanismi EMRIP:n 6.8.2021 toimittamia kommentteja pykälistä 3, 9, 9 a ja 9 b sekä luvusta 5. Lausuntoyhteenveto ei myöskään sisällä valtiosääntöoikeuden professori Tuomas Ojaselta erikseen tilattua asiantuntijalausuntoa.

Annetut lausunnot

Janetta Aikio
Amnesty International Suomen osasto
Anarasah rs / Inarinsaamelaiset ry

Bárbmu –Sisä-Suomen saamelaisyhdistys ry/Rs

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
Enontekiön kunta

Arvi Guttorm

Ritva Hannuniemi-Pulska
Noora Heikinheimo
Janne Hirvasvuopio
Ritva Hirvelä

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Oikeusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 25
00023 Valtioneuvosto

Eteläesplanadi 10
Helsinki

29 516 001
35 829 516 001

916 067 730
+358 9 1606 7730

oikeusministerio@om.fi
oikeusministerio.fi

Ihmisoikeuskeskus
 Ihmisoikeusliitto
 Inarin kunta
 Inarin yhteismetsä

Johti Sápmelaččat rs
 Tanja Joonä

Oiva Kaltiokumpu
 Karjalazet Nuoret Suomes - Karjalaiset Nuoret Šuomešša ry
 Jarmo Katajamaa
 Ari Keskitalo, Pekka Keskitalo ja Pentti Keskitalo
 Jouni Kitti sekä Jouni Kitti ja muut
 Tero Kokko
 L. Kunnari
 Kolttien kyläkokous
 Korkein hallinto-oikeus
 Kari Kyrö
 Ritva-Maija Kyrö
 Urpo Kyrö

Lapin sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
 Marketta Lehtola
 Liikenne- ja viestintäministeriö

Maa- ja metsätalousministeriö
 Hannu Magga
 Metsähallitus
 Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry
 Inka Musta

Onni Niemelä
 Rami Niemelä
 Klemetti Näkkäläjärvi ja yksilövalittajat
 Minna Näkkäläjärvi

Oikeuskanslerinvirasto
 Opetushallitus
 Opetus- ja kulttuuriministeriö
 Paliskuntain yhdistys
 Aslak Pekkala
 Peltojärven lapinkylä
 Peltojärven saamelaiset ry
 Leo Peltovuoma

Saamelaisalueen koulutuskeskus
 Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto
 Saamelaispaliskunnat ry / Sámi bálgosat rs
 Hannu Saarinen
 Sámi Árvvut rs
 Sámiráđđi / Saamelaisneuvosto
 SámiSoster ry

Tiina Sanila-Aikio
Tytti Sarivaara
Martin Scheinin
Esa Siitonen
Sodankylän kunta
Suoma Boazosámit r / Suomen porosaamelaiset ry
Suoma Sámi Nuorat ry / Suomen Saamelaisnuoret ry
Suomen Kuntaliitto ry
Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry
Suomen YK-nuoret
Jarkko Suominen
Jere Suominen

Aarne Turunen
Työ- ja elinkeinoministeriö

Ulkoministeriö
Utsjoen kunta

Hilla Vaarala
Valtiovarainministeriö
Into Veskonieni
Marika Vieltojärvi
Oili Vieltojärvi
Vuotson saamelaisseura ry

Yhdenvertaisuusvaltuutettu
Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä
Jussi Ylipieti
Viljo Yli-Yrjänäinen
Ympäristöministeriö

Lyhyt tiivistelmä lausuntojen keskeisestä sisällöstä

Janetta Aikio vastustaa lappalaiskriteerin poistamista ehdotetusta 3 §:stä (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon) sekä vaaliluettelon laatimista uudelleen. Hän pitää lappalaiskriteeriä polveutumiskriteerinä. Ehdotus on Aikion mukaan syrjivä. Maa-oikeuksia omaavilla tulee Aikion mukaan olla oikeus olla mukana päätöksenteossa tasaveroisesti.

Amnesty International Suomen osasto pitää saamelaiskäräjälain muutosta tärkeänä ihmisoikeuskysymyksenä ja kannattaa lain muuttamista toimikunnan ehdotuksen mukaisesti. Amnestyn mukaan toimikunnan mietinnön mukainen lakimuutos olisi merkittävä askel saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumisen edistämiseksi ja nykyisen 3 §:n saamelaismääritelmää koskevan ihmisoikeusloukkauksen poistamisessa. Amnesty pitää monia ehdotetuista muutoksista kannattettavina tai oikeasuuntaisina ja katsoo, että lain muuttaminen olisi yksi konkreettinen keino osoittaa hallituksen sitoutumista ihmisoikeuksien edistämiseen. Amnesty käsittelee lausunnossaan pykälä 1, 2, 3, 5, 9, 9 a ja 9 b, 17 a sekä 4 ja 5 lukuja. Amnesty korostaa, että saamelaisyhteisön osallistaminen ja sen jäsenten osallistumisen päätöksentekoon tulee olla monimuotoista, kattavaa ja kokonaisvaltaista ja tässä yhteydessä saamelaiskäräjillä instituutiona on keskeinen rooli. Amnestyn mukaan viranomaisten ja muita julkisia tehtäviä hoitavien tulee kiinnittää huomiota myös marginalisoituihin ryhmiin kuuluvien saamelaisten kuulemiseen.

Anarasah rs / Inarinsaamelaiset ry katsoo, että esitysluonnos on kaikista annetuista esityksistä heikoin ja ristiriidassa perus- ja ihmisoikeuksien kanssa sekä kokonaisuudessaan perustuslain 6 §:n vastainen, koska se ei kohtele kaikkia saamelaisia yhdenvertaisesti. Yhdistys yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen. Anarasah rs vastustaa lappalaiskriteerin poistamista saamelaismääritelmästä (3 §) sekä henkilöiden poistamista vaaliluettelosta ja pitää kielikriteerin korostamista kestävämmänä, koska sen todentaminen on mahdotonta. Anarasah rs:n mukaan ILO 169 –sopimus korostaa polveutumista ja syntyperää ja siten esitys on Anarasah rs:n mukaan ILO –sopimuksen vastainen. Anarasah rs:n vastustaa monia ehdotuksia sen vuoksi, että ehdotettu määritelmä poissulkee osan saamelaisväestöstä. Anarasah rs vastustaa ehdotettua toimivaltasäännöstä (5 §) ja saamelaisten edustamista koskevaa säännöstä (6 §). Määrärahasäännöksen osalta (8 §) Anarasah rs pitää perusteltuna noudattaa valtioneuvostuslakia. Anarasah rs vastustaa laajennettua yhteistoimintaa neuvotteluelvoitetta (9 ja 9 b §). Anarasah rs korostaa kuntien asemaa ja tuo esille, että sanamuodot ”vähäistä suurempi haitta” ja ”huomattava haitta” ovat vaikeita tulkita. Anarasah rs korostaa tarvetta uudistaa kuntakiintiöitä ja ehdottaa muutoksia kirjanpitoa ja tilintarkastusta koskevaan 3 a lukuun sekä vaalilautakunnan ja muutoksenhakulautakunnan kokoonpanoon. Anarasah rs kritisoi YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisuja ja niille annettua painoarvoa. Anarasah rs katsoo, että toimikunta ei ole kuullut eri tahoja tasapuolisesti ja että saamelaiskäräjien toimintaan liittyy demokratiavaje. Anarasah rs korostaa tarvetta inarinsaamelaisia koskevaksi omaksi lainsäädännöksi ja saamelaiskäräjillä perustetun Inarinsaamen neuvottelukunnan kirjaamista lakiin.

Bárbmu –Sisä-Suomen saamelaisyhdistys ry/Rs toivoo, että ratkaisut edistäisivät kaikkien saamelaisten etua ja yhteistyömahdollisuuksia eivätkä lisää minkäänlaista vastakkainasettelua tai eriarvoistamista heterogeenisen yhteisön sisällä. Yhdistys kannattaa sitä, että vaaliluetteloon hakeutumiselle olisi mahdollisimman pitkälti yhteispohjoismaiset kriteerit. Yhdistys pitää 3 §:n otsikoinnin muuttamista mielekkäänä, vaikka se ei välttämättä vaikuta itseidentifikaation ja ryhmähyväksynnän välisiin ristiriitoihin. Saamelaisten oikeuksien huomioimista koskevan säännöksen (9 a §) käsitettä ”vähäistä suurempi haitta” pitäisi Bárbmun mukaan tarkentaa. Bárbmun mukaan saamelaiskäräjien ja vaalilautakunnan kokoonpanossa pitäisi huomioida saamelaisalueen ulkopuolella asuvat saamelaiset. Bárbmun mukaan sähköistä äänestämistä pitäisi mahdollistaa.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää tärkeänä, että säännöksen saamelaiskäräjävaalien vaaliluetteloon ottamista koskevat kriteerit täyttävät YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia

koskevan yleissopimuksen sisällön. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan vaaliluetteloon merkitsemistä koskevien kriteerien yhdenmukaisuutta Ruotsissa ja Norjassa voimassa olevien vastaavien säännösten kanssa voi pitää erittäin tavoiteltavana, kun otetaan huomioon, että saamelaiset ovat yksi kansa asuinvaltiosta riippumatta. Hän pitää tärkeänä, että saamelaiskäräjälain muutoksessa otetaan huomioon, ettei sillä vaikeuteta ILO:n yleissopimuksen ratifiointia. Tähän liittyen hän kysyy, onko saamelaismääritelmän luopumisen vaikutuksia arvioitu. Hän pitää tärkeänä vaaliluettelon periaatteellisen merkityksen vuoksi, että muutoksenhakutoimielimenä vaalilautakunnan päätöksistä toimisi saamelaiskäräjien hallituksen asemesta riippumaton ja itsenäinen lainkäyttöelin. Hän katsoo neuvotteluelvoitetta koskevan laajennuksen olevan tärkeä saamelaisten itsemääräämisoikeuden kannalta. Hän käsittelee tarkemmin ehdotettua 9 ja 9 a §:ää.

Enontekiön kunta käsittelee lausunnossaan ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta (9 ja 9 a §), jota se vastustaa. Ehdotettu muutos johtaisi Enontekiön kunnan mukaan todennäköisesti kunnallisen itsehallinnon kanssa ristiriidassa olevan veto-oikeuden muodostumiseen maankäyttöön ja elinkeinojen kehittämiseen liittyvissä kysymyksissä. Enontekiön kunta korostaa, että muutokset eivät saa olla ristiriidassa maankäytön suunnitteluun ja ohjaukseen liittyvän kunnallisen itsehallinnon sekä maankäyttö- ja rakennuslain kanssa. Enontekiön kunta katsoo, että ehdotus tarkoittaisi de facto veto-oikeuden muodostumista maankäytön suunnitteluun sekä maa- ja vesialueiden käyttöön, mikä asettaisi saamelaisalueen kunnat eriarvoiseen asemaan maankäytön suunnittelussa verrattuna muihin kuntiin ja rapauttaisi kunnallista itsehallintoa. Enontekiön mukaan ehdotettu 9 a § on väljästi kirjoitettu ja sillä heikennettäisiin tosiasiallisesti viranomaisten toimivaltaa koskien maa- ja vesialueiden käyttöä.

Arvi Guttorm katsoo, että saamelaisuutta ei voi määrittää eduskunta, Suomen hallitus, eikä oikeuslaitokset, vaan saamelaiset itse. Guttormin mukaan valitus vaalilautakunnan päätöksestä pitäisi olla mahdollista tehdä ainoastaan saamelaiskäräjien hallitukselle. Guttormin mukaan kaikki 1990-luvun jälkeiset korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä vaaliluetteloon otetut henkilöt tulisi poistaa vaaliluettelosta. Guttormin mukaan historia ei tunne esimerkiksi metsäsaamelaiset –ryhmää. Guttorm kannattaa lappalaisperusteen poistamista 3 §:stä (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon). Muutoksenhakulautakuntaa koskevaa ehdotusta Guttorm vastustaa, kuten sitä, että korkeimmalla hallinto-oikeudella olisi jatkossakin rooli vaaliluetteloa koskevilla asioilla. Guttorm vastustaa myös ehdotettua 40 (vaalien tulosta koskeva muutoksenhaku) ja 40 c §:ää (tarkemmat säännökset). Lisäksi Guttorm esittää saamelaisten itsemääräämisoikeuteen ja alkuperäiskansaoikeuteen vedoten poistettavaksi ehdotettua 42 §:ää (muutoksenhaku muissa kuin vaaliluetteloa koskevilla asioilla) sekä mahdolliset muut säännökset, jotka mahdollistavat muutoksenhaun oikeuslaitoksiin. Toisessa lausunnossaan Guttorm esittää, että valtion tulisi ratifioida ILO 169-sopimusta ennen saamelaiskäräjälain muuttamista ja uudistuksessa huomioida muun muassa YK:n julistusta alkuperäiskansojen oikeuksista. Guttorm käsittelee lausunnoissaan myös saamelaisten historiaa ja kritisoi valtion pyrkimyksiä turvata suomalaisten oikeudet saamelaisten kotiseutualueella. Lisäksi Guttorm kritisoi Juha Joonan eriävää mielipidettä.

Ritva Hannuniemi-Pulka vastustaa ehdotettua 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon) ja lappalaisperusteen poistamista. Hän yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen ja toteaa, että oikeuskanslerinviraston lausunnossa on paljon hyviä näkökulmia nostettu esille. Hannuniemi-Pulka katsoo, että kieli ei ole ainoa eikä merkittävin kriteeri alkuperäiskansan määrittelyssä. Hannuniemi-Pulka tuo esille, että metsäsaamelaisilla on perinteen mukaan, polveutumisen ja perinnön myötä, elävänä kulttuurina ja elämänä luontaistalous, poronhoito, kalastus, metsästys ja muut perinteiset tavat elää luonnon kanssa. Hän katsoo, että esitys sulkisi tähän asti osan itseään vilpittömästi saamelaisina pitäneitä ja sellaisiksi vahvistetuiksi tulleita saamelaisyhteisön osallistumisoikeuksien ja päätöksenteon ulkopuolelle.

Noora Heikinheimo vastustaa ehdotettua muutosta saamelaismääritelmään (3 §) ja yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen. Heikinheimo vastustaa lappalaiskriteerin poistamista ja katsoo, ettei kielikriteeri voi olla ainoa kriteeri vaaliluetteloon ottamiseksi. Heikinheimon mukaan metsäsaamelaisista/metsälappalaisista on olemassa asiakirjat, joissa käy ilmi heidän edustavan vanhinta ja alkuperäisintä saamelaista alkuperäiskansaa. Voimassa olevaa säännöstä pitäisi Heikinheimon mukaan muuttaa siten, että metsäsaamelaisten oikeudet tulla otetuksi vaaliluetteloon toteutuisi, eikä heitä syrjittäisi.

Janne Hirvasvuopio katsoo, että ehdotus on hyväksyttävissä oleva kompromissi ja lakiin tulisi myöhemmin tehdä osittaisuudistuksia erityisesti vaalitapaa ja saamelaisalueen ulkopuolisten saamelaisten osalta. Hirvasvuopion mukaan ehdotuksessa otetaan nykyistä paremmin huomioon kansainvälisen oikeuden kehitys, saamelaisten itsemääräämisoikeus sekä hakijoiden oikeusturva. Hirvasvuopion mukaan lakiuudistus selvittäisi ne lukuisat ongelmat, joita saamelaiskäräjien vaaliluettelon tulkintavaikeuksiin on liittynyt. Hirvasvuopio katsoo, että jos lakiehdotus hyväksytään, saamelaiset voivat kansana viimein päästä eteenpäin niistä lukkiutuneista asetelmista, jonka epäselvä lain tila on edellisen kymmenen vuoden aikana aiheuttanut. Hirvasvuopion mukaan myös ehdotettu 3 § (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon) on hyväksyttävissä oleva kompromissi. Hän pitää kielikriteerin muuttamista vastaamaan pohjoismaista saamelaissopimusta hyvänä ja tuo esiin, että muutos vastaisi myös siihen haasteeseen, jossa inarinsaamen kieli on vaihtunut jo yhtä edeltävässä sukupolvessa. Hirvasvuopio kannattaa myös lappalaisperusteen poistamista ja vaaliluettelon laatimista uudelleen. Hirvasvuopio pitää ehdotettua muutoksenhakulautakuntaa, korkeimman hallinto-oikeuden roolia ja ehdotettua 5 §:ää (tehtävät) hyväksyttävänä. Ehdotetun yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteen (9 ja 9 b §) osalta Hirvasvuopio tuo esille, että vahvempi muotoilu, jossa otettaisiin huomioon paremmin vapaaseen ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen (FPIC) periaate olisi parempi, mutta hän kuitenkin hyväksyy ehdotetun muotoilun. Ehdotetun 10 §:n osalta (kokoonpano) Hirvasvuopio katsoo, että säännökseen tulisi lisätä saamelaisalueiden ulkopuolinen kiintiöpaikka. Hirvasvuopio käsittelee lausunnossaan erityisesti lappalaisperustetta ja siihen liittyvää oikeuskäytäntöä sekä vuoden 1962 väestölaskennan luotettavuutta.

Ritva Hirvelä katsoo, että ehdotus hyväksyy etnisen ja kielellisen syrjinnän. Hirvelän mukaan esitys toteutuessaan mahdollistaa alkuperäisen Lapin väestön jakamisen oikeisiin ja vääriin, kelvollisiin ja kelpaamattomiin. Hän kritisoi sitä, että henkilö ei voisi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Hirvelän mukaan esitys johtaa osan syntyperältään alkuperäiskansaan kuuluvien identiteetin kieltämiseen ja näin vie heiltä mahdollisuuden vaikuttaa äänioikeuden myötä yhteisiin asioihin. Hän katsoo, että ehdotus antaisi saamelaiskäräjien johdolle enemmän oikeutta määritellä henkilön identiteetin. Hirvelän mukaan prosessi pitää pysäyttää, koska esitys on rasistinen ja syrjivää samaan heimoon kuuluvia jo vaaliluettelossa olevia kohtaan.

Ihmisoikeuskeskus pitää ensiarvoisen tärkeänä pyrkiä viivytyksettä saattamaan saamelaiskäräjälain uudistus loppuun. Uudistuksella on Ihmisoikeuskeskuksen mukaan mahdollisuus saattaa Suomen kotimainen, pohjoismainen ja kansainvälinen diskurssi lähemmäksi toisiaan. Ihmisoikeuskeskus kiinnittää huomiota saamelaiskäräjien riittävien resurssien tarpeeseen. Vaaliluetteloon liittyen Ihmisoikeuskeskus huomauttaa, että esityksessä ei ole perusteltu, miksi siinä käytetään käsitettä ”ensimmäinen kieli”, eikä ”kotikieli” kuten pohjoismaisessa saamelaissopimuksessa. Lisäksi esitysluonnoksessa jää Ihmisoikeuskeskuksen mukaan auki niiden saamelaisiksi identifioituvien henkilöiden asema, jotka eivät täyttäisi kielikriteeriä. Ihmisoikeuskeskus pitää ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta kannatettavana mutta tuo esille, että vähäisen ja huomattavan haitan arviointiperusteita ja arvioinnin prosessia ei ole laissa tai perusteluissa tarkennettu. Ihmisoikeuskeskus kannattaa vaaleja koskevia ehdotuksia ja toteaa, että itsenäinen ja riippumaton muutoksenhakulautakunta loisi oikeusvarmuutta ja vahvistaisi itsemääräämisoikeutta.

Ihmisoikeuskeskus pitää tärkeänä, että lautakunnan jäsenten ja puheenjohtajan valintakriteereistä ja -prosessista sekä jäsenten tehtävistä ja toimivallasta säädetään laissa.

Ihmisoikeusliitto kannattaa toimikunnan esitystä ja katsoo, että uudistus tulee toteuttaa kiireellisesti alkuperäiskansa saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteuttamiseksi. Ihmisoikeusliiton mukaan toimikunnan esitys vahvistaisi toteutuessaan saamelaisten itsemääräämisoikeutta monin tavoin, mikä olisi kansainvälisten ihmisoikeuselinten Suomelle antamien suositusten ja ratkaisujen mukaista. Ihmisoikeusliitto mainitsee erikseen pitävänsä ehdotettuja muutoksia pykäliin 1, 3, 9, 9 a ja 9 b tärkeinä. Vaaliluettelon merkitsemistä koskevien kriteereiden (3 §) osalta Ihmisoikeusliitto toteaa, että se pitää tärkeänä, että Suomi toimeenpaneekin kansainvälisten ihmisoikeuselinten suositukset ja ratkaisut. Ihmisoikeusliitto katsoo, että yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta koskeva uudistus olisi olennainen ja se toteuttaisi YK:n ihmisoikeuskomitean ja muiden kansainvälisten ihmisoikeuselinten suosituksia Suomelle. FPIC-periaate on Ihmisoikeusliiton mukaan yksi keskeisimmistä alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeuden elementeistä. Ihmisoikeusliitto pitää ehdotettua 9 a §:ää tärkeänä lisäyksenä, vaikka viranomaisilla voidaan jo perustuslain nojalla olevan velvoite edistää saamelaisten oikeuksia aktiivisesti ja estää niiden loukkaamista. Ihmisoikeusliitto kiinnittää huomiota viranomaisten kouluttamiseen saamelaisten oikeuksista.

Inarin kunta ei hyväksy neuvottelu- ja yhteistoimintamenettelyyn liittyviä muutoksia (9 ja 9 a §) ja painottaa kunnallisen itsehallinnon roolia. Inarin kunta on samoilla linjoilla Enontekiön kunnan kanssa.

Inarin yhteismetsä ei hyväksy esitystä ja katsoo, että esitys loukkaa inarinsaamelaisten perustuslaillista yhdenvertaisuutta ja on muiltakin osin epädemokraattinen. Yhteismetsä yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen.

Tanja Joona käsittelee lausunnossaan erityisesti saamelaismääritelmää (3 §) ja siihen liittyvää muutoksenhakua sekä yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta. Joonaa katsoo, että toimikunta ei ole kuullut eri tahoja tasapuolisesti. Joonan mukaan 3 §:n sisältö tulee säilyttää ennallaan, jotta niillä henkilöillä, jotka täyttävät alkuperäiskansaankuulumisen kriteerit, on oikeus tulla merkityksi vaaliluettelon. Joonaa kyseenalaistaa kielen merkitystä. Joonan mukaan valtio sallii inarinsaamelaisiin ja metsäsaamelaisiin kohdistuvan systemaattisen mielivaltaisen kohtelun ja syyllistyy ihmisoikeuksia loukkaavaan syrjintään. Joonaa pitää ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta (9 ja 9 a §) ongelmallisena, koska se olisi käytännössä hyvin lähellä veto-oikeutta. Joonaa kritisoi sitä, että muutoksenhakulautakunta asetettaisiin saamelaiskäräjien esityksestä.

Johti Sápmelaččat rs toteaa ehdotetusta 1 §:stä, että saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumiseen tarvitaan koko saamelaisyhteisöä mukaan lukien paikalliset saamelaisyhteisöt. Ehdotetun 3 §:n (oikeus tulla merkityksi vaaliluettelon) osalta yhdistys toteaa, että saamelaisyhteisön tulee tunnistaa henkilö saamelaiseksi. Yhdistys kannattaa lappalaisperusteen poistamista. Yhdistys tuo esille, että ehdotus mahdollistaa jatkossa suomenkielisen ei-saamelaisen hakeutumisen vaaliluettelon. Kielikriteerin laajentaminen aiheuttaa yhdistyksen mukaan haasteita näytön osalta ja yhdistys esittää, että tekaistujen valheellisten todistusten käyttäminen tulee olla rangaistavaa. Jatkossakin saamelaiset haluavat tulla kutsutuiksi saamelaisiksi, ei saamenkielisiksi. Ehdotetun 5 §:n 2 momentin osalta yhdistys toteaa, ettei kaikkea rahoitusta ole syytä kanavoida saamelaiskäräjien kautta ja ehdotetun 8 §:n osalta, että varojen myöntäminen tulee päättää yhteistoiminnassa paikallista itsemääräämisoikeutta toteuttavien tahojen kanssa. Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteen osalta (9 §) yhdistys tuo esille, että saamelaiskäräjien tulee neuvotella paikallisten saamelaisyhteisöjen kanssa. Yhdistyksen mukaan saamelaiskäräjien hallituksen ja puheenjohtajiston luottamus pitää voida mitauttaa vaalikauden aikana ja hallituksen tulee nauttia saamelaiskäräjien luottamusta. Yhdistys vastustaa vaalilautakunnan jäsenmäärän nostamista (20 §).

Yhdistys kannattaa äänestämisen helpottamista ehdotetuilla tavoilla, mutta esittää myös sähköistä äänestämistä. Yhdistys arvostelee sitä, että saamelaiskäräjät ei itse asettaisi ehdotettua muutoksenhakulautakuntaa, ja sitä, että 70 vuotta täyttänyt jäsen tulisi erota jäsenyydestään. Johti Sápmelaččat rs katsoo, että saamelaisilla tulisi olla viimeinen päättävä valiluetelloon otettavista saamelaisista ilman valitusoikeutta korkeimpaan hallinto-oikeuteen (41 m §). Asian voisi yhdistyksen mukaan ratkaista niin, että saamelaiskäräjät nimeäisi ja päättäisi jäsenet erilliseen asiantuntijakomiteaan tai vastaavaan elimeen, jonka tehtävänä olisi ratkaista vaaliluettelo koskevat valitusasiat.

Oiva Kaltiokumpu vastustaa ehdotettuja muutoksia mukaan lukien ehdotettua 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon) ja yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen. Kaltiokumpu vastustaa lappalaisperusteen poistamista. Toimikunnan esityksen hyväksymisen sijaan, hallituksen tulee Kaltiokummun mukaan välittömästi käynnistää puolueeton asiantuntijaselvitys lappalaiskysymyksestä.

Karjalazet Nuoret Suomes - Karjalaiset Nuoret Šuomešša ry pitää esitysluonnosta hyvänä ja katsoo, että siinä on nykyistä paremmin otettu huomioon saamelaisten itsemääräämisoikeus ja kansainvälisen oikeuden kehitys. Karjalazet Nuoret Suomes mainitsee erikseen pitävänsä ehdotettua muutosta seuraaviin säännöksiin hyvänä: lain tarkoitus (1 §), valtion taloudellinen vastuu (2 §), oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon (3 §) ja toimivalta (5 §). Lisäksi Karjalazet Nuoret Suomes katsoo, että muutoksenhakulautakunta tukee saamelaisten itsemääräämisoikeutta ja että korkeimman hallinto-oikeuden roolin tulee jäädä kapeaksi.

Jarmo Katajamaa vastustaa ehdotettua 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon) ja katsoo, että se poistaisi kielensä menettäneitä inarinsaamelaisia vaaliluettelosta. Katajamaan mukaan saamelaismääritelmä tulee säilyttää laissa ja alkuperäiskansaan kuulumista tulee jokaisen saamelaisen osoittaa todistuksella polveutumisesta verolappalaisesta. Katajamaa vastustaa vaaliluettelon laatimista uudelleen (23 §) ja painottaa itseidentifikaation merkitystä. Katajamaa vastustaa ehdotettua 9 §:ää (yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite), joka hänen mukaansa voi kohtuuttomasti hankaloittaa alueen muiden elinkeinojen harjoittamista. Katajamaa ehdottaa selvityksen tekemistä siitä, turvaako nykyinen saamelaiskäräjien kokoonpano kaikkien ryhmien tosiasialliset mahdollisuudet vaikuttaa. Katajamaa esittää, että ennen vaaleja ehdokkaiden tulisi julkistaa, mihin ryhmään he identifioituvat. Katajamaan mukaan hallituksessa (13 §) tulisi olla kaikkien kieliryhmien edustus. Katajamaa kannattaa ehdotettua lisäystä kieliryhmistä 20 §:ään (vaalilautakunta). Katajamaan mukaan korkeimpaan hallinto-oikeuteen tulee voida valittaa ilman valituslupamenettelyä (41 m §). Katajamaa kannattaa ehdotettua muutosta rikoslakiin.

Ari Keskitalo, Pekka Keskitalo ja Pentti Keskitalo vastustavat annettua ehdotusta, jonka he katsovat uhkaavan alkuperäiskansa saamelaisten tilannetta Suomessa ja saamelaisten mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon. He katsovat, että yhdenvertaisuus ei toteudu ja että muutamat ihmiset saamelaiskäräjillä rajaavat, ketkä saavat olla saamelaisia. He vastustavat ehdotettua 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon) ja siinä esitettyä vuosilukua sekä kieliperustetta ja ehdottavat käytettäväksi vuosilukua 1875. He käyttävät esimerkkinä käynnissä olevaa Näkkälän palkisen jakoaietta, jonka jakoperusteena on saamelaiskäräjien vaaliluetteloon kuuluminen. He katsovat, että Juha Joonan eriävä mielipide on otettava huomioon.

Jouni Kitti suhtautuu esitykseen kriittisesti ja ehdottaa, että valmistelu keskeytetään. Kitti katsoo, että tarvitaan saamelaisten olosuhteiden arviointia sekä ajan tasalla oleva saamelaisväestön laskenta. Kitti katsoo, että inarinsaamelaisia on sivuutettu toimikunnan nimeämisessä FPIC-periaatteen vastaisesti ja tämä näkyy siten, että ehdotus rajaa nimenomaan heidän mahdollisuuksia osallistua saamelaiseen kulttuuri-itsehallintoon, eikä esitys siten vastaa hallitusohjelman kirjausta kunnioittaa ja edistää kaikkien saamelaisten ja saamelaisryhmien kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien

toteutumista ottaen huomioon kansainväliset sopimukset. Kitti vastustaa lappalaiskriteerin poistamista, vaaliluettelon laatimista uudelleen sekä muutoksenhakulautakunnan ehdotettua kokoonpanoa ja nimeämistapaa sekä rajattua mahdollisuutta valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Kitti tuo esille, että saamelaiden tunnustaminen omaan ryhmään kuuluviksi tapahtuu perinteisesti kunkin saamelaisryhmän omien sukujen parissa, eikä vaalilautakunta pysty toteuttamaan ryhmähyväksyntää. Lisäksi Kitti katsoo, että laveasti määritelty toimivalta (5 §) yhdessä yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteen kanssa mukaan lukien heikentämiskielto on ristiriidassa muun lainsäädännön kanssa ja tarkoittaa veto-oikeutta. Kitti vastustaa ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta sekä heikentämiskieltoa. Kitti ehdottaa, että ehdotukseen lisätään säännös siitä, miten edustajat saamelaiskäräjien toimielimiin valitaan. Kitti kritisoi vaalilautakunnan kokoonpanoa ja nimeämistapaa ja ehdottaa Norjan vaalilautakunnan mallia. Kitti katsoo, että muutoksenhakulautakunta ei olisi poliittisesti riippumaton. Saamelaiskäräjien kokoonpanon osalta Kitti katsoo, että kiintiöinti ei vastaa äänioikeutettujen asukasmäärää kunnittain ja että myös saamelaisalueen ulkopuolella asuvia saamelaisia tulisi huomioida. Jouni Kitti on myös toimittanut lausunnon, jonka on allekirjoittanut hänen lisäksi seuraavat henkilöt ja tahot: Hilla Vaarala, Tytti Sarivaara, Merja Mattila, Lea Sopanen, Mauri Eira, Ritva Hannunniemi, Tero Kokko, Jukka Säntti, Timo Helaniva, Eila Ylilokka, Sami Tiensuu, Sonja Keränen, Harri Siitonen, Miia-Mari Tenhola, Ulla Paakki, Armi Haapamäki, Rami Niemelä, Päivi Sulasalmi, Viljo Yli-Yrjänäinen, Juha Toivola, Heli Saarinen, Metsä-, Kalastaja- ja Tunturisaamelaiset ry, Kuivasalmen Lapinkyläyhdistys ry ja Porkosen Perinnesseura ry. Lausunnossa käsitellään metsälappalaisten/-saamelaiden asemaa ja heidän kokemiaan oikeudenloukkauksia. Allekirjoittaneet vaativat alkuperäiskansastatusta metsälappalaisille/-saamelaisille ja heidän perus- ja ihmisoikeuksien turvaamista. Allekirjoittajien mielestä kysymys siitä, keitä saamelaiset ovat ja mitkä saamelaiden asema ja oikeudet ovat, on ratkaisematta. Allekirjoittajat katsovat, että saamelaiskäräjät ei edusta kaikkia saamelaisia. Allekirjoittajat yhtyvät Juha Joonan eriävään mielipiteeseen. He vaativat myös selvitystä metsälappalaisten/-saamelaiden syrjinnästä, sulauttamispolitiikasta ja ihmisoikeusloukkauksista ja vaativat oikeutta harjoittaa omaa kulttuuria ja perinteisiä elinkeinoja.

Tero Kokko käsittelee lausunnossaan saamelaismääritelmää (3 §). Hän vastustaa lappalaisperusteen poistamista ja esittää, että vanhat käräjä-, henki- ja veroluetteloiden asiakirjat kertovat ketkä ovat maksaneet lapinveroja. Kokko esittää, että kun tämä dokumenttitieto ja niissä esiintyvät alkuperäiskansaperheet yhdistetään DNA-tekniikkaan ja kirkonkirjatodistuksilla saadaan Suomen alkuperäiskansa. Kokon mukaan polveutumisessa on kyse oikeasta verenperimästä ja lappalaisen jälkeläisen identifikaatiosta. Kokon mukaan mikään tai kukaan ei voi määritellä toista poistettavaksi todistetusta luonnollisesta polveutumisesta tai verenperimästä.

L. Kunnari katsoo, että saamelaismääritelmä (3 §) on säilytettävä nykyisellään. Kunnari esittää koko poronhoito-alueen lisäämistä saamelaisalueeksi. Kunnari katsoo, että lappalaisuus on sidottu paikkaan ja sen luonnonvarojen käyttöön ja niiden ikiaikaiseen nauttimiseen. Lappalaisuutta suojellaan Kunnarin mukaan varmistamalla, että oikeudet ja mahdollisuudet käyttää maan ja veden varoja on kunnossa. Saamelaiskäräjillä tulisi Kunnarin mukaan olla edustus jokaiselta lappalaiskylältä Lapin ja Kainuun poronhoito-alueilta, jotta lappalaiskyläiden edustajat pääsevät osallistumaan maan ja veden varojen koskevaan päätöstentekoon.

Kolttien kyläkokous pitää uudistusta myönteisenä. Kolttien kyläkokous toteaa esityksen lähtökohdasta, saamelaiden itsemääräämisoikeus, että se on ainoa oikea lähtökohta siihen, miten alkuperäiskansaa koskevaa esitystä tulee lähteä tekemään. Kolttien kyläkokous kannattaa ehdotettua 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon) ja toteaa, että kielikriteerin ulottaminen neljänteen sukupolveen on perusteltua ottaen huomioon kielensä menettäneet saamelaiset. Edelleen Kolttien kyläkokous pitää ehdotettuja muutoksia säännöksiin 5-8 § (toimivalta, edustaminen, kertomus ja määrärahojen jakaminen) parannuksina ja kannattaa myös ehdotettuja muutoksia pykäliin 10, 11, 13 ja 20 (saamelaiskäräjien toimikauden aikaistaminen, varapuheenjohtajien päätoimisuus, varajäsenten

lisääminen hallituksen kokoonpanon, vaalilautakunnan kokoonpanon kasvattaminen). Kolttien kyläkokous kannattaa myös ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta (9 §) mutta huomauttaa, että myös kolttalain 56 §:n kuulemisvelvoitetta olisi tarpeen kehittää samaan suuntaan. Kolttien kyläkokous katsoo, että muutoksenhakumenettelyä koskevat muutokset ovat kannatettavina ja selkeyttävät muutoksenhakuprosessia. Kolttien kyläkokous kiinnittää huomiota riittäviin resursseihin, jotta sujuvan äänestämisen toteuttaminen on mahdollista myös muualla kuin kuntien keskuspaikkojen keskuspaikoissa.

Korkein hallinto-oikeus on tarkastellut esitystä erityisesti oikeusturva- ja muutoksenhakujärjestelyjen kannalta. Korkein hallinto-oikeus toteaa, että jatkovalitusmahdollisuus korkeimpaan hallinto-oikeuteen on tärkeää säilyttää. Korkein hallinto-oikeuden tavoitteena hallintolainkäytön kehittämiseksi on ollut välttää suoria muutoksenhakuja korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Korkein hallinto-oikeus kuitenkin vastustaa esitettyä jatkovalitusmallia, jota se pitää oikeussuojajärjestelmän systematiikan vastaisena ja oikeusturvasyistä ongelmallisena. Korkein hallinto-oikeus pitää ehdotettua muutoksenhakulautakuntaa itsenäisenä ja riippumattomana lainkäyttöelimenä sekä perustuslain oikeusturvasäännöksen (21 §) mukaisena. Korkein hallinto-oikeus kuitenkin esittää arvioitavaksi, onko poikkeuksellinen ratkaisu perusteltu. Korkein hallinto-oikeus kiinnittää myös huomiota eräisiin muihin muutoksenhakukysymyksiin sekä siihen, että esityksen vaikutuksia korkeimman hallinto-oikeuden toimintaan ei ole suoranaisesti arvioitu. Lisäksi korkein hallinto-oikeus kiinnittää huomiota esitetyn 3 §:n (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon) vaikutuksiin ja niiden arviointiin. Esitetyn yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteen (9, 9 a ja 9 b §) osalta korkein hallinto-oikeus kiinnittää huomiota saamelaiskäräjälain ja sektorilainsäädännön väliseen suhteeseen.

Kari Kyrö vastustaa ehdotettua muutosta liittyen vaaliluetteloon, koska se voi Kyrön mukaan johtaa saamelaiskäräjillä, sen enemmistön harjoittamaan mielialtaan ja inarinsaamelaisten entistä laajempaan syrjintään. Kyrö tuo esille kielen menetyksen syyt, esimerkiksi kirkonmiesten ilmiantojen perusteella ja oikeusistuinten tuomiolla inarilaisia on Kyrön mukaan pakotettu luopumaan omasta kielestä ja opettelemaan suomen kielen. Kyrön mukaan monet kielen menettäneiden sukujen edustajat opiskelevat inarinsaamen kieltä parhaillaan. Kyrö painottaa, että inarinsaamelaisten ikiaikainen omaperäinen alkuperäiskansan kulttuuri ei ole kadonnut, eivätkä sen harjoittajat ole minkäänlainen uhka saamelaisuudelle. Muun muassa monimuotoisen pyyntikulttuurin edustajilla pitäisi olla mahdollisuutta vaikuttaa omiin asioihin. Kyrö katsoo, että peronhoidon tulee sopeutua alueiden yhteiskäyttöön muiden saamelaisten harjoittamien laillisten elinkeinojen kanssa. Lisäksi Kyrö kritisoi toimikunnan kokoonpanoa ja muun muassa sitä, ettei toimikunnan saamelaiskäräjien edustajien joukossa ollut yhtään saamelaiskäräjien vähemmistön edustajaa. Mietintö pitää Kyrön mukaan hylätä, koska se ei huomioi kaikkia saamelaisia, mitä hallitusohjelma edellyttää. Kyrö vastustaa myös ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta (9, 9 a ja 9 b §). Muilta osin Kyrö yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen.

Ritva-Maija Kyrö ja Urpo Kyrö ovat antaneet saman sisältöiset lausunnot, joissa he vastustavat ehdotettua 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon), joka heidän mukaansa mahdollistaa osaan Suomen saamelaisia kohdistuvan syrjinnän. Heidän mukaansa esityksessä on demokratiavaje ja esitys johtaisi sisäisen syrjinnän lisääntymiseen käräjillä valtaapitävien toimesta. Ritva-Maija Kyrö ja Urpo Kyrö vastustavat myös ehdotettua neuvotteluelvoitetta (9 §), joka heidän mukaansa johtaisi saamelaisten elinkeinokulttuurin köyhtymisen ja vaarantaisi alueen kehityksen. He yhtyvät Juha Joonan eriävään mielipiteeseen.

Lapin sairaanhoitopiirin kuntayhtymä käsittelee lausunnossaan ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta (9, 9 a ja 9 b §). Kuntayhtymä esittää joitakin muutoksia 9 §:n kohtaan 7. Kuntayhtymän mukaan on tärkeää pitää kiinni esityksessä mainittuun, että ehdotettu velvoite ei tarkoita veto-oikeutta. Kuntayhtymä pitää 9 a §:n 1 momentissa mainittua ”käytettävissä olevin

keinoin” sanamuotoa perusteltuna ja tarpeellisena. Kuntayhtymä kiinnittää huomiota saamenkielisen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön rajalliseen saatavuuteen, mikä osaltaan vaikeuttaa saamen kielten ylläpitämistä ja kehittämistä. Lisäksi kuntayhtymä toteaa, että julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon käytettävissä oleviksi keinoiksi jäävät lähinnä tulkkauksen järjestäminen ja jossain määrin saamen kielten opetus työntekijöille. Tulkkien rajallinen saatavuus vaikeuttaa tulkkauksen järjestämistä.

Marketta Lehtola vastustaa ehdotettua 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon), joka hänen mukaansa mahdollistaa osaan Suomen saamelaisia kohdistuvan syrjinnän. Lehtolan mukaan esityksessä on demokratiavaje ja esitys johtaisi hänen mukaansa sisäisen syrjinnän lisääntymiseen käräjillä valtaapitävien toimesta. Hän vastustaa myös ehdotettua neuvotteluelvoitetta (9 §), joka hänen mukaansa johtaisi saamelaisten elinkeinokulttuurin köyhtymisen ja vaarantaisi alueen kehityksen. Lehtola yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen.

Liikenne- ja viestintäministeriö puoltaa toimikunnan valmistelemaa esitystä osana hallitusohjelman toimeenpanoa ja esityksessä mainittujen perusoikeuksien ja kansainvälisten velvoitteiden vuoksi. Ministeriöllä ei ole muita huomioita.

Maa- ja metsätalousministeriön mukaan 5, 9, 9 a ja 9 b §:iin ehdotetuilla muutoksilla olisi merkittävä vaikutus maa- ja metsätalousministeriön toimivaltaan kuuluvissa asioissa ja muutosten johdosta säädösvalmisteluhankkeiden kesto voisi pidentyä huomattavasti. Maa- ja metsätalousministeriön mukaan 9 §:n tulisi koskea vain laajakantoisia ja merkittäviä toimenpiteitä ja lisäksi säännöksestä tulisi poistaa maininta pyrkimyksestä saada saamelaiskäräjien suostumus. Maa- ja metsätalousministeriö pitää 9 a §:n 2 momentissa olevaa käsitettä ”vähäistä suurempi haitta” liian tulkinnanvaraisena. Lisäksi ministeriö esittää poistettavaksi mainintaa saamelaisten itsemääräämisoikeudesta ehdotetusta 5 §:stä. Ministeriö käsittelee yksityiskohtaisesti ehdotettua 3 §:ää (saamelaismääritelmä). Ministeriö vastustaa lappalaiskriteerin poistamista sekä vaaliluettelon laatimista uudelleen. Lausunnossa käsitellään myös muun muassa muutoksenhakua vaaliluetteloa koskevissa asioissa. Ministeriö yhtyy Juha Joonan antamaan eriävään mielipiteeseen.

Hannu Magga katsoo 3 §:n osalta (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon), että olisi palattava 1980-luvun kieliperusteiseen määritelmään (3 sukupolvea). Maggan mukaan saamelaisten tulee itse saada päättää, kuka on saamelainen ja korkeimman hallinto-oikeuden hyväksymät henkilöt tulee poistaa vaaliluettelosta.

Metsähallitus pitää hyvänä, että saamelaiskäräjien asemaa vahvistetaan ja selkeytetään sen roolia saamelaisten edustajana. Saamelaiskäräjät on Metsähallituksen käsityksen mukaan kansainvälisten sopimusten tarkoittama saamelaisten edustaja, jota FPIC menettelyt koskevat. Metsähallitus käsittelee lausunnossaan ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta (9, 9 a ja 9 b §) ja viittaa saamelaiskäräjälain uudistamisen yhteydessä vuonna 2018 antamaansa lausuntoonsa. Metsähallituksen mukaan ehdotus selkeyttää heikentämiskieltoa ja neuvottelumenettelyjä. Metsähallitus tuo esille, että se jo nykyisin käytännössä toteuttaa neuvotteluelvoitetta pyrkien saavuttamaan yhteisymmärryksen tai suostumuksen tiettyjen suunnitelmien laadinnassa. Metsähallitus pitää myönteisenä sitä, että yksimielisyystavoite sisältää myös sen, mitkä asiat kuuluvat neuvotteluelvoitteen piiriin. Metsähallitus esittää muutosta 9 a §:ään sisältyvään kirjaukseen kumulatiivisten vaikutusten arvioinnista.

Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen ja vastustaa lappalaiskriteerin poistamista 3 §:stä (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon). Yhdistyksen mukaan kaikilla saamelaisilla täytyy olla yhtäläiset mahdollisuudet osallistua itseä koskevaan päätöksentekoon. Saamelaisia ei yhdistyksen mukaan tule poistaa vaaliluettelosta, eikä kielikriteeri voi olla ainoa saamelaisuutta määrittävä tekijä kielenvaihdon seurauksena. Metsä-, kalastaja- ja

tunturisaamelaiset ry katsoo, että esityksen valmistelu epäonnistui ja että yhdistystä olisi pitänyt kuulla. Lisäksi yhdistys esittää, että meneillään olevassa sovinto- ja totuussovintokomitean prosessissa tulee ensin selvittää kielensä menettäneiden saamelaisten tilanne ennen kuin heidät poistetaan saamelaisille kuuluvien oikeuksien piiristä.

Inka Musta katsoo, että esitysluonnos on kokonaisuutena kannatettava ja että se parantaisi saamelaisten itsemääräämisoikeutta ja asemaa. Musta pitää kannatettavana pyrkiä yhdenmukaistamaan saamelaisia koskevaa sääntelyä pohjoismaissa. Musta kannattaa ehdotettua 2 §:ää (valtion taloudellinen vastuu), 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon), vaaliluettelon laatimista uudelleen (23 §) sekä ehdotettua muutoksenhakulautakuntaa ja ehdotettua korkeimman hallinto-oikeuden roolia (5 luku), mutta suhtautuu osin kriittisesti kieliperusteen ulottamiseen neljänteen sukupolveen. Musta kiinnittää huomiota vaalilautakunnan kokoonpanoon. Musta myös kannattaa ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta (9, 9 a ja 9 b §). Saamelaiskäräjien kiintiöiden (10 §) osalta Musta ehdottaa muualla kuin saamelaisten kotiseutualueella asuville saamelaisille vähintään yksi paikka.

Klemetti Näkkäljärvi ja muut (Yksilövalittajat YK:n ihmisoikeuskomitealle asiassa 2950/2017), asiamies Sámi Árvvut rs. Yksilövalittajien lausunto pohjautuu Sámi Árvvut rs:n antamaan lausuntoon, mutta yhdistyksen lausuntoa on jonkun verran muokattu, erityisesti mitä tulee arvioon Juha Joonan eriävästä mielipiteestä. Yksilövalittajat katsovat, että ehdotus kehittäisi nykytilaa ja on laajasti kannatettava. Yksilövalittajien mukaan ehdotettu 1 § (lain tarkoitus) ja 3 § (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon) eivät kuitenkaan ole YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisujen mukaisia. Näiltä osin yksilövalittajat esittävät tarkennuksia. Yksilövalittajat keskittyvät lausunnossaan seuraaviin teemoihin, joissa YK:n ihmisoikeuskomitean linjaukset olivat yhdenmukaisia yksilövalittajien valituksen sisällön kanssa: 1) nykyisellä saamelaismääritelmällä on saamelaiskäräjien roolin johdosta vaikutus yksittäisten saamelaisten oikeuteen omaan kulttuuriin, kieleen, ja mahdollisuuksiin osallistua poliittiseen elämään; 2) nykyinen saamelaismääritelmä assimiloii saamelaisia ja sitä on muutettava, jotta saamelaiset voivat ylläpitää omaa kieltään ja kulttuuriaan; 3) korkeimman hallinto-oikeuden vuonna 2011 omaksuma kokonaisharkinnan käsite, jonka nojalla se hyväksyi vaaliluetteloon henkilöitä vastoin saamelaiskäräjien ja saamelaisyhteisön tukea, on virheellinen eikä perustunut objektiiviseen ja asianmukaiseen kriteeristöön; 4) saamelaisten kollektiivisten oikeuksien rikkominen uhkaa yksilön oikeutta omaan kulttuuriin; 5) saamelaismääritelmällä ei ole saamelaisyhteisön hyväksyntää ja määritelmä uhkaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta; 6) pelkkä henkilön oma mielipide, saamelaisten kotiseutualueella asuminen tai verotustodistukset eivät ole riittäviä todisteita henkilön etnisyydestä, vaan se edellyttää ryhmäidentifikaatiota. Lisäksi yksilövalittajien lausunnossa käsitellään Juha Joonan eriävässä mielipiteessä esitettyjä väitteitä. Yksilövalittajat katsovat, että Juha Joonan syyllistyy kirjoituksessaan yksipuolisen, harhaanjohtavan ja virheellisen tiedon levittämiseen.

Minna Näkkäljärvi kannattaa itsemääräämisoikeuden mainitsemista 1 §:ssä (lain tarkoitus) sekä ehdotettua 2 §:ää (valtion taloudellinen vastuu). Ehdotetun 3 §:n (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon) osalta Näkkäljärvi kiinnittää huomiota haasteeseen esittää näyttöä neljänteen sukupolveen kuuluvan henkilön kielitaidosta. Näkkäljärvi kannattaa lappalaisperusteen poistamista. Näkkäljärvi korostaa vaalilautakunnan asemaa ja kannattaa vaaliluettelon laatimista uudelleen (23 §). Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteesta (9 §) Näkkäljärvi tuo esille, ettei virkamiesten pyrkimys päästä yksimielisyyteen riitä, ellei saamelaisten tahojen näkemyksiä käytännössä huomioida. Hän pitää neuvottelupöytäkirjan laatimista tarpeellisina (9 b §). Käsitteestä vähäistä suurempi haitta (9 a §) Näkkäljärvi kysyy, kuka määrittelee sen ja miten. Näkkäljärvi pitää ehdotettua 10 §:ä kiintiöiden osalta hyvänä, muuten Sodankylän ja Enontekiön alueelta ei välttämättä olisi edustajia saamelaiskäräjillä. Hän kiinnittää huomiota myös saamelaisalueen ulkopuolella asuviin. Näkkäljärvi tukee ehdotusta puheenjohtajan ja varapuheenjohtajien päätoimisuudesta (11 §), aloiteoikeudesta (17 b §) sekä ehdotettuja muutoksia äänestämisen

helpottamiseksi (4 luku), mutta ehdottaa myös sähköistä äänestystä. Näkkäljärven mukaan vaalilautakunnassa (20 §) tulisi olla korkeintaan 5 jäsentä ja sen tulisi toimia jatkuvaluonteisesti. Vaaliluetteloa koskevan muutoksenhaun osalta Näkkäljärvi toteaa, että muutoksenhakulautakunnassa (5 luku) on jo riittävä asiantuntemus, eli korkeinta hallinto-oikeutta ei enää tarvita. Näkkäljärvi painottaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta.

Oikeuskanslerinviraston lausunnon mukaan esityksen tavoitteet on perusteltu hyvin ja ne ovat kannatettavia. Apulaisoikeuskansleri arvioi tavoitteiden perusteella esitettyjä sääntelyratkaisuja, muun muassa saamelaismääritelmää. Apulaisoikeuskansleri tuo esille, että YK:n ihmisoikeuskomitea ei ole edellyttänyt lappalaiskriteerin poistamista, eikä muutoinkaan anna yksityiskohtaisia määräyksiä saamelaismääritelmän sisällöstä. Lausunnossa kysytään, onko lappalaisperusteen poistaminen perusteltua ottaen huomioon muun muassa sen vaikutukset yksittäisten henkilöiden kohdalla. Lisäksi lausunnossa tuodaan esille, että vaihtoehtoisena sääntelymallina ei ole pohdittu sitä, voisiko lappalaisperusteen poistaminen koskea vain uusia hakemuksia. Apulaisoikeuskansleri kritisoi sitä, että esitysluonnoksessa ei ole arvioitu lappalaisperusteen poistamisen vaikutuksia. Apulaisoikeuskansleri kiinnittää huomiota myös siihen, että vaaliluettelon uudelleen laatimisen vaikutuksia ei ole riittävästi arvioitu.

Apulaisoikeuskansleri kannattaa yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteen osalta esitettyjä muutoksia. Apulaisoikeuskanslerin mukaan muutoksenhakua vaaliluetteloa koskevissa asioissa tehdyt pykäläehdotuksen voidaan perusteluineen katsoa vastaavan esityksessä katsotulla tavalla ihmisoikeussopimusten ja perustuslain 21 §:n vaatimuksia.

Opetushallitus kannattaa saamelaiskäräjälain uudistamista ja uudistuksen tavoitteita. Opetushallitus käsittelee lausunnossaan ehdotettua 5 §:n 3 momenttia (yleinen toimivalta; saamelaisopetus ja -koulutus) sekä yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta (9, 9 a ja 9 b §). Liittyen saamelaiskäräjien rooliin saamelaisopetuksessa ja -koulutuksessa (5 § 3 mom.) opetushallitus toteaa, että säännöksen perustelujen tietty kirjaus selkeyttää säännöksen soveltamista. Opetushallitus kannattaa yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteen laajentamista varhaiskasvatukseen. Opetushallituksen mukaan uudet säännökset yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteesta sekä saamelaisten oikeuksien huomioon ottamisesta selkeyttävät yhteistoimintaa ja neuvottelujen käymistä. Opetushallitus kuitenkin huomauttaa, että tavoite saavuttaa yksimielisyys voi johtaa valmisteluprosessien pitkittymiseen, mikä edellyttää, että uudistusten valmistelulle varataan alun perin riittävästi aikaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö tarkastelee ehdotusta erityisesti perustuslain 16 §:n 1 ja 2 momentin mukaisten opetusta ja koulutusta koskevien perusoikeuksien sekä 17 §:n 3 momentissa säädetyn kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen näkökulmasta. Opetus- ja kulttuuriministeriö viittaa saamelaisia koskevien perusoikeuksien tarkoitukseen luoda tosiasiallista yhdenvertaisuutta luovia toimenpiteitä ja varmistaa edellytykset alkuperäiskansakulttuurin ja sen erityispiirteiden säilymiselle nykyajassa sekä tulevaisuudessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa olevansa osaltaan sitoutunut näiden perusoikeuksien toteutumiseen ja kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö keskittyy lausunnossaan ehdotetun 5 §:n (yleinen toimivalta) sekä ehdotetun yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteen (9, 9 a ja 9 b §) arviointiin. Ehdotetun 5 §:n 1 momentin osalta ministeriö ehdottaa muotoilun ja perustelujen täsmentämistä sekä sen selvittämistä, mikä on ehdotetun säännöksen suhde erityisesti opetushallituksen ja Saamelaisten koulutuskeskuksen lakisäätteisiin tehtäviin. Myös yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteen osalta opetus- ja kulttuuriministeriö esittää täsmennyksiä säännöksiin ja perusteluihin. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö esittää vaihtoehtoista ratkaisua ehdotettuun 8 §:ään (määrärahojen jakaminen).

Paliskuntain yhdistys käsittelee lausunnossaan ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta (9 ja 9 b §). Paliskuntain yhdistys viittaa poronhoitolain 53 §:ään ja muistuttaa, että poronhoitoa

koskevissa asioissa tulee huomioida paliskuntien asema. Poronhoitoa koskevista asioista tulee siis aina neuvotella myös asianosaisten paliskuntien kanssa.

Aslak Pekkala pitää saamelaiskäräjälain uudistamista tärkeänä, mutta ei kannata ehdotusta kaikilta osin. Hän pitää Juha Joonan eriävää mielipidettä perusteltuna ja katsoo, että se tulee jatkovalmistelussa ottaa huomioon. Pekkala vastustaa ehdotettua 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon) ja katsoo, että pohjoismaisessa saamelaissopimuksessa mainittua käsitettä kotikieli olisi parempi kuin nyt ehdotettu käsite ensimmäinen kieli. Pekkalan mukaan lappalaisperusteen poistaminen ja kieliperusteen vahventaminen iskevät kipeällä tavalla inarinsaamelaisiin sukuihin, joissa historiallisista ja elinkeinorakenteen erilaisuudesta johtuen inarinsaamenkieli on muuttunut suomen kieleksi. Pekkala vastustaa vaaliluettelon laatimista uudestaan ja hänen mukaansa siinä käy herkästi niin, että tapahtuu syrjintää sen perusteella, ettei hallitse kieltä. Yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoitteen (9, 9 a ja 9 b §) osalta Pekkala kiinnittää huomiota kuntien asemaan sekä yksityisen omaisuuden suojaan. Ehdotetun 10 §:n osalta (saamelaiskäräjien kokoonpano) Pekkala tuo esille, että jatkovalmistelussa tulisi huomioida paremmin saamelaisten osuus kuntakohtaisten kiintiöiden määräytymisessä. Pekkala kannattaa rikoslain ehdotettua muutosta. Lisäksi hän kiinnittää huomiota siihen, ettei laissa ole säännöstä siitä, miten henkilöt valitaan saamelaiskäräjien toimielimiin.

Peltojärven lapinkylä vastustaa ehdotettua 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon) ja lappalaisperusteen poistamista ja tukee Juha Joonan eriävää mielipidettä asiassa. Peltojärven lapinkylän mukaan vaarana on, että jos kielikriteeri on ainoa kriteeri, niin saamelaisille tärkeitä ikaikaisia oikeuksia poljetaan. Peltojärven lapinkylän mukaan ehdotus laatia vaaliluettelo uudelleen loukkaa ihmisoikeuksia. Peltojärven lapinkylä toivoo, ettei heidän oikeuksia ja omaisuutta viedä. Peltojärven lapinkylä ei pidä ehdotettua muutoksenhakulautakuntaa luotettavana. Peltojärven lapinkylä pitää itseidentifikaatiota tärkeimpänä kriteerinä ja pitää Norjan mallia hyvänä. Lisäksi lausunnossa käsitellään totuus- ja sovintokomission työtä.

Peltojärven saamelaiset ry/Bealdojávrrri sámi searvi rs vastustaa ehdotettua 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon) ja lappalaiskriteerin poistamista, joka sen mukaan tarkoittaa polveutumiskriteeriä. Peltojärven saamelaiset ry katsoo, ettei kielikriteeri voi olla ainoa kriteeri johtuen muun muassa siitä, että saamen kieltä ja kulttuuria on pyritty systemaattisesti hävittämään. Ehdotus johtaisi Peltojärven saamelaiset ry:n mukaan syrjintään ja estäisi ihmisoikeuksien ja demokratian toteutumista. Yhdistys on huolissaan ehdotuksen seurauksista. Peltojärven saamelaiset ry yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen.

Leo Peltovuoma vastustaa lappalaisperusteen poistamista ehdotetusta 3 §:stä (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon). Peltovuoma katsoo, että ehdotuksen mukaan paikallisia saamelaisia ei hyväksytä alkuperäiskansan jäseniksi. Peltovuoma kritisoi oikeusministeriön toimintaa, jota se pitää puolueellisena. Peltovuoma katsoo, ettei oikeusministeriö ole tukenut Suomen alkuperäisiä saamelaisia, eikä toiminta ole perustunut totuuteen. Peltovuoma vastustaa vaaliluettelon laatimista uudelleen, mikä hänen mukaansa vaarantaa saamelaisten oikeudet. Peltovuoman mukaan ehdotus on epäonnistunut ja sisältää ihmisoikeuksia loukkaavia kohtia.

Saamelaisalueen koulutuskeskus (SAKK) pitää tärkeänä, että SAKK:n riippumaton, itsenäinen ja sen omaan lakiinsa perustuva rooli saamelaisopetuksen keskeisenä toimijana erityisesti ammatillisessa- ja aikuiskoulutuksessa on tunnustettu, eikä ehdotetulla saamelaiskäräjälain muutoksella ole tarkoitus muuttaa vastuita, tehtävänjakoa tai roolia sen suhteen. SAKK:n mukaan yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoitetta (9 §) tulee tarkentaa ottaen huomioon SAKK:n autonominen asema ja keskeinen rooli saamelaisopetuksessa. Oppilaitoksen ja saamelaiskäräjien yhteistyötä ja dialogia SAKK toteaa pitävänsä edelleen tärkeänä. SAKK:n mukaan dialogi on lähtökohdiltaan yhdenvertaista kumppanuutta ja tällaisessa tilanteessa molempien autonomia turvataan.

Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto on tarkastellut ehdotusta erityisesti nuorten oikeuksien näkökulmasta. Nuorisoneuvoston mukaan saamelaiskäräjälain uudistus on tärkeä ja odotettu. Ehdotuksen myötä on nuorisoneuvoston mukaan mahdollista kehittää itsehallintoa ja oikeutta ryhmäidentifikaatioon sekä täyttää osittain Suomen kansainväliset velvoitteet. Nuorisoneuvosto kannattaa ehdotettua 1 §:ää (lain tarkoitus). Ehdotettuun 2 §:ään (valtion taloudellinen vastuu) liittyen nuorisoneuvosto painottaa valtion vastuuta riittävistä resursseista. Nuorisoneuvosto kannattaa ehdotettua 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon) mukaan lukien sitä, että kyse ei enää olisi saamelaisen määritelmästä. Nuorisoneuvosto kannattaa ehdotettua 5 §:ää (yleinen toimivalta) ja 7 §:ää (kertomus). Nuorisoneuvosto kannattaa ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta (9 §) monelta osin ja pitää tärkeänä, että velvoitetta tarkennetaan. Nuorisoneuvosto ilmaisee kuitenkin huolensa siitä, ettei saamelaiskäräjille aiota turvata alkuperäiskansa saamelaisille kuuluvaa oikeutta kieltäytyä saamelaisalueelle suunnatuista tai saamen kielille, elinkeinoille, kulttuurille ja saamelaisten oikeuksille haitallisista toimenpiteistä. Ehdotetusta 9 a §:stä (saamelaisten oikeuksien huomioiminen viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien toiminnassa) nuorisoneuvosto kysyy, miten määritellään käsite vähäistä suurempi haitta. Nuorisoneuvosto korostaa 9 a §:n osalta viranomaisten yhteistyötä saamelaiskäräjien kanssa. Nuorisoneuvosto pitää ehdotettua 9 b §:ää (menettely yhteistoiminnassa ja neuvotteluissa) monelta osin tärkeänä. Lisäksi nuorisoneuvosto pitää tärkeänä useita ehdotetuista muutoksista pykäliin 10 (kokoonpano ja toimikausi), 13 (puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja), 17 a (kokoukseen osallistuminen teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen) ja 17 b (aloiteoikeus). Nuorisoneuvosto kannattaa äänestämisen helpottamiseksi ehdotettuja muutoksia (4 luku) sekä vaalilautakunnan kokoonpanoa koskevaa muutosta (20 §). Nuorisoneuvosto kannattaa monelta osin ehdotettua muutoksenhakulautakuntaa (5 luku), mutta on huolissaan korkeimman hallinto-oikeuden roolin säilyttämisestä, mikä nuorisoneuvoston mukaan heikentää saamelaisten itsehallintoa.

Saamelaispaliskunnat ry / Sámi bálgosat rs viittaa poronhoitolain 2 ja 53 §:ään ja muistuttaa, että saamelaisten kotiseutualueen paliskunnat osakkaineen ovat poronhoidon osalta oikeudenomistajia ja oikeudenhaltijoita sekä omilla alueillaan toimivia itsenäisiä yksiköitä. Paliskunnat ovat yhdistyksen mukaan saamelaisen poronhoidon ja elinkeinon ensisijaisia edustajia. Saamelaispaliskunnat ry katsoo, että ehdotetut 9, 9 a ja 9 b § (yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite) luovat kokonaisuuden, joka edistää nykytilaa huomattavasti. Yhdistys kuitenkin katsoo, että edellä mainittujen pykälien suhde poronhoitolain 2 ja 53 §:iin sekä saamelaisten kotiseutualueen paliskuntiin saamelaisen poronhoidon ensisijaisena edustajina on epäselvä. Yhdistys esittää, että poronhoitoa koskevat neuvottelut käytäisiin kolmikantaneuvotteluina viranomaisen, saamelaiskäräjien ja saamelaisten kotiseutualueen paliskuntien kesken. Ehdotettuun 9 §:n 1 momentin 5 kohtaan yhdistys esittää lisättäväksi maininta luonnon monimuotoisuutta käsittelevistä toimista. Lisäksi yhdistys esittää lisättäväksi konkreettisia esimerkkejä ehdotetun 9 a §:n käsitteestä ”vähäistä suurempi haitta”. Lisäksi huomattavan haitan kohdalle tulisi yhdistyksen mukaan lisätä esimerkkinä porojen talvilaitumilla tapahtuneet laajat metsähakkuut. Ehdotetun 9 a §:n 2 momentin osalta yhdistys esittää, että pöytäkirjaan tulee tarkasti kirjata neuvottelujen lopputuloksena viranomaisen tai muita julkisia hallintotehtäviä hoitavan tahon perusteltu kanta päätökseen johtavine punnintoineen, mikäli yhteisymmärrykseen ei päästä. Yhdistys kannattaa ehdotettua 9 b §:ää.

Hannu Saarinen vastustaa lappalaisperusteen poistamista ehdotetusta 3 §:stä (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon), jota hän pitää polveutumiskriteerinä. Saarinen vastustaa myös vaaliluettelon laatimista uudelleen. Hänen mukaansa ihmisten poistaminen vaaliluettelosta on syrjivää. Saarisen mukaan maa-oikeuksien omistajien pitää olla mukana päätöksenteossa tasaveroisesti.

Sámi Árvvut rs katsoo, että esitysluonnos on laajasti kannatettava ja että uudistus on tärkeää saada tehdyksi. Viitaten Suomen pyrkimykseen saada YK:n ihmisoikeusneuvoston jäsenyys, yhdistys tuo

esille näkemyksensä, että edellytyksiä jäsenyydelle ja uskottavalle toiminnalle ihmisoikeusneuvostossa ei ole, ennen kuin Suomi on toimeenpannut täysmääräisesti YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisut. Sámi Árvvut rs katsoo, ettei ehdotettu 3 § (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon), eikä muutoksenhaku, ole riittävä muutos saamelaisien itsemääräämisoikeuden ja YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisujen toteuttamiseksi. Yhdistys kannattaa lappalaiskriteerin poistamista ja vaaliluettelon laatimista uudelleen, mutta vastustaa kielikriteerin ulottamista neljänteen sukupolveen ja sitä, että kyseessä ei enää olisi saamelaisen määritelmästä. Yhdistyksen mukaan tämä muutos heikentäisi saamelaisien perustuslaillista alkuperäiskansa-asemaa eikä tue YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisujen toimeenpanoa. Näytön kannalta haasteita liittyy yhdistyksen mukaan kielikriteeriin ja itseidentifikaatioon. Heikentämiskiellon osalta (9 a §) yhdistys esittää tarkentamista, rajausta ja selventämistä. Sámi Árvvut rs pitää ongelmallisena, että toimikunta ei ole pohtinut parlamentarismien kehittämistä saamelaiskäräjillä, vaan ehdokasasettelu tapahtuu kuten aiemmin vain yksilötasolla. Yhdistys pitää ongelmallisena muutoksenhakulautakunnan (5 luku) tehtävä valvoa oikeusturvaa vain yksilön kannalta ottaen huomioon, että vaaliluetteloon kuulumisella on kollektiivinen ulottuvuus koko saamen kansan tulevaisuudelle. Yhdistys esittää muutoksia muutoksenhakuun mukaan lukien korkeimman hallinto-oikeuden roolin poistamista. Yhdistys kiinnittää huomiota elävän saamelaiskulttuurin kehittämisen edellyttämiin resurssitarpeisiin. Lisäksi yhdistys kiinnittää huomiota siihen, että vaatimus 250 äänioikeutetun saamelaisen allekirjoituksesta aloitteen tekemistä varten (17 b §) on verrattain korkea ja ehdottaa, että aloiteoikeus tulisi olla 50 äänioikeutetulla. Sámi Árvvut rs:n mukaan toimikunta ei osallistuttanut YK:n ihmisoikeuskomitean päätöksen mukaisesti yksilövalittajia toimikunnan työhön riittävästi.

Sámiráddi / Saamelaisneuvosto pitää tarpeellisena uusia saamelaiskäräjälaki erityisesti vaalien toimittamiseen liittyvien säännösten osalta, mutta ehdotetuista parannuksista huolimatta esitysluonnoksessa on useita puutteita, joita vielä tulee korjata. Saamelaisneuvoston mukaan Juha Joonan eriävä mielipide sisältää disinformaatiota saamelaisien historiasta ja siinä esitetään tulkintoja, jotka ovat kestävämpiä kansainvälisen oikeuden kannalta. Saamelaisneuvosto käsittelee erityisesti oikeutta tulla merkityksi vaaliluetteloon sekä vaaliluetteloa ja muutoksenhakua vaaliluetteloa koskevissa asioissa (3 ja 23 §, 5 luku). Lisäksi Saamelaisneuvosto käsittelee lausunnossaan seuraavia pykäläehdotuksia: 1 § (tarkoitus), 5 § (toimivalta), 8 § (määrärahojen jakaminen), yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta (9, 9 a ja 9 b §), 10 § (kokoonpano), 11 § (puheenjohtaja), 12 § (kokousten koollekutsuminen), 13 § (saamelaiskäräjien hallitus), 14 § (muut toimielimet), 17 b § (aloiteoikeus), 4 luku (vaalit) sekä ehdotettua muutosta rikoslain 40 luvun 11 §:ään. Ehdotetun 3 §:n osalta Saamelaisneuvosto tuo esille pitävänsä lappalaisperusteen poistamista kannatettavana. Sen sijaan Saamelaisneuvoston mukaan itseidentifikaation merkitystä ei ole perusteluissa tarkennettu riittävästi, kieliperustetta koskeva näyttökysymys jää avoimeksi ja sukupolvimäärän laajentaminen kieliperusteeseen tuo näytön arvioinnin suhteen lisäongelmia. Saamelaisneuvosto esittää poistettavaksi muutoksenhakumahdollisuus korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta Saamelaisneuvosto pitää vaatimattomana, koska 9 §:n 1 momentin sanamuoto ”pyrkimyksenä” [saavuttaa yksimielisyys tai suostumus] ei velvoita viranomaista muuten kuin prosessin osalta. Saamelaisneuvosto esittää vaihtoehtoista sanamuotoa. Ehdotetun 9 a §:n 2 momentin osalta Saamelaisneuvosto toteaa, että mainitun kaltainen perusoikeuspunninta on viranomaisten harkinnassa monesti koitunut saamelaisien perusoikeuksien rajoittamiseen jonkun muun perusoikeuden kustannuksella. Saamelaisneuvosto esittää lisättäväksi säännöksen, jonka mukaan saamelaiskäräjien hallituksen ja puheenjohtajiston luottamus voitaisiin mitauttaa vaalikauden aikana. Saamelaisneuvosto kiinnittää huomiota muun muassa saamelaisien paikallisten itsemääräämisoikeuteen sekä saamelaiskäräjien resurssitarpeisiin.

SámiSoster ry pitää hyvänä, että muutosehdotukset monelta osin tähtäävät saamelaisien itsemääräämisoikeuden ja sitä toteuttavan itsehallinnon vahvistamiseen ja kehittämiseen. SámiSoster

ry katsoo, että saamelaismääritelmä tulisi edelleen säilyttää saamelaiskäräjälaisissa. SámiSoster ry kannattaa saamelaismääritelmän muuttamista kieliperusteiseksi toimikunnan ehdottamien kriteereiden mukaisesti. Vaalilautakunnalle pitäisi SámiSoster ry:n mukaan turvata oikeus ryhmähyväksynnän periaatteiden mukaisesti arvioida itseidentifikaation aitoutta. Lisäksi SámiSoster ry kiinnittää huomiota 8 §:n perusteluihin.

Tiina Sanila-Aikio viittaa 1.2.2019 saamaansa päätökseen YK:n ihmisoikeuskomitealta ja siihen, että komitean mukaan sopimusvaltio on velvollinen tarjoamaan valittajille tehokkaan hyvityksen. Sopimusvaltio on Sanila-Aikion mukaan velvollinen, muun ohessa, tarkistamaan lain 3 §:n, tarkoituksena varmistaa, että kriteerit äänioikeudelle on määritelty ja niitä sovelletaan tavalla, joka vastaa Saamen kansan oikeutta nauttia sisäistä itsemääräämistä, yleissopimuksen 25 ja 27 artiklojen mukaisesti. Sopimusvaltio on Sanila-Aikion mukaan myös velvollinen ottamaan kaikki tarpeelliset askeleet sen varmistamiseksi, että vastaavilta loukkauksilta vältytään tulevaisuudessa. Sanila-Aikion mukaan saamelaiskäräjälain muutos pitää viimein saada tehtyä. Sanila-Aikio huomauttaa, että valtio ja sen alaiset viranomaiset tarvitsevat saamelaiskäräjiä, mutta jos ratkaisuja ei saada aikaiseksi tekevät saamelaiset omat ratkaisunsa. Sanila-Aikion mukaan ehdotettu 3 § (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon) huomioi YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisut erityisesti siltä on, kun vaaliluettelo laaditaan uudelleen. Sanila-Aikio pitää hyväksyttävänä kielikriteerin ulottamista neljänteen sukupolveen, mikä ottaa huomioon niin inarin- kuin kolttasaamelaisten tilanteen saamen kielivähemmistönä uhanalaisine kielitilanteineen. Sanila-Aikio pitää hyvänä, että saamelaisten itsemääräämisoikeus ehdotetaan tuotavaksi lakiin (1 § lain tarkoitus ja 5 § yleinen toimivalta), mutta hän esittää pykäläluonnoksista joitakin muita yksityiskohtaisia huomioita. Sanila-Aikio pitää ehdotettua muutosta 2 §:ään (valtion taloudellinen vastuu) kannatettavana yhdessä 5 ja 9 pykälien muutosten kanssa, jotta saamelaiskäräjät pystyy aidosti toteuttamaan saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevaa itsehallintoa. Ehdotettu 9 § (yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite) on Sanila-Aikion mukaan nykyistä selkeämpi ja kuvastaa kansainvälisen oikeuden ja alkuperäiskansa oikeuden kehittymistä yhdessä 9 a ja b pykälien kanssa. Sanila-Aikio yhtyy kuitenkin Saamelaispaliskunnat ry:n sekä paliskuntain yhdistyksen lausuntoihin 9, 9 a ja b pykälien osalta. Lisäksi hän muistuttaa pykäläkokonaisuuden rajapinnoista ja epäselvistä, päällekkäisistä toimivaltakysymyksistä suhteessa saamelaisten poronhoidon ensisijaisiin oikeudenomistajiin ja edustajiin, saamelaisten kotiseutualueen paliskuntiin. Sanila-Aikio esittää kannattavansa seuraavia pykäläiä: 10 (kokoonpano ja toimikausi), 11 (puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat), 13 (hallitus), 15 (toimivallan käyttö), 17 a (kokoukseen osallistuminen teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen), 41 b (puheenjohtajan ja muun jäsenen kelpoisuus ja nimittäminen). Sanila-Aikio katsoo, että valitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen vaaliluetteloa koskevissa asioissa tulee poistaa (41 m §), koska se loukkaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta. Lisäksi Sanila-Aikio esittää joitakin yksityiskohtaisia huomioita tai muutosehdotuksia ehdotettuihin säännöksiin.

Tytti Sarivaara arvostelee yhteydenotossaan Erkki Nickulin pro gradua vuodelta 1962 ja toteaa muun muassa, että inarinsaamelaisia jäi haastatteleematta runsaasti. Sarivaaran mukaan metsäsaamelaiset asuivat haastattelualueen ulkopuolella ja heistä vain muutamat tekoaltaiden uhkaamat haastateltiin. Sarivaaran mukaan tutkimuksella poistettiin Kittilän, Sodankylän, Savukosken, Pelkosenniemen, Sallan, Posion, Kuusamon, Muonion ja Kolarin metsäsaamelaisilta mahdollisuus liittyä saamenkansaan. Toisessa yhteydenotossaan Sarivaara käsittelee metsäsaamelaisten historiaa.

Martin Scheinin nostaa esille järjestämänsä kansainvälisen arviointiseminaarin Lapin yliopistolla 2.9.2021 ja pyytää lainvalmistelijoita ottamaan huomioon myös seminaarissa esitettävät puheenvuorot. Lisäksi Scheinin jakaa ennakolta tiivistetyn katsauksen eräisiin oikeudellisiin kysymyksiin, joita hän tulee käsittelemään puheenvuorossaan seminaarissa, nimittäin alkuperäiskansan käsite kansainvälisesti, perustuslain viittaukset saamelaisiin, korkeimman hallinto-oikeuden päätösten lainvoima ja oikeusvoima ja mahdollisen lainmuutoksen merkitys, kansallisten

vähemmistöjen oikeuksia koskeva puiteyleissopimus sekä YK:n rotusyrjintää käsittelevän komitean kannanotot. Scheinin ei lausunnossaan varsinaisesti käsittele esitysluonnosta, jonka sisältöön hän on vaikuttanut toimikunnan jäsenenä.

Esa Siitonen vastustaa ehdotettua 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon), joka hänen mukaansa mahdollistaa osaan Suomen saamelaisia kohdistuvan syrjinnän. Siitosen mukaan esityksessä on demokratiavaje ja esitys johtaisi hänen mukaansa sisäisen syrjinnän lisääntymiseen käräjillä valtaapitävien toimesta. Hän vastustaa myös ehdotettua neuvotteluelvoitetta (9 §), joka hänen mukaansa johtaisi saamelaisten elinkeinokulttuurin köyhtymisen ja vaarantaisi alueen kehityksen. Siitonen yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen.

Sodankylän kunta ei pidä hyväksyttävänä ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta (9 ja 9 a §). Ehdotettu 9 § on Sodankylän kunnan mukaan liian tiukka ja nykyinen velvoite on riittävä. Sodankylän kunnan mukaan ehdotettu 9 a § on väljästi kirjoitettu. Sodankylän kunta katsoo, että ehdotetut muutokset johtaisivat todennäköisesti kunnalliseen itsehallintoon kanssa ristiriidassa olevan veto-oikeuden muodostumiseen maankäyttöön ja elinkeinojen kehittämiseen liittyvissä kysymyksissä. Sodankylän kunnan mukaan ei tule pyrkiä luomaan lainsäädännöllisiä muutoksia, jotka ovat ristiriidassa maankäytön suunnitteluun ja ohjaukseen liittyvän kunnallisen itsehallinnon sekä maankäyttö- ja rakennuslain kanssa. Edelleen kunta katsoo, että neuvotteluelvoitteen piiriin kuuluvien asiakokonaisuuksien määrittely on jätetty väljäksi. Ehdotettu 9 §:n muutos asettaisi Sodankylän kunnan mukaan saamelaisten kotiseutualueen kunnat eriarvoiseen asemaan maankäytön suunnittelussa verrattuna muihin kuntiin ja rapauttaisi kunnallista itsehallintoa.

Suoma Boazosámit r / Suomen porosaamelaiset ry esittää, että saamelaismääritelmä (3 §) säilytetään laissa ja että se muutetaan kieliperusteiseksi, mutta sukupolvimäärän pysytetään kolmessa polvessa. Muutoksenhakulautakunnan ja korkeimman hallinto-oikeuden roolista yhdistys esittää, että saamelaisilla itsellään tulisi olla oikeus päättää sisäiseen itsenäisyyteen liittyvistä asioista. Yhdistys kannattaa vaaliluettelon laatimista uudelleen ja esittää, että vaalilautakunnalle turvataan oikeus ryhmähyväksynnän periaatteiden mukaisesti arvioida ja harkita itseidentifikaation aitoutta, ja ratkaista asia harkintansa pohjalta YK:n alkuperäiskansajulistuksen 33.1 artiklan mukaisesti. Suoma boazosamit rs:n mukaan laissa pitää säilyttää saamelaismääritelmä ja äänioikeus tulee nykyiseen tapaan sitoa saamelaisen määritelmään. Saamelaiskäräjien toimivallan osalta (5 §) yhdistys lausuu, että saamelaiskulttuurin kehittämis- ja hallinnointi- sekä rahoituksen myöntämistehtävien hoitamisessa saamelaiskäräjät on selkeästi velvoitettava toimimaan yhteistoiminnassa muiden saamelaistahojen kanssa. Lisäksi yhdistys tuo esille, ettei kaikkea rahoitusta ole syytä kanavoida saamelaiskäräjien kautta. Yhdistys kannattaa ehdotettua säännöstä kuntakiintiöistä (10 §). Yhdistyksen mukaan saamelaiskäräjien hallituksen ja puheenjohtajiston luottamus tulee voida mitauttaa toimikauden aikana. Lisäksi yhdistys ehdottaa muutoksia vaalilautakuntaa koskevaan säännökseen (20 §) ja toteaa, että puheenjohtajiston toimimiselle päätoimisesti ei ole perusteita (11 §).

Suoma Sámi Nuorat ry pitää tärkeänä, että saamelaisten itsemääräämisoikeus tuodaan esille esityksessä mutta kiinnittää huomiota siihen, että myös saamelaisyhdistysten ja paikallisten perinteisten saamelaisinstituutioiden päätöksentekovalta tulee tunnustaa. Suoma Sámi Nuorat ry pitää äänioikeuden määrittelyä koskevaa muutosta mukaan lukien lappalaisperusteen poistamista välttämättömänä. Suoma Sámi Nuorat ry pitää erinomaisena, että saamelaisia koskevaa sääntelyä yhdenmukaistetaan pohjoismaisella tasolla ja että YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisut on huomioitu. Suoma Sámi Nuorat ry kiinnittää huomiota ensimmäinen kieli –käsitteen tulkinnanvaraisuuteen. Suoma Sámi Nuorat ry kannattaa vaaliluettelon kokoamista uudelleen. Suoma Sámi Nuorat ry näkee esityksen monissa muissakin osissa myönteisiä piirteitä mutta tekee joitakin ehdotuksia muutoksiksi tai perusteluiden vahvistamiseksi. Suoma Sámi Nuorat ry:n mukaan saamelaisnuoria olisi kuitenkin ollut tärkeää kuulla prosessin aiemmassa vaiheessa.

Suomen Kuntaliitto ry:n mukaan ehdotettuja muutoksia tiettyihin pykäliin ei ole arvioitu suhteessa kunnalliseen itsehallintoon. Suomen Kuntaliitto ry:n mukaan on ongelmallista, mikäli saamelaiskäräjille tulisi muu kuin sopimukseen perustuva mahdollisuus valvoa kunnan päätöksiin perustuvaa varojen käyttöä.

Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry esittää, että saamelaisen määritelmä säilytetään ja se muutetaan kieliperusteiseksi, mutta sukupolvimäärä pysytetään kolmessa polvessa. Äänioikeus tulee yhdistyksen mukaan sitoa nykyiseen tapaan saamelaiseen määritelmään. Yhdistys esittää, että vaalilautakunnalle turvataan oikeus ryhmähyväksynnän periaatteiden mukaisesti arvioida ja harkita vaaliluettelon hakeutuvan itseidentifikaation aitoutta ja ratkaista asia harkintansa pohjalta YK:n alkuperäiskansajulistuksen 33.1 artiklan mukaisesti. Saamelaiskäräjien 5 ja 8 §:n (toimivalta ja määrärahojen jakaminen) osalta yhdistys painottaa, ettei kaikkea rahoitusta ole syytä kanavoida saamelaiskäräjien kautta. Kuntakiintiöiden osalta (10 §) yhdistys toteaa, että nykyinen kiintiö on toiminut hyvin ja takaa sen, että yli puolet saamelaiskäräjien jäsenten määrästä on saamelaisalueelta. Yhdistyksen mukaan saamelaiskäräjien hallituksen ja puheenjohtajiston luottamus tulee voida mitauttaa toimikauden aikana. Lisäksi yhdistys ehdottaa muutoksia vaalilautakuntaa koskevaan säännökseen (20 §) ja toteaa, että puheenjohtajiston toimimiselle päätoimisesti ei ole perusteita (11 §). Yhdistys vastustaa sitä, että muutoksenhakulautakunnan (41 e §) puheenjohtaja ja jäsen olisi velvollinen eroamaan tehtävästään hänen täyttäessään 70 vuotta. Korkeimman hallinto-oikeuden roolista (41 m §) yhdistys toteaa, että olisi selvintä siirtyä noudattamaan YK:n alkuperäiskansajulistuksen 33.1 artiklaa.

Suomen YK-nuoret pitää hyvänä saamelaisten itsemääräämisoikeuden mainitsemista 1 §:ssä. Suomen YK-nuorten mukaan ehdotettu 3 § (oikeus tulla merkityksi vaaliluettelon) olisi merkittävä parannus nykytilaan. Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite (9 ja 9 b §) tulisi Suomen YK-nuorten mukaan vastata paremmin Free Prior and Informed Consent (FPIC) -periaatetta. Suomen YK-nuorten mukaan korkeimmalla hallinto-oikeudella tulee olla suppea rooli vaaliluetteloa koskevissa asioissa.

Jarkko Suominen ja Jere Suominen ovat antaneet saman sisältöiset lausunnot, joissa he vastustavat lappalaiskriteerin poistamista ehdotetusta 3 §:stä (oikeus tulla merkityksi vaaliluettelon), jota he pitävät polveutumiskriteerinä. Jarkko ja Jere Suominen vastustavat myös vaaliluettelon laatimista uudelleen. Heidän mukaansa ihmisten poistaminen vaaliluettelosta tähtää tiettyjen sukujen syrjimiseen. Jarkko ja Jere Suominen mukaan maa-oikeuksien omistajien pitää olla mukana päätöksenteossa tasaveroisesti.

Aarne Turunen vastustaa mietintöä ja yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen.

Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan esityksen yleiset tavoitteet ovat kannatettavia. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että on tärkeää saada lainsäädäntö vastaamaan Suomea sitovia kansainvälistä lainsäädäntöä ja sopimuksia. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, toisin kuin esityksessä todetaan, että esityksellä voi olla vaikutuksia maankäyttöä ja elinkeinojen harjoittamista koskeviin edellytyksiin. Työ- ja elinkeinoministeriön lausunto kohdistuu pääosin yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteeseen (9, 9 a ja 9 b §). Lakiluonnos on työ- ja elinkeinoministeriön mukaan monilta osin tulkinnanvarainen eikä kaikilta osin vastaa muutokselle esitettyjä tavoitteita edistää hankkeiden joustavaa ja nopeaa toteuttamista. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan esitys ei myöskään selkeytä viranomaisten velvollisuuksia huomioida saamelaisten oikeuksia omassa toiminnassaan. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää esityksen vaikutusten arviointia puutteellisena, erityisesti sen viranomaisen toimintaa koskevien vaikutusten osalta. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan ehdotetut neuvotteluelvoitteen piiriin tulevien tahojen ja soveltamisalan laajennukset voivat aiheuttaa hallinnollista taakkaa julkisia hallinto-tehtäviä hoitaville tahoille myös erilaisten

hankkeiden lupa- ja muiden prosessien pitkittymistä. Työ- ja elinkeinoministeriö esittää myös täsmennettäväksi, mitä tarkoitetaan käytännössä ilmastonmuutosta käsittelevillä toimilla (9 §:n 1 momentin 5 kohta). Työ- ja elinkeinoministeriö edellyttää, että ehdotettua 9 a §:ää selvennetään ja täydennetään vaikutusten arviointia, jos säännöstä säilytetään hallituksen esityksessä. Työ- ja elinkeinoministeriö huomauttaa, että ehdotettu tulkinnanvarainen säännös tulee edellyttämään merkittävää panostusta kouluttamiseen, mikä pitäisi huomioida vaikutustenarvioinnissa. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö käsittelee ehdotettua 2 §:ää (valtion taloudellinen vastuu), 5 §:ää (toimivalta), 6 §:ää (saamelaisten edustaminen) ja 8 §:ää (määrärahojen jakaminen) sekä esittää näkemyksiä saamelaisuuden ja matkailuelinkeinon yhteensovittamisesta eri tahojen vuoropuhelua ja yhteistyötä lisäämällä.

Ulkoministeriö suhtautuu myönteisesti toimikunnan ehdotuksiin vaaliluetteloön merkitsemisestä (3 §), toimivallasta (5 §), saamelaisten edustamisesta kansainvälisissä yhteyksissä (6 §), kertomuksesta (7 §), yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteesta (9, 9 a ja 9 b §), aloiteoikeudesta (17 b §) sekä rikoslain muuttamisesta. Ulkoministeriö kiinnittää huomiota muun muassa toimivaltaa koskevan 5 § 5 momentin muotoiluun ja siihen, että esityksessä ei mainita mahdollista sukupuolivaikutusten arviointia. Ulkoministeriö käsittelee 3 §:n (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloön) muotoilua muun muassa suhteessa pohjoismaiseen saamelaissopimukseen. Ulkoministeriön mukaan esityksen tavoitetta turvata saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumisen ja parantaa saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä on yhteneväinen Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Ulkoministeriö pitää ensisijaisen tärkeänä kansainvälisten ja alueellisten ihmisoikeussopimusten ja niiden täytäntöönpanon valvonnassa hyväksytyjen suositusten, yksilövalitusasioissa annettujen ratkaisujen sekä alkuperäiskansojen oikeuksista hyväksytyt YK:n julistuksen käyttämistä esityksen normipohjana. Ulkoministeriö tuo esille, että Suomi on toistuvasti saanut suosituksia ihmisoikeusmekanismeilta saamelaisten aseman ja oikeuksien turvaamiseksi. Ulkoministeriön mukaan parinkymmenen vuoden seurantajakso näyttää, että saamelaisten itsemääräämisoikeuteen, saamelaiskäräjien vaaliluetteloön, saamelaisten osallistumisoikeuksiin, mukaan lukien vapaaseen ja tietoon perustuvaan ennakkosuostumukseen, maihin, alueisiin, maankäyttöön, perinteisiin elinkeinoihin ja luonnonvaroihin sekä kielellisiin oikeuksiin liittyvät kysymykset eivät ole kertaluontoisia, vaan ne toistuvat valvontakierrokselta toiselle. Suositusten toistuminen ja niiden sisällön perusteella sekä myös saamelaiskäräjien vaaliluetteloön liittyvistä yksilövalituksista ja niihin jo annetuista ratkaisuista on pääteltävissä, että saamelaisten oikeuksien loukkaukset muodostavat yhden Suomen vakavimmista ja pitkäkestoisimmista ihmisoikeusongelmista, johon ei ole löydetty kestävää, kaikkia osapuolia tyydyttävää ratkaisua. Ulkoministeriö pitää toimikunnan esitystä pääpiirteissään mahdollisuutena edetä kansallisen ratkaisun löytämiseksi.

Utsjoen kunta katsoo, että ehdotettujen muutosten tavoitteet on hyvin kiteytetty ehdotetussa 1 §:ssä (lain tarkoitus). Utsjoen kunta katsoo, että oikeus määrittellä kuka voi tulla merkityksi vaaliluetteloön (3 §) kuuluu lain perustarkoituksen mukaisesti itsemääräämisoikeuden piiriin ja tässä lainkohdassa tulee kunnioittaa saamelaisten ja saamelaiskäräjien itsemääräämisoikeutta. Utsjoen kunta viittaa velvoittaviin kansainvälisiin sopimuksiin. Utsjoen kunta suhtautuu myönteisesti ehdotettuun nykyistä selkeämpään toimivaltasäännökseen (5 §) ja siihen, että saamelaiskäräjien tehtävänä mainitaan toiminta saamelaisopetuksen ja –koulutuksen asiantuntijana. Utsjoen kunnan mukaan tämä lisäys vahvistaa ja tukee kuntia niiden vastatessa perusopetuksen järjestämisestä ja ohjaa kuntia yhteistoimintaan ja vahvistaa niiden asiantuntemusta. Kunta kannattaa myös ehdotettua muutosta pykäliin 2 (valtion taloudellinen vastuu) ja 7 (kertomus). Lisäksi Utsjoen kunta pitää hyvänä, että saamelaiskäräjien enemmistö tulisi saamelaisten kotiseutualueelta (10 §). Utsjoen kunta pitää tärkeänä, että ehdotettu yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite (9, 9 a ja 9 b §) mahdollistaa neuvotteluosapuolten välille luotavan keskinäisen ja yhdessä sovittavan käytännön. Tämä mahdollistaa Utsjoen kunnan mukaan joustavan ja oikea-aikaisen menettelytavan muodostamisen tuoden tasavertaisuutta ja sosiaalista hyväksyntää asioiden käsittelyyn. Utsjoen kunnan mukaan

ehdotettu muutos ei saa johtaa siihen, että kunnallinen itsehallinto vaarantuu esimerkiksi kaavoituksen, maankäytön ja rakentamisen osalta vaan siihen, että saamelaiskäräjien kanssa neuvotellaan oikea-aikaisesti ja avoimesti, tavoitteena löytää yhteinen näkemys ja lopputulos asioissa. Asiaa valmisteleva viranomais tekee kuitenkin sille lain mukaan kuuluvat päätökset. Ehdotus on Utsjoen kunnan mukaan oikeasuuntainen. Utsjoen kunta pitää vaaleihin liittyviä muutosehdotuksia hyvänä, kuten myös muutoksenhakulautakunnan perustamista ja ehdotettua säännöstä jatkovalituksesta korkeimpaan hallinto-oikeuteen (41 m §). Utsjoen kunnan mukaan korkeimman hallinto-oikeuden tulee huolehtia siitä, että sillä on tukena päätöksenteossa saamelaiskulttuurin asiantuntija.

Hilla Vaarala vastustaa ehdotettua 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon), joka hänen mukaansa mahdollistaa osaan Suomen saamelaisia kohdistuvan syrjinnän. Vaaralan mukaan esityksessä on demokratiavaje ja esitys johtaisi hänen mukaansa sisäisen syrjinnän lisääntymiseen käräjillä valtaapitävien toimesta. Vaarala vastustaa myös ehdotettua neuvotteluelvoitetta (9 §), joka hänen mukaansa johtaisi saamelaisten elinkeinokulttuurin köyhtymisen ja vaarantaisi alueen kehityksen. Vaarala yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen.

Valtiovarainministeriö toteaa yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteesta (9 §), että voimassa olevan 9 §:n täsmentäminen on joiltakin osin tarpeen, jotta se vastaa kansainvälisten sopimusten velvoitteita. Valtiovarainministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että ehdotus merkitsee neuvotteluelvoitteen alan huomattavaa laajentamista. Valtiovarainministeriö kiinnittää eriävän mielipiteen jättäneen Juha Joonan tavoin huomiota siihen, että nykyisen lainsäädännön puutteellinen noudattaminen ei ole sellaisenaan peruste neuvotteluelvoitteen merkittävälle laajentamiselle. Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että neuvotteluelvoitteen piiriin saattaa tulla varsin mittava ja ennalta-arvaamaton joukko hallintopäätöksiä ja muita toimenpiteitä, mikäli neuvottelukynnyksenä säilyy ehdotettu ”voi olla erityinen merkitys saamelaisille”. Valtiovarainministeriön mukaan neuvotteluelvoitteen tulisi koskea ainoastaan kuntia tai hyvinvointialuetta, eikä kaikkia ”muita julkisia hallintotehtäviä hoitavia”, vaikka julkisen hallintotehtävän hoitamisesta vastaisi yksityinen tuottaja. Lisäksi valtiovarainministeriö katsoo, että muotoilu ”pyrkimyksestä saavuttaa yksimielisyyttä” on epäselvä ja saattaa johdattaa lain soveltajaa tulkitsemaan säännöstä siten, että saamelaiskäräjillä on jonkinlainen niin sanottu veto-oikeus neuvotteluelvoitteen piiriin kuuluvassa asiassa. Valtiovarainministeriö ehdottaa säännösten täsmentämistä siten, että siitä selkeästi käy ilmi, ettei saamelaiskäräjillä ole neuvotteluelvoitteen piiriin kuuluvassa asiassa niin sanottua veto-oikeutta. Myös ehdotettua 9 a §:ää (saamelaisten oikeuksien huomioiminen viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien toiminnassa) olisi valtiovarainministeriön mukaan tarpeellista täsmentää. Valtiovarainministeriön mukaan käsitteet ”vähäistä suurempi haitta” ja ”huomattava haitta” ovat tulkinnanvaraisia. Ehdotetun 5 §:n (toimivalta) osalta valtiovarainministeriö toteaa, että itsehallinnollisen toimijan luonteeseen sinänsä sopii jo nykyisin laissa oleva yleinen toimialan kaltainen sääntely. Ehdotetut muutokset kuitenkin lisäävät valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan oikeudellista epävarmuutta siitä, mikä on saamelaiskäräjien tehtäväala ja suhde muihin viranomaisiin.

Into Veskonieniemi vastustaa toimikunnan mietintöä. Veskonieniemi kritisoi oikeusministeriä ja sitä, että hyväksytään inarinsaamelaisten syrjintä. Veskonieniemi yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen.

Marika Vieltojärvi ja Oili Vieltojärvi ovat antaneet saman sisältöiset lausunnot, joissa he vastustavat lappalaiskriteerin poistamista ehdotetusta 3 §:stä (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon), jota he pitävät polveutumiskriteerinä. He vastustavat myös vaaliluettelon laatimista uudelleen. Heidän mukaansa ihmisten poistaminen vaaliluettelosta tähtää tiettyjen sukujen syrjimiseen ja heidän mukaansa maa-oikeuksien omistajien pitää olla mukana päätöksenteossa tasaveroisesti.

Vuotson saamelaisseura ry pitää saamelaiskäräjälain muuttamista tarpeellisena ja mietintöä hyvänä. Yhdistys kannattaa ehdotettuja muutoksia pykälisiin 1 (lain tarkoitus) ja 2 (valtion taloudellinen vastuu). Vuotson saamelaisseura ry katsoo, että saamelaismääritelmää (3 §) tulee muuttaa vastaamaan saamelaisyhteisön tapaa tunnistaa ryhmänsä jäsenet ja että saamelaismääritelmä tulee vastata saamelaisyhteisön omaa käsitystä saamelaisesta. Yhdistys painottaa, että saamelaisyhteisön on hyväksyttävä ja tunnustettava saamelaismääritelmä, eikä määritelmää tule laajentaa koskemaan henkilöitä, joita saamelaisyhteisö ei tunnusta ryhmänsä jäseniksi. Yhdistys kannattaa lappalaisperusteen poistamista, mutta katsoo, että kieli ei voi yksistään määrittää saamelaista. Yhdistys pitää tärkeänä, että vaaliluettelo laaditaan uudestaan. Yhdistys kannattaa myös ehdotettua 5 §:ää (tehtävät) sekä ehdotettua 9 ja 9 b §:ää (yhteistoiminta ja neuvotteluelvoite), mutta toivoo 9 a §:ssä mainittujen haittojen määrittelyyn tarkennusta. Yhdistys kannattaa ehdotettuja muutoksia 10 §:ään, mutta katsoo, että myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuville saamelaisille tulisi turvata kiintiöpaikka. Yhdistys kannattaa myös ehdotettua aloiteoikeutta (17 b §), mutta esittää, että äänioikeutettujen määrän tulisi olla 100 eikä 250. Yhdistys kannattaa ehdotettua 20 §:ää (vaalilautakunta) ja pitää myös monia äänestyksen helpottamista koskevia muutoksia kannattavina (4 luku). Lisäksi yhdistys kannattaa muutoksenhakulautakuntaa koskevaa ehdotusta (5 luku), mutta katsoo, että saamelaisten itsemääräämisoikeutta heikentää se, että korkeimmalla hallinto-oikeudella säilyisi rooli vaaliluetteloa koskevissa asioissa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää esitettyä uudistusta tärkeänä askeleena alkuperäiskansa saamelaisten oikeuksien paremmalle toteutumiseksi Suomessa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että esitys edistäisi Suomen kansainvälisten velvoitteiden toteutumista ja lain muutoksilla vastataan myös YK:n ihmisoikeuskomitean antamissaan ratkaisussa esiintuomiin ihmisoikeusloukkauksiin. Yhdenvertaisuusvaltuutettu tuo erityisesti esille kannattavansa ehdotettuja muutoksia lain tarkoituspykälään (1 §), määrärahaa koskevaan säännökseen (2 §), äänioikeuden kriteereihin (3 §), yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteeseen (9, 9 a ja 9 b §) sekä vaalilautakuntaa koskevaan säännökseen (20 §). Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, että 3 §:n otsikko muutetaan identiteettiin viittaavasta ”saamelaisesta” vastaamaan pykälän tosiasiallista tarkoitusta. Valtuutetun mukaan ehdotettu 3 § yhdistää onnistuneesti subjektiivisen itseidentifikaation vaatimuksen objektiivisiin kieleen ja polveutumiseen liittyviin kriteereihin. Valtuutettu myös kannattaa kielikriteerin ulottamista neljänteen sukupolveen sekä lappalaiskriteerin poistamista.

Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä vastustaa esitystä ja vaatii, että valmistelu aloitetaan alusta. Ryhmän mukaan tulisi ennen valmistelun aloittamista uudelleen ratkaista sitä, onko päätösvalan ja hallintovalan siirtäminen saamelaiskäräjille perustuslain ja kansan edun mukaista ja voidaanko vaaliluettelon ulkopuolelle jäävä etninen kansanryhmä tunnustaa Suomen omana alkuperäisenä kansanryhmänä. Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä katsoo, että metsälappalaiset/-saamelaiset ja inarinsaamelaiset kuuluvat samaan alkuperäiseen kansan päähemmoon yhtäläisesti Norjan, Ruotsin ja Suomen saamelaisten kanssa. Ryhmä arvostelee saamelaisten itsemääräämisoikeuden lisäämistä lakiin ja katsoo, että saamelaisten itsehallinto on epäselvä suhteessa kunnalliseen, alueelliseen ja valtiolliseen itsehallintoon. Ryhmä katsoo, että kielen ja kulttuurin säilyttäminen voidaan lailla turvata, mutta laajempi itsehallinto johtaa alueen asukkaiden epätasa-arvoon, syrjintään, demokratian ja perusoikeuksien murtamiseen ja rikkoo Suomen suvereniteettia sekä johtaa alueen sekasortoon. Ryhmä vastustaa ehdotettua toimivaltasäännöstä (5 §). Ryhmän mukaan saamelaiskäräjien toimivalta on muotoiltu liian avoimeksi ja ryhmä kritisoi sitä, että saamelaiskäräjät voi laatia ja hyväksyä työjärjestyksen. Ryhmä vastustaa ehdotettua 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluettelon) sekä lappalaisperusteen poistamista. Ryhmän mukaan määritelmän perustana tulee olla totuus, polveutuminen ja alkuperäisyys ja katsoo, että pääosa saamelaiskäräjien saamelaisista ovat metsälappalaisten jälkeläisiä, poronomadeja, jotka eivät täytä alkuperäisyys-vaatimusta. Kieliperustetta ei ryhmän mukaan voida pitää ainoana perusteena ottaen huomioon kielenmenetykset. Ryhmä pitää vaaliluettelon laatimista uudelleen (23 §) syrjivänä ja kritisoi esityksen vaikutustenarviointia sekä puutteellista

kuulemista. Ryhmän mukaan esityksessä tulisi huomioida myös uuden alkuperäiskansan tarpeita. Ryhmän mukaan saamelaisuuskäsite ja alkuperäisyyden perusteet ja niiden tunnustaminen tulee nostaa perustuslain tasolle ja saamelaisuuden määrittely tulee perustua tieteelliseen tutkimukseen, historiallisoikeustieteelliseen määrittelyyn. Ryhmän mukaan saamelaisten väestölaskenta tulee suorittaa uudelleen, koska vuonna 1962 tehty laskenta on puutteellinen ja arvoton. Ryhmä kritisoi myös ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta (9 §) ja katsoo, että ehdotuksen mukaan saamelaiskäräjät saisi perusteettomasti puuttua yksityiseen ja valtion maanomistajien omistusoikeuden käyttöön. Ryhmän mukaan esitykselle ei tarvitse saada saamelaiskäräjien suostumus. Lausunnossa käsitellään myös ehdotettua 2 §:ää sekä 3 a (kirjanpito ja tilintarkastus) ja 4 lukua (saamelaiskäräjien vaalit).

Jussi Ylipieti vastustaa ehdotettua 3 §:ää (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon), joka hänen mukaansa mahdollistaa osaan Suomen saamelaisia kohdistuvan syrjinnän. Ylipietin mukaan esityksessä on demokratiavaje ja esitys johtaisi hänen mukaansa sisäisen syrjinnän lisääntymiseen käräjillä valtaapitävien toimesta. Hän vastustaa myös ehdotettua neuvotteluelvoitetta (9 §), joka hänen mukaansa johtaisi saamelaisten elinkeinokulttuurin köyhtymisen ja vaarantaisi alueen kehityksen. Ylipieti yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen.

Viljo Yli-Yrjänäinen vastustaa lappalaiskriteerin poistamista ehdotetusta 3 §:stä (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon), jota hän pitää polveutumiskriteerinä. Yli-Yrjänäinen pitää lappalaiskriteerin säilyttämistä laissa tärkeänä, jotta kaikkien saamelaisten oikeudet tulevat turvatuiksi Suomessa. Yli-Yrjänäinen viittaa maanomistukseen sekä ylimuistosiin kalastus- ja metsäoikeuksiin. Yli-Yrjänäisen mukaan saamelaisten oikeuksia ei voi luovuttaa. Yli-Yrjänäinen yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen.

Ympäristöministeriö pitää tärkeänä saamelaiskäräjälain kehittämistä saamelaisten oikeuksien toteuttamiseksi. Ympäristöministeriö käsittelee lausunnossaan ehdotettua 5 §:ää (toimivalta) sekä ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta (9, 9 a ja 9 b §), jota se pitää yleisesti nykytilannetta selkeyttävänä. Ehdotetun toimivaltasäännöksen osalta ympäristöministeriö pohtii, onko sen tarkoitus ohjata siihen suuntaan, että saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevilta osin sektorilainsäädännössä olisi jatkossa tarkasteltava myös ohjaus- ja edistämistehtäviä ja mahdollisesti osoitettava päätösvaltaa saamelaiskäräjille. Ympäristöministeriön mukaan toimivaltasäännöksen merkitystä eri hallinnonalojen lainsäädännön kehittämisen kannalta voisi olla hyvä avata vielä tarkemmin perusteluissa. Tämä koskee ympäristöministeriön mukaan jossain määrin myös huomioonottamis- ja heikentämiskieltosäännöstä (9 a §). Ympäristöministeriö pitää hyvänä yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteen säädöserusteista kehittämistä ja Free Prior and Informed Consent (FPIC) -periaatteen huomioimista lainsäädännössä. Ympäristöministeriön mukaan ehdotus tukee tältä osin myös ympäristölainsäädännön kehityssuuntia, joita se kuvaa lausunnossaan. Ympäristöministeriö esittää yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteen osalta joitakin ehdotuksia perustelujen mukaan lukien vaikutustenarvioinnin täydentämiseksi.

Yhteenvedo lausuntopalautteen keskeisimmistä osista

Lausuntopalautteessa on kiinnitetty huomiota ehdotuksen kaikkiin osiin. Lausunnonantajien näkemykset jakautuvat. Lausunnoissa on erityisen laajasti ja perusteellisesti otettu kantaa ehdotettuun 3 §:ään (oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon), 9 §:ään (yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoite), 9 a §:ään (saamelaisten oikeuksien huomioiminen viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien toiminnassa) sekä muutoksenhakulautakuntaa ja korkeimman hallinto-oikeuden roolia koskeviin ehdotuksiin (5 luku), joita koskevia näkemyksiä käydään tässä yhteenvedossa läpi perusteellisemmin. Myös ehdotetun 10 §:n säännöstä kiintiöistä on kommentoitu runsaasti, kuten myös ehdotettua 5 §:ää (toimivalta), 8 §:ää (määrärahojen jakaminen) ja 20 §:ää vaalilautakunnan kokoonpanon osalta.

Seuraavat lausunnonantajat esittävät eri sanamuodoin pitävänsä toimikunnan ehdotuksia kokonaisuudessaan kannatettavina, tärkeinä, hyväksyttävissä olevana kompromissina tai pitävänsä tärkeänä saattaa prosessi loppuun: Karjalazet Nuoret Suomes, Ihmisoikeuskeskus, Ihmisoikeusliitto, Yhdenvertaisuusvaltuutettu, Kolttien kyläkokous, Amnesty International Suomen osasto, liikenne- ja viestintäministeriö, saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, Vuotson saamelaisseura ry, Janne Hirvasvuopio ja Inka Musta. SámiSoster ry pitää oikeasuuntaisena, että monet muutosehdotukset tähtäävät saamelaisten itsemääräämisoikeuden ja sitä toteuttavan itsehallinnon vahvistamiseen ja kehittämiseen. Ympäristöministeriö pitää saamelaiskäräjälain kehittämistä tärkeänä saamelaisten oikeuksien toteuttamiseksi. Sámi Árvvut rs sekä yksilövalittajat Klemetti Näkkäläjäjärvi ja muut pitävät tärkeänä, että uudistus saadaan tehdyksi ja pitää ehdotusta laajasti kannatettavana.

Ehdotusta kokonaisuudessaan vastustaa Anarasah ry, Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä, Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry, Inarin yhteismetsä, Arne Turunen, Outi Kaltiokumpu, Pentti Keskitalo, Ari Keskitalo ja Pekka Keskitalo, Ritva Hirvelä ja Into Veskonieni. Jouni Kitti, Ritva Hirvelä ja Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä katsovat, että valmistelu tulisi keskeyttää. Arvi Guttorm katsoo, että Suomen tulee ensin ratifioida ILO 169 –sopimus ja vasta sen jälkeen muuttaa saamelaiskäräjälakia.

Muut lausunnonantajat eivät selkeästi ilmaisseet kokonaisarviota asiasta tai kiinnittivät huomiota vain joihinkin osiin esityksessä.

Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon (3 §)

Valtaosa lausunnonantajista on kiinnittänyt huomiota ehdotettuun uuteen 3 §:ään. Lausuntopalautte on jakautunut. Monet lausunnonantajat ovat kiinnittäneet huomiota ehdotuksen eri elementteihin.

Kaksitoista lausunnonantajaa (saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, ulkoministeriö, YK-nuoret, Karjalazet Nuoret Suomes, Suoma Sámi Nuorat ry, Ihmisoikeusliitto, Yhdenvertaisuusvaltuutettu, Kolttien kyläkokous, Amnesty, Tiina Sanila-Aikio, Inka Musta ja Janne Hirvasvuopio), joista kolme on yksityishenkilöitä, on eri sanakäantein todennut, että pitää ehdotusta kannatettavana, oikeasuuntaisena tai hyväksyttävissä olevana kompromissina. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan 3 §:ää koskevat muutokset selkeyttäisivät sääntelyä ja merkitsisivät sitä, että säännöksen tulkintaa edellyttävät kysymykset ja tarve muutoksenhakuun vähenisivät. Tiina Sanila-Aikion käsityksen mukaan ehdotettu muutos huomioi YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisut erityisesti siltä osin, että vaaliluettelo laaditaan uudelleen.

Viisi yhdistystä (Anarasah rs, Peltojärven saamelaiset ry, Peltojärven lapinkylä, Sámi Árvvut rs ja Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry), Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä sekä 20 yksityishenkilöä vastustavat ehdotusta (Tanja Joona, Kari Kyrö, Aslak Pekkala, Jouni Kitti, Noora Heikinheimo, Tero Kokko, Ritva Hannuniemi-Pulskka, Oiva Kaltiokumpu, Jarmo Katajamaa, Pentti

Keskitalo, Ari Keskitalo ja Pekka Keskitalo, Ritva Hirvelä, L. Kunnari, Ritva-Maija Kyrö, Urpo Kyrö, Marketta Lehtola, Esa Siitonen, Hilla Vaarala ja Jussi Ylipieti).

Osa lausunnonantajista korostaa tarvetta huomioida Suomen kansainvälisistä ihmisoikeusvelvoitteista johtuvat vaatimukset sekä ryhmähyväksynnän merkitys. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa pitävänsä tärkeänä, että säännöksen saamelaiskäräjävaalien vaaliluettelon ottamista koskevat kriteerit täyttävät YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen sisällön. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan säännöksessä vaaliluettelon merkitsemistä koskevien kriteerien yhdenmukaisuutta Ruotsissa ja Norjassa voimassa olevien vastaavien säännösten kanssa voi pitää erittäin tavoiteltavana, kun otetaan huomioon, että saamelaiset ovat yksi kansa asuinvaltiosta riippumatta. Myös Bárbmú –Sisä-Suomen saamelaisyhdistys ry/Rs kannattaa sitä, että vaaliluettelon hakeutumiselle olisi mahdollisimman pitkälti yhteispohjoismaiset kriteerit.

Sámi Árvvut rs tuo esille, että saamelaisten kannalta KP-sopimus ja YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisut tarkoittavat, että saamelaiset ja saamelaiskäräjät saamelaisten edustuksellisenä elimenä saavat tehdä kulttuuriaan ja yhteisöjä koskevia ratkaisujaan ilman, että valtio tai sen edustajat osallistuvat ja vaikuttavat saamelaiskäräjien toimintaan ja poliittiseen linjaan ja äänestystulokseen vaikuttamalla siihen, ketkä tulevat luetuksi saamelaiskäräjien vaaliluettelon. Yhdistyksen mukaan saamelaisten aito itsemääräämisoikeus ei toteudu esityksessä riittävästi, koska esitetään saamelaisyhteisölle vierasta saamelaismääritelmaa sekä valitusjärjestelmää, joka olisi saamelaisyhteisön ulkopuolinen säilyttäen korkeimmalla hallinto-oikeudella viimeisen ratkaisuoikeuden. Utsjoen kunta tuo esille, että oikeus määritellä, kuka voi tulla otetuksi vaaliluettelon, kuuluu saamelaisten ja saamelaiskäräjien itsemääräämisoikeuden piiriin. Myös Hannu Maggan mukaan saamelaisten tulee itse saada päättää, kuka on saamelainen.

Ryhmäidentifikaation merkityksestä Saamelaisneuvosto toteaa, että sen merkitys tulisi näkyä vaaliluettelon liittyvissä pykälissä ja ryhmäidentifikaatiota ja itsemääräämisoikeutta korostaa näiden pykälien tulkinnassa. Myös saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, Amnesty ja Inka Musta painottavat ryhmäidentifikaation vahvistamista. Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto katsoo, että esitys tukee ryhmäidentifikaation toteutumista.

Ulkoministeriö tuo esille, että kansainväliset ja alueelliset sopimusvalvontaelimet eivät ole antaneet Suomelle yksityiskohtaista suositusta siitä, miltä osin ja miten säännöstä tulisi muuttaa. Ulkoministeriön mukaan Suomen saamat suositukset edellyttävät tasapainon löytämistä henkilön itseidentifikaation ja ryhmähyväksynnän välillä. Menettelyllisesti säännöksen muuttamisessa on keskeistä osallistaminen ja yhteisymmärryksen löytäminen. Ulkoministeriön näkemyksen mukaan toimikunnan ehdotus ottaa huomioon tunnustettuja alkuperäiskansayhteisöön kuulumisen keskeisiä elementtejä ja se on laadittu yhteisymmärryksessä saamelaiskäräjien kanssa sidosryhmiä kuullen.

Anarasah rs katsoo, että ehdotus on ristiriidassa perus- ja ihmisoikeuksien kanssa mukaan lukien perustuslain 6 §:n kanssa ja esittää, että lakimuutoksen myötä osalta alkuperäiskansaa evätään heidän perustuslain 17 §:n mukainen oikeutensa. Myös Tanja Joonan katsoo, että esitys on ristiriidassa perustuslain kanssa. Joonan mukaan määritelmän tulisi olla sellainen, että niillä henkilöillä, jotka täyttävät alkuperäiskansaan kuulumisen kriteerit, on oikeus tulla merkityksi vaaliluettelon. Joonan mukaan edes vuoden 1962 haastatteluisissa ei edellytetty kielen osaamista. Lisäksi hän kyseenalaistaa, onko asian liittäminen kieleen ylipäätään perusteltua, kun tiedetään, että valtio ja kirkko ovat aiemmin pyrkineet siihen, että saamea ei enää käytettäisi.

Oiva Kaltiokumpu toteaa, että muutokset syrjäyttäisivät kaikki lappalaiset ja siirtäisi lopullisesti ihmisen etnisen perimän ja itseidentifioinnin kuulumisesta kansanryhmään saamelaiskäräjien muutaman hengen vaalilautakunnalle ja siten se poistaisi Suomen saamelaista alkuperäiskansaa

syntyperältään olevat saamelaiset oman kansansa joukosta. Ritva-Maija Kyrö, Urpo Kyrö, Marketta Lehtola, Hilla Vaarala, Esa Siitonen, Jussi Ylipieti, Ritva Hirvelä ja Jarmo Katajamaa katsovat, että esitys mahdollistaa osaan Suomen saamelaisia kohdistuvan syrjinnän. Katajamaan mukaan alkuperäiskansaan ei voi kuulua pelkästään kieltä oppimalla ilman polveutumista, vaan nykyisen säännöksen 2 kohta osoittaa polveutumista vanhojen siidojen suvuista. Katajamaan mukaan saamelaisten itsemääräämisoikeus ei voi tarkoittaa oikeutta yksilön identiteetin ja sukuhistorian kieltämiseen tai mitätöimiseen. Katajamaan mukaan pohjoissaamelaisenemmistöisen tahon ryhmäidentifikaatiota ei voida pitää perustana henkilön identiteetin määrittelyssä ottaen huomioon, että Suomessa on kolme saamelaisryhmää. Saamelaisneuvosto pitää kielikriteerin täyttymistä koskevaa tulkinnanvaraisuutta huolestuttavana erityisesti, kun kriteerin täyttymisen arviointi siirtyisi yhä enenevässä määrin pois saamelaiskäräjiltä.

Jouni Kitti käsittelee alkuperäiskansa-aseman määrittelyä ja toteaa, että yksilön kohdalla ratkaisevaa on yksilön identifioituminen alkuperäiskansayhteisöön kuuluvaksi ja yhteisön yksilöön kohdistuva, syrjimätön tunnistaminen ja tunnustaminen yhteisöön kuuluvaksi. Saamelaisneuvoston mukaan perusteluissa tulisi selkeämmin tuoda esille se, että itseidentifikaatio tarkoittaa vaaliluettelon hakeutumisen yhteydessä lähtökohtaisesti vain sitä, että henkilö antaa luvan siihen, että hänet voidaan lukea osaksi etnistä ryhmää, koska henkilö pitää itseään saamelaisena ja näin ollen antaa luvan tulla merkityksi vaaliluettelon. Myös Suoma Sámi Nuorat ry huomauttaa, että itseidentifikaation merkitys tulee tarkoittaa vain, että henkilö antaa luvan tulla merkityksi vaaliluettelon. Suoma boazosamit rs ja SámiSoster ry puolestaan esittävät, että vaalilautakunnalle turvataan oikeus ryhmähyväksynnän periaatteiden mukaisesti arvioida ja harkita itseidentifikaation aitoutta, ja ratkaista asia harkintansa pohjalta YK:n alkuperäiskansajulistuksen 33.1 artiklan mukaisesti.

Otsikon muuttaminen vai määritelmän säilyttäminen laissa

Yhdenvertaisuusvaltuutettu, Kolttien kyläkokous, saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto ja ulkoministeriö toteavat erikseen kannattavansa 3 §:n otsikon muuttamista ehdotuksen mukaisesti.

SámiSoster ry, Saamelaisneuvosto, Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäljärvi ja muut, Suoma Boazosamit rs, Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry ja Jarmo Katajamaa vastustavat ehdotusta, eli pitävät saamelaismääritelmän säilyttämistä laissa tärkeänä. Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry esittää, että äänioikeus vaaleissa tulee jatkossakin sitoa saamelaisen määritelmään.

Apulaisoikeusasiamies tuo esille, että hallituksen esitysluonnoksen perusteella ei käy ilmi, onko saamelaismääritelmästä luopumisen vaikutuksia arvioitu. Hän toteaa, että voimassa oleva saamelaiskäräjälain saamelaismääritelmä on ainoa lainsäädännössä esitetty määritelmä, jonka perusteella on ollut mahdollista arvioida, onko yksilö oikeutettu käyttämään saamelaisille kollektiivisesti turvattuja oikeuksia. Apulaisoikeusasiamies pitää tärkeänä, että saamelaiskäräjälain muutoksessa otetaan huomioon, ettei sillä vaikeuteta ILO:n yleissopimuksen ratifiointia. Vaikka ILO:n yleissopimuksen ratifioinnin edellytyksenä ei ole, että jäsenvaltio on säätänyt alkuperäis- tai heimokansaan kuuluvan henkilön määritelmästä, on yleissopimuksen tehokkaan täytäntöönpanon kannalta katsottu, että tällaiset säännökset voivat kuitenkin olla tarpeen. Myös Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäljärvi ja muut tuovat esille, ettei ehdotetun muutoksen vaikutuksia perustuslain kannalta, eikä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen kannalta ole esityksessä arvioitu. He huomauttavat myös, että ILO 169-sopimuksen mahdollisen ratifioinnin yhteydessä on selvitettävä sopimuksen soveltamisala, eli alkuperäiskansaan kuuluvat henkilöt Suomessa. Suoma boazosamit rs katsoo, että saamelaismääritelmän poistaminen laista saattaa heikentää mahdollisuuksia ratifioida ILO 169 –sopimusta.

Sámi Árvvut rs, yksilövalittajat Klemetti Näkkäljärvi ja muut, Saamelaisneuvosto ja Suoma boazosamit ry tuovat esille, että määritelmä on sidoksissa yksilöoikeuksiin ja perustuslain 17 § 3 momentti tai erillislait voivat jäädä tyhjäksi tai niiden soveltaminen hämärtyy, ellei saamelaista määritellä yksilötasolla lainsäädännössä. Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry, SámiSoster ry ja Suoma Boazosamit rs tuovat esille, että määritelmän poistaminen voi aiheuttaa ennalta arvaamattomia ja jopa kohtalokkaita seurauksia saamelaisten oikeuksien toteutumiseksi. Heidän mukaansa perustuslain saamelaisia koskevat säännökset, saamelaiskäräjälaki ja saamen kielilaki muodostavat sääntelykokonaisuuden niin, että niitä pitäisi tulkita yhdessä. Niissä kaikissa oikeudet on turvattu saamelaisille. Jos saamelaista ei määritellä laissa, jää epäselväksi ja tulkinnanvaraiseksi se, keille saamelaisille turvatut oikeudet kuuluvat. SámiSoster ry:n mukaan eduskunnan perustuslakivaliokunnan linjausta (PeVM 12/2014 vp, s. 5-6) on toimikunnassa tulkittu liian laajasti. Kyseisessä mietinnössä perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota saamen kielilain säännöksiin, joilla saamelaiskäräjälain määritelmä voi kytkeytyä henkilön oikeuksiin saada palveluja saamen kielellä. SámiSoster ry kiinnittää huomiota siihen, että kyseisessä mietinnössä perustuslakivaliokunta viittaa ainoastaan saamen kielilakiin ja lasten päivähoitolakiin (nyk. varhaiskasvatustalakiin) mukaisiin oikeuksiin katsoen, ettei näiden oikeuksien käyttämisestä tule liittää saamelaiskäräjälain määritelmään. Yhdistys huomauttaa, ettei perustuslakivaliokunta puhunut laajemmassa mielessä ”saamelaisille kuuluvista oikeuksista”. Saamelaismääritelmän poistaminen saattaa heidän mukaansa heikentää mahdollisuuksia ratifioida tai tehokkaasti panna täytäntöön ILO 169-yleissopimusta. Suoma boazosamit rs tuo esille, että saamelaismääritelmän tarkoituksena ei ole alun perin ollut ainoastaan mahdollistaa saamelaisvaalien järjestäminen, vaan se oli sidoksissa pyrkimykseen turvata saamelaisten oikeuksia kokonaisvaltaisesti.

Ehdotus ei Sámi Árvvut rs:n ja yksilövalittajien (Klemetti Näkkäljärvi ja muut) mukaan vahvista saamelaisten ryhmäidentifikaatiota alkuperäiskansana, koska laki ei määrittele, ketkä ovat saamelaiseen alkuperäiskansaan kuuluvat henkilöt.

Lappalaiskriteerin poistaminen

Osa lausunnonantajista, maa- ja metsätalousministeriö, Anarasah rs, Peltojärven lapinkylä, Peltojärven saamelaiset ry, Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry ja Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä, sekä 20 yksityishenkilöä (Tanja Joona, Kari Kyrö, Aslak Pekkala, Jouni Kitti, Noora Heikinheimo, Tero Kokko, Ritva Hannuniemi-Pulskka, Janetta Aikio, Outi Kaltiokumpu, Jarmo Katajamaa, Pentti Keskitalo, Ari Keskitalo ja Pekka Keskitalo, Leo Peltovuoma, Hannu Saarinen, Jarkko Suominen, Jere Suominen, Marika ja Oili Vieltojärvi ja Viljo Yli-Yrjänäinen) vastustaa lappalaiskriteerin poistamista ja katsoo, että voimassa olevan lain tapaan saamelaiskäräjävaalien vaaliluetteloon tulisi päästä myös sillä perusteella, että henkilö on tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi veronkanto- tai henkikirjaan merkityn henkilön jälkeläinen.

Osa lausunnonantajista (Johti Sápmelaččat rs, Kolttien kyläkokous, saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, Saamelaisneuvosto, Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäljärvi ja muut, SámiSoster ry, Suoma Sámi Nuorat ry, Suoma boazosamit rs, Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry, saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, Vuotson saamelaisseura ry, Yhdenvertaisuusvaltuutettu, Arvi Guttorm, Janne Hirvasvuopio, Inka Musta ja Minna Näkkäljärvi) toteaa nimenomaisesti, että säännöksestä tulisi ehdotetulla tavalla poistaa niin sanottu lappalaisperuste tai esittää kieliperusteista määritelmää. Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto tuo esille, että kyseisen perusteen säilyttäminen voi muun muassa lisätä saamelaisten epäluottamusta valtioon ja jopa saamelaiskäräjiin.

Vuotson saamelaisseura ry katsoo, että määritelmän tulee vastata henkilön todellista ja katkeamatonta yhteyttä saamelaiskulttuuriin. Yhdistyksen mukaan lappalaisperuste kertoo elinkeinosta, ei siitä, onko henkilö etnisesti saamelainen. Lisäksi yhdistys nostaa esille vuosiluvun

puutteen voimassa olevan lain lappalaiskohdassa. Yhdistys kysyy, että jos saamelaiskäräjille pyrkivät uuslappalaiset ovat 1600-luvulla lappalaiseksi merkityn esivanhemman jälkeläisinä saamelaisia, miksi vaaliluetteloon haetaan 1600-luvun vanhan veronkantokirjan lappalaismerkinnän pohjalta, eikä esimerkiksi neljän sukupolven takaa, mikäli jatkumo on säilynyt. Vuotson saamelaisseura ry:n mukaan saamelaismääritelmässä on tärkeää säilyttää yhteys elävään saamelaiskulttuuriin. Saamelaisena voidaan pitää henkilöä, joka on kasvanut saamen kieleen ja kulttuuriin. Yhdistyksen mukaan kieli ei kuitenkaan tulevaisuudessa voi yksistään määrittää saamelaisuutta, koska kieltä voi nykypäivänä opiskella kuka tahansa. Lisäksi yhdistys toteaa, että kielikriteeri sisältää myös assimilaation seurauksena kielensä menettäneet saamelaiset ja myös vaaliluetteloon kuulumisen on jatkumoa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun mukaan lappalaiskriteerin poistamiseen kohdistettu kritiikki perustuu suurelta osin näkemyksiin saamelaisten kotiseutualueen maa- ja metsäoikeuksista.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun mukaan historiallisilla rekistereillä voi mahdollisesti olla tulevaisuudessa vaikutusta maan omistukseen ja käyttöön liittyvissä kysymyksissä, mutta saamelaiskäräjien vaaliluettelomerkinnällä ei ole yhteyttä nykyisiin tai tuleviin kysymyksiin yksilön maanomistuksesta tai käytöstä. Lisäksi yhdenvertaisuusvaltuutettu tuo esille, että saamelaiskäräjien tehtävä huomioon ottaen, vaaliluettelossa olevien henkilöiden elävä yhteys saamen kieleen ja kulttuuriin on keskeistä.

Janne Hirvasvuopio toteaa, että ”lappalainen” ei ole synonyymi saamelaiselle. Hän tuo myös esille, että lappalaisuutta määrittävät ja poistettavaksi ehdotettua pykälää koskevat asiakirjat antavat käytännössä näytön siitä, mistä maankäyttömuodosta hakijan esivanhempaa on verotettu, mutta se ei kerro siitä, onko tämä henkilö kieleltään ja kulttuuriperinnöltään saamelainen vai suomalainen. Suomessa nk. lappalaiselinkeinojen harjoittaminen ei ollut yksinomaan saamelaisten yksinoikeus, eikä vastaavaa pykälää sisälly Norjan tai Ruotsin lainsäädäntöön. Edelleen Hirvasvuopio tuo esille, että maaveroja koskevat rekisterit ovat ajalta 1550-1923. Maaveroperusteinen merkintä voisi ulottua yli kymmenen sukupolven taakse, jolloin yhteys saamelaisuuteen on liian kaukainen oikeuttaakseen merkintää vaaliluetteloon. Hirvasvuopio huomauttaa, että nykyiseen lakiin on jäänyt määrittelemättä, milloin maaverorekistereihin hakijan esivanhempien on viimeksi ollut oltava merkitty, jotta edellytykset täyttyisivät, eikä korkein hallinto-oikeuden käsityksen mukaan ajankohtaa voi ulottaa kuinka kauaksi tahansa ilman, että saamelaiselle alkuperäiskansana turvattu itsehallinnon toteutuminen vaarantuisi. Hirvasvuopio käsittelee vaalilautakunnan käytäntöä ja tuo esille, että jo vuonna 1999 vaalilautakunta totesi, että [pelkällä] lappalaisperusteella hakijoiden määrä oli niin huomattava, että minkä tahansa esitetyn ”lappalaisen” esi-isän hyväksyminen äänioikeuden perustaksi merkitsisi saamelaisten syrjäyttämistä saamelaiskäräjiltä. Hirvasvuopio tuo esille, että kyseessä ei siis ole sellaisista saamelaisista, jotka olisivat esimerkiksi menettäneet saamen kielen sulauttamispolitiikan seurauksena 1900-luvulla, vaan ihmisistä, joiden yhteys saamelaisuuteen on jo niin kaukainen (tai sitä ei ole olemassa), ettei heitä voi sen perusteella hyväksyä vaaliluetteloon.

Anarasah rs:n mukaan lappalaiskriteeri tarkoittaa polveutumista Suomen alkuperäiskansasta ja syntyperä ja polveutuminen on ILO 169 –sopimuksen keskeinen määritelmä alkuperäiskansasta. Kaltiokummun mukaan nykyisen lain kohta, jossa yksi valintakriteeri vaaliluetteloon on Kansallisarkiston todistus polveutumisesta lappalaisista esivanhemmista, on ihmisoikeudellisesti ja inhimillisesti katsoen lähtökohtaisesti ainoa oikea määrittely, johon ei tulisi soveltaa kieliperimää, koska suurin osa saamen kansasta on menettänyt omien esivanhempiensa äidinkielen. Jos kohdan tulkintaa on pakko laajentaa, siihen tulisi Kaltiokummun mukaan kieliperimän sijaan säätää edellä mainittu todistettava perimä ja harkinnanvaraiseksi myöhemmin osoitettu saamen kielen käytännön osaaminen. Muussa tapauksessa kymmenet tuhannet alkujaan vanhan Lapin saamelaiset syrjäytetään omista ihmisoikeuksistaan ja revitään lain määräämänä juuriltaan.

Apulaisoikeuskansleri kysyy lausunnossaan, jääkö lappalaisperuste poistamalla alkuperäiskansayhteisön päätöksenteon ulkopuolelle myös sellaisia itsensä saamelaisiksi identifioivia – kun kieltä ei kuitenkaan ole aiemmin pidetty ehdottomana perusteena – henkilöitä, jotka esimerkiksi noudattavat myös ulkopuolisen objektiivisen arvioinnin mukaisesti saamelaista elämäntapaa ja kulttuuria, mutta jotka itse taikka joiden perheessä taikka suvussa saamen kieltä ei ole ensimmäisenä kielenä opittu tai sitä ei voida osoittaa. Lausunnossa tuodaan myös esille, että vaihtoehtoisena sääntelymallina ei ole pohdittu sitä, voisiko lappalaisperusteen poistaminen koskea vain uusia hakemuksia, mikä vaihtoehto vaikuttaisi olevan linjassa pohjoismaisen saamelaissopimuksen 13 artiklan kanssa.

Apulaisoikeuskanslerin mukaan on huomattava, että kansallisten vähemmistöjen oikeuksia koskevan puiteyleissopimuksen 3 artiklan 1 kohdan perusteella itseidentifikaatio olisi kuitenkin lähtökohta ja sen kyseenalaistaminen liittyy harvinaisiin tapauksiin, ja tilanteisiin, joissa kyse on väärinkäytöstä. Apulaisoikeuskanslerin mukaan tulisi lisätä perusteluja sen osalta, miten uudistuksessa on otettu riittävästi huomioon kaikkien saamelaisten asema ja oikeudet. Esityksessä tulisi vielä myös pohtia, ovatko rotusyrjinnän vastaisen komitean (CERD) suosituksen nro 8 tarkoittamat ja HE:n viittaamat (s. 10) vastasyyt tässä riittävän painavia.

Scheinin tuo esille, että julkisessa keskustelussa esitetään väärää väitteitä ILO 169 –sopimuksen 1 artiklassa käytetyn ”polveutumisen” (descent) käsitteestä. Scheinin painottaa, että sopimus ei sisällä varsinaista määritelmää alkuperäiskansoista, kuten ei myöskään YK:n alkuperäiskansaoikeuksien julistus. ILO-sopimuksen 1 artikla on luonteeltaan kollektiivinen koskien sitä, millaiset ryhmät sopimusta sovellettaessa katsotaan heimokansoiksi tai alkuperäiskansoiksi. Scheinin huomauttaa, että ILO-sopimus ei lainkaan säätele alkuperäiskansaan kuulumisen yksilöllisiä kriteereitä. Scheininin mukaan molempien asiakirjojen lähtökohtana on, että tietty ryhmä määrittää itsensä alkuperäiskansaksi ja myös identiteettinsä perusteella määrittää oman jäsenyytensä ehdot ja rajat. Valtion keskeisenä velvollisuutena on virallisesti tunnistaa ja tunnustaa näin määrittyvän alkuperäiskansan objektiivisesti todennettavissa oleva läsnäolo alueellaan. Scheinin viittaa yleisesti hyväksytyyn alkuperäiskansakäsitteeseen, johon sisältyy sanat ”historical continuity” ja joka sisältyy YK:n erityisraportoija Cobon raporttiin 1980-luvulta. Scheinin mukaan nämä sanat vastaavat merkitykseltään ILO-sopimuksen 1 artiklassa käytettyä ”polveutumisen” käsitettä. Kyse on Scheininin mukaan kollektiivisen elämänmuodon kulttuurisesta polveutumisesta, ei verestä taikka geneeistä, vaan väestön ja sen kulttuurin historiallinen jatkumo, minkä vuoksi esimerkiksi saamelaisten siirtyminen yli nykyisten valtionrajojen ei vähennä heidän alkuperäisyyttään. Scheinin mukaan keskeistä on ryhmän suhde sen pitkään asuttaman alueen maahan ja luonnonvaroihin ja tietyn ryhmän alkuperäisyydellä tarkoitetaan sen kulttuurimuodon läsnäoloa tietyllä alueella ennen nykyisen valtaväestön saapumista tai valtiollisten rajojen vetämistä. Scheinin muistuttaa, että alkuperäiskansoille kuuluu itsemääräämisoikeus, johon sisältyy alkuperäiskansan oikeus päättää omasta jäsenyytensä ehdoista. Scheinin huomauttaa, että Suomen perustuslaki ei sisällä alkuperäiskansan kriteereitä saati saamen kansan jäsenyyden ehtoja.

Kansallisten vähemmistöjen puiteyleissopimuksen osalta Scheinin tuo esille muun muassa sen, että sen nojalla annetuissa lausunnoissa saamelaisia on arvioitu puitesopimuksessa tarkoitettuna kansallisena vähemmistönä, mikä oikeudellisena viitekehyksenä on huomattavasti valtiokeskeisempi kuin YK-järjestelmässä viime vuosina nopeasti kehittynyt alkuperäiskansojen oikeuksien käsittely ihmisoikeuksina, joihin kuuluu alkuperäiskansan itsemääräämisoikeus kansana. Scheinin arvioi mietintöön sisältyvän kokonaisuuden vastaavan Euroopan neuvoston ministerikomitean toimintalinjaa. Lisäksi Scheinin vastaa väitteeseen siitä, että toimikunnan mietintö olisi ristiriidassa YK:n rotusyrjinnän vastaisen komitean (CERD) kannanottojen kanssa. Scheininin tuo muun muassa esille, että CERD:n kanta vastaa YK:n ihmisoikeuskomitean Suomelle antamien langettavien ratkaisujen edustamaa KP-sopimuksen tulkintaa: 1) valtio ei saa luokitella ketään etnisen vähemmistöryhmän jäseneksi vastoin tämän omaa tahtoa; 2) jäseneksi ottamisessa tulee antaa painoa

yksilön omalle identifikaatiolle; 3) ellei (objektiivisia) vastasyitä ole; ja 4) valtion tulee kunnioittaa ryhmän, ja erityisesti alkuperäiskansan, oikeutta määrittää oman jäsenyytensä ehdot. Scheininin mukaan CERD:n vuoden 2003 tai 2009 antamien päätelmien siteeraaminen asiayhteydestä irrottaen ja kieltäen vuosien 2012 ja 2017 päätelmissä selkeästi ilmaistu kanta, jonka mukaan korkein hallinto-oikeus oli vuonna 2011 käsittänyt väärin komitean aiemmat kannanotot, on sanalla sanoen epärehellistä.

Korkein hallinto-oikeus, oikeuskanslerinvirasto ja ulkoministeriö huomauttavat, että esitysluonnoksessa ei ole riittävästi selostettu muutoksen vaikutuksia nykyisin vaaliluettelossa merkittyjen henkilöiden ja heidän jälkeläistensä kannalta. Korkein hallinto-oikeus kiinnittää huomiota siihen, että säännöskohtaisissa perusteluissa ei ole mainittu voimassa olevan 2 kohdan kumoamista. Ulkoministeriö tuo esille, että vaaliluetteloon kuuluminen on osaltaan voinut tukea ja vahvistaa yksilön ryhmäidentiteettiä ja samaistumista saamelaiskulttuuriin.

Neljännän sukupolven lisääminen kieliperusteeseen

Kaikkiaan 15 lausunnonantajaa on kiinnittänyt huomiota siihen, että jatkossa kieliperuste ulottuisi isoisovanhemman ensimmäiseen kieleen asti. Ulkoministeriö, YK-nuoret, SámiSoster ry, Kolttien kyläkokous, Janne Hirvasvuopio, saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto ja Tiina Sanila-Aikio kannattavat ehdotusta. Ehdotusta vastustavat tai kritisoiivat seuraavat lausunnonantajat: Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäläjärvi ja muut, Suoma boazosamit rs, Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry ja Minna Näkkäläjärvi. Inka Musta kritisoi ehdotusta, mutta pitää sitä perusteltuna ottaen huomioon pohjoismainen saamelaissopimus ja kielensä menettäneet henkilöt. Hannu Magga esittää, että tulee palata 1980-luvun kieliperusteeseen määritelmään, jossa huomioitiin 3 sukupolvea.

Saamelaisneuvosto, Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry, Sámi Árvvut rs ja Suoma boazosamit rs pitävät neljännen sukupolven lisäämistä ongelmallisena, koska saamen kieli ja kulttuuri harvoin välittyvät isoisovanhemmalta asti, koska on keskimääräisesti harvinaisempaa, että isoisovanhempi ja lapsenlapsen lapsi ovat elossa yhtä aikaa. Lisäksi moni on nostanut esille, että muutos lisäisi näyttöongelmia. Sámi Árvvut rs ja Kittu esittävät, että perusteluissa tulisi avata eri tavat esittää näyttöä kriteereiden täyttämistä.

Muun muassa Tanja Joonan katsoo, ettei neljännen sukupolven lisäämisellä kieliperusteeseen ole tällä hetkellä enää käytännön merkitystä. Kuluneen kahdenkymmenen vuoden aikana ei Joonan mukaan ole hyväksytty hakijoiden tuntemien henkilöiden antamia todistuksia siitä, että kyseinen henkilö on osannut tai puhunut saamea.

Osa lausunnonantajista katsoo eri sanakäntein (saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, ulkoministeriö, Hirvasvuopio), että ehdotetulla muutoksella voidaan turvata kielen menettäneiden saamelaisten asema ja huomioida Suomen itsenäisyyden aikana tapahtuneet pyrkimykset assimiloida saamelaisväestöä suomalaisiin muun muassa kielipolitiikalla, jonka vaikutuksesta osa saamelaisista menetti tosiasiallisen yhteyden äidinkieleensä. Hirvasvuopio huomauttaa, että kielikriteeri koskettaa myös niin sanottua kielenmenettäjien ryhmää. Hirvasvuopio käsittelee lausunnossaan vuonna 1962 laadittua väestönlaskentaa ja esittää näkemyksiä sen luotettavuudesta.

Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto ja Janne Hirvasvuopio pitävät kielikriteerin muuttamista vastaamaan pohjoismaista saamelaissopimusta hyvänä. Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäläjärvi ja muut katsovat, että yhteispohjoismaisuuden pitäisi pyrkiä saamelaisten elinkeino-oikeuksien ja yhteisjärjestelmän tunnustamisen osalta, eli asioissa, joilla voidaan helpottaa kaikkien saamelaisten oikeutta harjoittaa omaa kulttuuriaan. Tätä ei yhdistyksen ja yksilövalittajien mukaan kuitenkaan voida tehdä, ellei saamelaisuutta määritetä lainsäädännössä.

Johtti Sápmelaččat rs tuo esille, että ehdotus mahdollistaa jatkossa suomenkielisen ei-saamelaisen hakeutumisen vaaliluettelon. Kielikriteerin laajentaminen aiheuttaa yhdistyksen mukaan haasteita näytön osalta ja yhdistys esittää, että tekaistujen valheellisten todistusten käyttäminen tulee olla rangaistavaa. Inka Mustan mukaan yksinään kielen oppiminen ei saa tuoda oikeutta tulla merkityksi vaaliluettelon, vaan henkilön tulee omassa perhe- ja sukuyhteisössään olla kasvanut saamelaiskulttuuriin.

Sámi Soster ry tuo esille, että kieliperusteinen määritelmä on vaihtoehtoista paras, vaikka saamen kielen oppiminen ensimmäisenä kielenä ei automaattisesti merkitse henkilön etnistä saamelaisuutta.

Ensimmäinen kieli, kotikieli vai äidinkieli

Apulaisoikeuskansleri kiinnittää huomiota kieliedellytyksen rajaamiseen ensimmäiseen kieleen, ei kotikieleen kuten pohjoismaisessa saamelaissopimuksessa. Ulkoministeriö tuo esille, että pohjoismaisen saamelaissopimuksen hyväksymisen yhteydessä Suomen osalta voi tältä osin tulla harkittavaksi selityksen tai ilmoituksen antaminen mahdollisten tulkintaepäselvyyksien välttämiseksi. Pekkala pitää kotikieltä vähemmän rajoittavana parempana vaihtoehtona. Suomi Sámi Nuorat ry pitää käsitettä ”ensimmäinen kieli” tulkinnanvaraisena ja ehdottaa käytettäväksi esimerkiksi käsitettä ”äidinkieli”, jotta kielen historiallinen merkitys kussakin suvussa korostuu.

Vaaliluettelo (23 § yhdessä 3 §:n 1 momentin 2 kohdan päivämäärän kanssa)

Yhteensä 30 lausunnonantajaa on ottanut kantaa vaaliluettelon uudelleen laatimiseen. Suoma Sámi Nuorat ry, Saamelaisneuvosto, Suoma boazosamit rs, Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäläjärvi ja muut, Janne Hirvasvuopio, Tiina Sanila-Aikio, Arvi Guttorm, Inka Musta, Minna Näkkäläjärvi ja Hannu Magga) kannattaa vaaliluettelon laatimista uudelleen 3 §:n uusien kriteereiden pohjalta. Maa- ja metsätalousministeriö, Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry, Peltojärven lapinkylä, Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä, Kari Kyrö, Aslak Pekkala, Jouni Kitti, Ritva Hannuniemi-Pulskka, Janetta Aikio, Jarmo Katajamaa, Pentti Keskitalo, Ari Keskitalo ja Pekka Keskitalo, Leo Peltovuoma, Hannu Saarinen, Jarkko Suominen ja Jere Suominen sekä Marika ja Oili Vieltojärvi vastustavat ehdotusta.

Anarasah rs pitää erikoisena ja eettisesti kyseenalaisena, että jo edesmenneiden henkilöiden saamelaisuus ja alkuperäiskansa-asema voitaisiin muuttaa jälkepäin. Muun muassa Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä ja Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry pitävät ehdotusta syrjivänä ja ihmisoikeusrikkomuksena.

Suoma Sámi Nuorat ry pitää tärkeänä, etteivät ehdotetut sanamuodot mahdollista ennestään saamelaisten tahtoa vastaan merkittyjen ihmisten uudelleenmerkitystä vaaliluettelon. Saamelaisneuvosto ja Suoma boazosamit rs pitävät välttämättömänä, että vaaliluettelosta poistetaan sinne korkeimman hallinto-oikeuden päätöksillä vuosina 2011, 2015, 2019 ja 2021 merkityt henkilöt, mihin YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisuisaan esiintuomat tehokas oikeussuoja ja asian täysimääräinen korjaus viittaavat. Hirvasvuopio tuo esille, että vaaliluettelo uudelleen laadittaessa vaalilautakunnan tulee poistaa ne kansainvälisen oikeuden loukkaukset, jotka epäselvä oikeuskäytäntö on aiheuttanut. Kokonaistilanteen rauhoittamiseksi, oikeusvarmuuden varmistamiseksi ja tulevien epäselvyyksien välttämiseksi vaalilautakunnalle on Hirvasvuopion mukaan annettava tarpeelliset resurssit sekä työrauha vaaliluettelon kokoamista varten. Tiina Sanila-Aikio tuo esille, että kaikille voidaan ja pitääkin turvata oikeus hakeutua vaaliluettelon ja esittää selvitystä muutetun lain mukaisten ehtojen täyttymisestä.

Apulaisoikeuskansleri huomauttaa, että Suomessa ei näyttäisi olevan mahdollista enää päästä äänestysluelleen, jollei täytä uutta määritelmää, vaikka on luettelossa aiemmin ollutkin. Apulaisoikeuskansleri toteaa, että määrittelemällä saamelaisuuden uudelleen esitys toteutuessaan myös puuttuisi hyvin henkilökohtaiseen, syvälliseen ja kokonaisvaltaiseen osaan ihmisten identiteettiä, nimittäin etnisyyteen. Lisäksi lausunnossa tuodaan esille, että katkos kotona ensimmäisenä kielenä opittuun saamen kielen perinteeseen voi olla suomalaistamistoimien syytä. Apulaisoikeuskansleri kiinnittää huomiota siihen, että vaaliluettelon uudelleen laatimisen vaikutuksia ei ole riittävästi arvioitu.

Scheinin vastaa lausunnossaan julkisessa keskustelussa esitettyyn YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisuja koskevaan kritiikkiin ja käsittelee korkeimman hallinto-oikeuden antamia ratkaisuja vaaliluettelo koskevissa asioissa sekä niiden lainvoiman ja oikeusvoiman. Scheininin mukaan korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu olisi lain muuttuessa lainvoimainen suhteessa niihin vaaleihin, joiden vaaliluettelo koskevaan valitukseen se on annettu. Scheininin mukaan sillä ei kuitenkaan ole oikeusvoimavaikutusta tuleviin vaaleihin nähden, varsinkin jos lakia on ennen niiden toimittamista muutettu.

Yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoite (9 §)

Yhteensä 29 lausunnonantajaa käsittelee lausunnossaan ehdotettua yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoitetta. Neljätoista lausunnonantajaa (saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, ulkoministeriö, Ihmisoikeuskeskus, Ihmisoikeusliitto, yhdenvertaisuusvaltuutettu, Kolttien kyläkokous, opetushallitus, Amnesty, ympäristöministeriö, Metsähallitus, Saamelaispaliskunnat ry, Vuotson saamelaisseura ry, Tiina Sanila-Aikio ja Inka Musta), joista kaksi ovat yksityishenkilöitä, pitää ehdotettua 9 §:ää kannattavana tai toteaa, että ehdotus selkeyttää nykytilaa. Utsjoen kunnan mukaan yhteistyöhön sekä vapaan ja tietoon perustuvaan ennakkosuostumukseen pohjautuva ehdotus on oikeasuuntainen uudistus.

Viisitoista lausunnonantajaa (Anarasah rs, Enontekiön kunta, Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä, Inarin kunta, Sodankylän kunta, Tanja Joona, Jarmo Katajamaa, Jouni Kitti, Ritva-Maija Kyrö, Kari Kyrö, Urpo Kyrö, Marketta Lehtola, Esa Siitonen, Hilla Vaarala, Jussi Ylipieti), joista kymmenen ovat yksityishenkilöitä, vastustaa ehdotusta.

Osa lausunnonantajista pitää huolestuttavana, ettei saamelaiskäräjillä olisi edelleenkaan veto-oikeutta saamelaisiin vaikuttavissa asioissa, eikä näin ollen todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa tai oikeutta kieltäytyä haitallisista toimenpiteistä. Osa katsoo, että muotoiluun tulisi vastata paremmin Free Prior and Informed Consent (FPIC) -periaatetta. Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto ja Vuotson saamelaisseura ry pitävät hyvänä, että velvoite määritellään nykyistä tarkemmin. Amnesty muistuttaa, että alkuperäiskansan suostumuksella tai ilman valtioilla on kansainvälisen oikeuden mukaan velvollisuus kunnioittaa ja suojella alkuperäiskansojen oikeuksia vakiintuneiden kansainvälisten ihmisoikeusnormien mukaisesti. Suostumuksen puuttuessa ehdotetun toimenpiteen jatkamiseksi valtion on osoitettava, että toimenpiteen asettamat perus- ja ihmisoikeuksien rajoitukset ovat välttämättömiä ja oikeasuhteisia valtion ihmisoikeusvelvoitteisiin ja hyväksyttävän tavoitteeseen nähden. Amnesty korostaa riittävien resurssien tarpeellisuutta, jotta yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoitetta voidaan hyödyntää.

Osa taas pelkää, että ehdotettu muotoilu käytännössä tarkoittaisi veto-oikeutta ja että tämä vaikeuttaisi viranomaisten toimintaa monella tapaa. Esimerkiksi Ritva-Maija Kyrö, Urpo Kyrö, Marketta Lehtola, Hilla Vaarala, Esa Siitonen ja Jussi Ylipieti katsovat, että ehdotus johtaisi saamelaisten elinkeinokulttuurin köyhtymiseen ja vaarantaa muutoinkin alueen kehityksen.

Suomen Kuntaliitto ry kiinnittää huomiota siihen, että 9 ja 9 b §:iin ehdotettujen muutosten vaikutuksia perustuslain 121 §:n mukaiseen kunnalliseen itsehallintoon ei ole käsitelty hallituksen esitysluonnoksessa.

Ulkoministeriö katsoo, että neuvotteluelvoitteen vahvistaminen olisi yhdenmukaista alkuperäiskansojen aseman ja oikeuksien kansainvälisen kehityksen kanssa. Apulaisoikeuskansleri toteaa, että nyt ehdotettu sanamuoto vastaa ILO 169 –sopimuksen 6 artiklaa sekä aiempaa sanamuotoa paremmin myös alkuperäiskansajulistuksen 19 artiklaa, jonka mukaan valtiot neuvottelevat vilpittömässä mielessä ja toimivat yhteistyössä alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadakseen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin valtiot hyväksyvät ja panevat täytäntöön lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia toimia, jotka voivat vaikuttaa alkuperäiskansoihin. Apulaisoikeuskansleri pitää ehdotettua uutta menettelysäännöstä 9 b § tärkeänä parannuksena.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää saamelaisten itsemääräämisoikeuden kannalta tärkeänä, että neuvotteluelvollisuuden piiriin kuuluvien asioiden ala laajenisi säännösmuutoksella. Vaikka neuvotteluelvollisuus on voimassa jo nykyisellään, on sen soveltamisedellytyksiin ja soveltamisen välttämättömyyteen hallinnossa voinut liittyä epävarmuutta. Vähimmillään säännös on asettanut reunaehdot saamelaiskäräjien lakisäateiselle kuulemiselle. Apulaisoikeusasiamies toteaa, että muutos laskee neuvottelukynnystä nykyisestä ja että säännöksen otsikosta ilmenevä yhteistoiminnan käsitteen tulisi saamelaisten itsemääräämisoikeuden näkökulmasta ilmentää säännöksen soveltamistapaa.

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että neuvottelut tulee koskea ainoastaan laajakantoisia ja merkittäviä toimenpiteitä ja viittaa tältä osin 8.8.2018 antamaansa lausuntoon. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö esittää poistettavaksi viittauksen pyrkimykseen saada saamelaiskäräjien suostumus. Ministeriö yhtyy Juha Joonan antamaan eriävään mielipiteeseen.

Korkein hallinto-oikeus kiinnittää huomiota siihen, että 9 §:stä tai sen perusteluista ei käy ilmi, mitä tarkoitetaan termillä ”muut toimenpiteet”. Epäselvää on korkeimman hallinto-oikeuden mukaan myös se, miten lupa- tai muiden hallintoprosessien ulkopuolella voitaisiin käsitellä neuvottelu- ja yhteistoimintavelvoitteiden mahdollisia laiminlyöntejä.

Ympäristöministeriön mukaan perusteluissa olisi hyvä avata tarkemmin esimerkein, mitä ”lainsäädäntö, hallinnolliset päätökset ja muut toimenpiteet, joilla voi olla erityinen merkitys saamelaisille”, käsittää. Ympäristöministeriö pitää tärkeänä, että perusteluissa on selkeästi tuotu esille, että pyrkimys yhteisymmärrykseen ei merkitse sitä, että saamelaiskäräjillä olisi oikeus estää viranomaista päättämästä sen toimivaltaan kuuluvaa asiaa. Ympäristöministeriö kiinnittää huomiota siihen, että neuvotteluelvoitteen soveltamisala suhteessa yksittäisiin hallintoasioihin, jotka perustuvat erityislainsäädäntöön ja voivat tulla vireille yksityisen aloitteesta, on jossain määrin tulkinnanvarainen.

Ympäristöministeriö toteaa, että neuvotteluelvollisuus voi jatkossa kohdentua myös sellaisiin viranomaisiin, jotka eivät ole vakiintuneesti neuvotelleet voimassa olevan lain nojalla. Ympäristöministeriön mukaan näiden osalta voisi tarkemmin eritellä muutoksen vaikutuksia esityksen vaikutusten arvioinnissa. Vaikka paremmalla yhteistyöllä voi olla prosesseja sujuvoittava vaikutus, olisi yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite ympäristöministeriön mukaan jatkossa syytä ottaa aiemmin selkeämmin huomioon suunniteltaessa ja aikataulutettaessa lainsäädäntö- ja muita hankkeita.

Ympäristöministeriö ehdottaa myös lain voimaantulosäännöksen tarkentamista yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteen sekä heikentämiskiellon soveltamisen tilanne lain voimaantullessa vireillä oleviin hallintoasioihin.

Työ- ja elinkeinoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että esitysluonnoksen vaikutusten arvioinnissa ei ole huomioitu 9 §:n mukaisen ehdotetun toimijoiden laajennuksesta aiheutuvia hallinnollisia kustannuksia. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan laajennukselle ei myöskään ole esitetty riittävästi perusteluja. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan säännöstä tulee selkeyttää myös sen osalta, mitä hallinnollisia päätöksiä se koskee.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että ehdotettua laajempaa neuvotteluelvoitetta on tarpeen konkretisoida, mitä se tarkoittaa muun muassa koulutuksen järjestämislupaa koskevan hallintopäätöksen osalta. Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää harkittavaksi tarvetta avata esityksessä sekä viranomaisen määritelmää että julkisen hallintotehtävän käsitettä, jotta lain soveltajille on selvää, mitä tahoja neuvotteluelvoite koskee. Vaikutusarvioinnissakin olisi opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan syytä käsitellä laajennettua neuvotteluelvoitetta ja todeta vähintään esimerkkiluetteloin, mitkä tahot tulisivat neuvotteluelvoitteen piiriin. Opetus- ja kulttuuriministeriö tuo esille, että yliopistot ja ammattikorkeakoulut kuulunevat ehdotuksen mukaiseen neuvotteluelvoitteen piiriin julkista hallintotehtävää hoitavina.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen (SAKK) mukaan yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta tulee tarkentaa ottaen huomioon SAKK:n autonominen asema ja keskeinen rooli saamelaisopetuksessa. Esimerkiksi kehittämishankkeiden rahoituspäätösten yhteydessä yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite saamelaiskäräjien kanssa on SAKK:n mukaan liian määräävä, mikäli saamelaiskäräjien päätös yksioikoisesti määrää päätöksentekoa.

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että ehdotuksessa on säännöksiä ainoastaan saamelaiskäräjien ja ulkopuolisten toimijoiden välisistä suhteista. Lakiehdotukseen ei sisälly esimerkiksi kuntalain ja hyvinvointialuelain sääntelyä vastaavia saamelaisyhteisön sisäisiä neuvotteluelvoitteita. Näistä olisi valtiovarainministeriön mukaan hyvä määritellä ainakin saamelaiskäräjien työjärjestyksessä. Sama koskee jossain määrin myös alueella toimivia kansalaisjärjestöjä ja vastaavia, jotka eivät ole myöskään aloiteoikeuden piirissä.

Joistakin lausunnoista käy ilmi, että neuvotteluelvoitteen maantieteellistä ulottuvuutta on ymmärretty väärin. Ehdotuksen mukaan neuvotteluelvoite koskisi jatkossa koko Suomea.

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota siihen, että saamelaisten kulttuurinen itsehallinto on osa itsemääräämisoikeuden toteuttamista. Säännösmuutoksilla saamelaiskäräjien rooli itsehallinnon toteuttamisessa korostuu. Itsemääräämisoikeuden kehittymisen kannalta apulaisoikeusasiamies pitää tärkeänä, että tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että edustuksellisen toimielimen kanssa käytävät neuvottelu- ja kuulemisprosessit poistaisivat tarpeen hallinnollisissa toimenpiteissä olla vuorovaikutuksessa ja yhteistoiminnassa muiden, esimerkiksi kolmannen sektorin saamelaistoimijoiden kanssa. Johti Sápmlaččat rs tuo esille, että saamelaiskäräjien tulee neuvotella paikallisten saamelaisyhteisöjen kanssa. Saamelaispaliskunnat ry esittää, että poronhoitoa koskevat neuvottelut käytäisiin kolmikantaneuvotteluina viranomaisen, saamelaiskäräjien ja saamelaisten kotiseutualueen paliskuntien kesken ottaen huomioon poronhoitolain 2 ja 53 §. Tiina Sanila-Aikio yhtyy Saamelaispaliskunnat ry:n sekä Paliskuntain yhdistyksen lausuntoihin 9, 9 a ja 9 b §:n pykälien osalta ja muistuttaa pykäläkokonaisuuden rajapinnoista ja epäselvistä, päällekkäisistä toimivaltakysymyksistä suhteessa saamelaisten poronhoidon ensisijaisiin oikeudenomistajiin ja edustajiin, saamelaisten kotiseutualueen paliskuntiin.

Inarin kunta pitää nykyistä säännöstä riittävänä, eikä hyväksy ehdotettuja muutoksia. Muutos johtaisi Inarin kunnan mukaan todennäköisesti kunnallisen itsehallinnon kanssa ristiriidassa olevan veto-oikeuden muodostumiseen maankäyttöön ja elinkeinojen kehittämiseen liittyvissä kysymyksissä. Inarin kunta korostaa, että saamelaiskäräjälain muutoksessa ei tule pyrkiä luomaan lainsäädännöllisiä muutoksia, jotka olisivat ristiriidassa maankäytön suunnitteluun ja ohjaukseen liittyvän kunnallisen itsehallinnon sekä maankäyttö- ja rakennuslain kanssa. Neuvotteluelvoitetta koskevien asiakokonaisuuksien määrittely on Inarin kunnan mukaan jätetty väljäksi. Ehdotettu muutos asettaisi Inarin kunnan mukaan saamelaisalueen kunnat eriarvoiseen asemaan maankäytön suunnittelussa verrattuna muihin kuntiin ja rapauttaisi kunnallista itsehallintoa. Inarin kunta pitää tärkeänä, että maankäytön suunnittelu ja ohjaus säilyvät edelleen kunnallisen demokraattisen ohjauksen piirissä. Inarin kunnan mukaan esitetyt muutokset heikentäisivät tosiasiallisesti viranomaisten toimivaltaa koskien maa- ja vesialueiden käyttöä. Enontekiön ja Sodankylän kunnat ovat samoilla linjoilla. Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä katsoo, että eri toimijoiden itsehallinto on päällekkäistä ja tilanne muodostuu sekavaksi. Aslak Pekkalan mukaan ehdotettu velvoite on pitkälle menevä ja viittaa kuntien asemaan sekä yksityiseen omaisuuden suojaan.

Muutama lausunnonantaja pitää voimassa olevan 9 §:n 2 momentin säilyttämistä välttämättömänä.

Lisäykset 9 §:n 1 momentin listalle

Kuusi lausunnonantajaa on tuonut esille kannattavansa yhtä tai useampaa ehdotettua lisäystä (opetushallitus, Amnesty, ympäristöministeriö, saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, Utsjoen kunta ja Tiina Sanila-Aikio). Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä vastustaa ehdotettuja lisäyksiä.

Lapin sairaanhoitopiirin kuntayhtymä tuo esille, että 7 kohdasta puuttuu rajausta saamenkielisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin, jolloin neuvotteluelvoite koskisi sanamuodon mukaan kaikkea sosiaali- ja terveyspalvelujen toteuttamista ja kehittämistä.

Ympäristöministeriön mukaan ilmastonmuutosta käsittelevien toimien lisääminen on kannatettavaa ilmastolainsäädännön kehityksen näkökulmasta. Pariisin sopimus tunnistaa alkuperäiskansojen oikeudet ja niiden huomioon ottamisen ja kunnioittamisen ilmastonmuutosta käsittelevissä toimissa sekä alkuperäiskansojen perinteisen tiedon ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimien yhtenä perustana. Oikeuskanslerinvirasto, ulkoministeriö, Tiina Sanila-Aikio ja Saamelaispaliskunnat ry esittävät, että 1 momentin 5 kohtaan lisätään maininta luonnon monimuotoisuudesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa 9 §:n 1 momentin 8 kohdasta, että muotoilu on niin väljä, että sen voisi tulkita tarkoittavan jopa vuotuista talousarviovalmistelua. Asiaa on tarkennettu perusteluissa, mutta myös säännöstä pitäisi opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan tarkentaa.

Menettely yhteistoiminnassa ja neuvotteluissa (9 b §)

Yksitoista lausunnonantajaa kannattaa ehdotettua menettelysäännöstä tai katsoo, että se selkeyttää nykytilannetta (apulaisoikeuskansleri, ulkoministeriö, Ihmisoikeusliitto, yhdenvertaisuusvaltuutettu, opetushallitus, ympäristöministeriö, Metsähallitus, oikeuskanslerinvirasto, Saamelaispaliskunnat ry, saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto ja Tiina Sanila-Aikio). Anarasah rs vastustaa ehdotusta.

Amnesty pitää tärkeänä, että FPIC-periaate otetaan huomioon ja avaa lausunnoissaan periaatteen sisältöä. Minna Näkkäläjärvi pitää neuvottelupöytäkirjan laatimista tärkeänä.

Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan sanamuoto ”mahdollisimman pian” on moniselitteinen. Lisäksi ministeriö viittaa säännöksen 2 momentin kirjaukseen siitä, että saamelaiskäräjille tulee varata kohtuullinen aika valmistautua neuvotteluihin. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että vastaava

vaade tulee olla neuvottelun toisen osapuolen suhteen niin, että myös sillä on riittävä aika tutustua saamelaiskäräjien neuvotteluesitykseen ja kannanottoihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää mainintaa vilpittömästi mielestä tarpeettomana ottaen huomioon, että julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on tarkoin noudatettava lakia.

Ehdotetun menettelysäännöksen ja vähäistä suuremman haitan aiheuttamista koskevan 9 a §:n lisäksi tulisikin apulaisoikeusasiamiehen mukaan varautua ohjaamaan ja lisäämään hallinnossa toimivien tietoisuutta menettelysäännösten sisällön merkityksestä sekä kannustaa yhdenmukaisten toimintatapojen kehittämiseen.

Saamelaisten oikeuksien huomioiminen viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien toiminnassa (9 a §)

Kaksitoista lausunnonantajaa (apulaisoikeuskansleri, oikeuskanslerinvirasto, Ihmisoikeuskeskus, Suoma Sámi Nuorat ry, Ihmisoikeusliitto, yhdenvertaisuusvaltuutettu, Kolttien kyläkokous, opetushallitus, ympäristöministeriö, Metsähallitus, Saamelaispaliskunnat ry ja Inka Musta) suhtautuu myönteisesti ehdotettuun säännökseen tai pitää sitä pääosin kannatettavana tai nykytilaa selkeyttävänä. Apulaisoikeuskansleri toteaa, että asioiden suunnittelu ja valmistelu siten, että saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana otetaan aiempaa paremmin huomioon jo ennen yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteen toteuttamista, voi vähentää yksittäisessä tapauksessa neuvoteltavien asioiden lukumäärää, helpottaa neuvottelujen käymistä sekä parantaa neuvottelu- ja yhteistoiminnan lopputulosta. Ympäristöministeriö toteaa, että jo tällä hetkellä lainsäädännön perus- ja ihmisoikeusmyönteinen tulkinta on velvoittava, mutta yleisellä säännöksellä saamelaiskäräjäläissa selkeytettäisiin ja edistettäisiin myös hallintotoiminnan läpinäkyvyyttä.

Kuusi lausunnonantajaa (Enontekiön kunta, Inarin kunta, Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä, Sodankylän kunta, maa- ja metsätalousministeriö ja Jouni Kitti) vastustaa ehdotusta.

Ulkoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että säännöksen täytäntöönpano tulee edellyttämään käytännönläheistä ja selkeää ohjausta muun muassa vähäistä suuremman haitan määrittämiseksi sekä vaikutusarviointien tekemiseksi. Ympäristöministeriö pitää tärkeänä esityksessä mainittua suunnitelmaa järjestää koulutusta uusista velvoitteista.

1 momentti

Opetus- ja kulttuuriministeriö ehdottaa säännöksen 1 momentin muotoilun muutosta (”pyrkisivät käytettävissä olevin keinoin vähentämään”) ottaen huomioon, että viranomaisen käytettävissä voi olla keino, jolla se voi vähentää kielteisiä vaikutuksia, mutta se ei tarkoita, että sitä olisi aina käytettävä. Ministeriö huomauttaa, että tämä on hyväksytty säännöksen 2 momentissa.

Utsjoen kunta esittää lisättäväksi 9 a §:n 1 momentin 2 kohtaan maininta perinteisten elinkeinojen nykymuotoihin mukaan lukien saamelaisten harjoittama perinteisiin elinkeinoihin liittyvä ja sidoksissa oleva, vastuullinen, kestävä ja pienimuotoinen matkailutoiminta. Utsjoen kunta toteaa, että erityisesti viranomaisten on huomioitava eri maankäyttömuotoihin liittyvissä päätöksissään, että sen tulee edistää saamelaisten oikeuksien toteutumista ja estää toimenpiteistä aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia saamelaisten oikeuksien toteutumiselle erityisesti huomioiden perinteiset elinkeinot.

2 momentti, käsitteet vähäistä suurempi haitta ja huomattava haitta

Moni lausunnonantajista (muun muassa Enontekiön, Sodankylän ja Inarin kunnat, saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, maa- ja metsätalousministeriö, Suomen Kuntaliitto ry, Bárbmú ry, Anarasah rs, Amnesty, Tanja Joonan ja Minna Näkkäläjärvi) kiinnittää huomiota käsitteeseen ”vähäistä suurempi haitta” ja huomauttaa, että käsitettä ei ole määritelty tai siihen, että se on väljästi muotoiltu tai tulkinnanvarainen. Muutama lausunnonantaja on myös kiinnittänyt huomiota käsitteeseen ”huomattava haitta”. Maa- ja metsätalousministeriö pitää käsitettä ”vähäistä suurempi haitta” tulkinnanvaraisena ja ehdottaa yhtenä vaihtoehtona sen vaihtamista ”huomattavan haitan” – käsitteeseen. Ministeriö yhtyy Juha Joonan eriävään mielipiteeseen. Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäläjärvi ja muut katsovat, että esityksessä tulee ohjeistaa, miten haitta voidaan määrittää ja tunnistaa ja heidän mukaansa kaikessa lainsäädännössä tulee soveltaa yhdenmukaisesti saamelaiskulttuurin heikentämiskieltoa. Saamelaispaliskunnat ry esittää lisättäväksi konkreettisia esimerkkejä vähäistä suuremman haitan ja huomattavan haitan käsitteistä.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää säännöstä monelta osin tulkinnanvaraisena ja edellyttää, että säännöstä ja sen perusteluita selvennetään ja että vaikutustenarviointia täydennetään. Työ- ja elinkeinoministeriö esittää säännöksen 2 momentin muotoilua tarkennettavaksi seuraavasti: ...”ellei toimenpiteelle ole perus- ja ihmisoikeuksien tai merkittävän kansallisen tarpeen kannalta hyväksyttävä tavoite.”

Amnesty pitää tärkeänä, että perusoikeuksien rajoitusedellytykset on kirjattu lakiin. Saamelaisneuvoston mukaan säännöksessä ehdotetun kaltainen perusoikeuspunninta on viranomaisten käsittelyssä ja viranomaisten harkinnassa monesti koitunut saamelaisten perusoikeuksien rajoittamiseen jonkin muun perusoikeuden kustannuksella. Suoma Sámi Nuorat ry viittaa Saamelaisneuvoston lausuntoon muun muassa tältä osin. Opetus- ja kulttuuriministeriö tuo esille, että 2 momentin muotoilu muistuttaa yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momenttia, mutta yhdenvertaisuuskysymyksiä ei ole kuitenkaan käsitelty perusteluissa.

3 momentti, vaikutusten arviointi

Apulaisoikeusasiamiehen mukaan on tärkeää ottaa huomioon, että riittävään asiantuntemukseen perustuvien vaikutusten arviointien laatiminen ja yksistään vaikutusten tunnistaminen edellyttävät proaktiivista toimintaa paitsi saamelaiskäräjiltä myös saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittajilta. Viranomaisten vaikutustenarvioinnin osalta saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto nostaa esille saamelaiskäräjien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeyden. Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäläjärvi ja muut esittävät vaikutustenarviointiprosessin selkeyttämistä esityksen perusteluissa.

Suomen Kuntaliitto ry:n mukaan säännöksen vaikutuksia perustuslain 121 §:n mukaiseen kunnalliseen itsehallintoon ei ole käsitelty hallituksen esitysluonnoksessa. Utsjoen kunta kannattaa lisäystä vaikutustenarviointien osalta, mutta esityksessä tulisi määrittää tarkemmin uudistuksen mahdolliset vaikutukset kunnalliseen itsehallintoon ja itsemääräämisoikeuteen esimerkiksi kaavoituksen osalta. Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä katsoo, että yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoitteen kautta saamelaiskäräjät saa työkaluja, joilla se alistaa kunnallisen itsehallinnon, alueellisen hallinnon ja jopa valtion määräysvaltaa ja nousee kaikkien viranomaisen yläpuolelle. Ryhmän mukaan ehdotus johtaa muiden kansalaisten ja ryhmien syrjintään.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää ehdotettua säännöstä kumulatiivisten vaikutusten arvioinnista vaikeasti toteutettavissa ja kiinnittää huomiota siihen, että esityksessä ei ole määritelty mitä tarkoittaa ”eri aikoina”. Metsähallitus esittää, että 9 a §:n kirjausta kumulatiivisten vaikutusten arvioinnista muutetaan vastaamaan pohjoismaista saamelaissopimusta (...”eri toimenpiteiden kokonaisvaikutus huomioidaan”). Metsähallituksen käsityksen mukaan luonnonvarojen käytön

nykytilan kuvaus kattaa menneen käytön vaikutukset, eikä erillisiä eri aikoina tehtyjen toimenpiteiden kokonaisvaikutusselvityksiä ole syytä tehdä.

Yleissäännöksen suhde sektorilainsäädäntöön

Korkein hallinto-oikeus pitää esitettyä yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoitteen laajentamista perusteltuna, mutta kiinnittää erityistä huomiota saamelaiskäräjälain ja sektorilainsäädännön välisen suhteen säätelyyn. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan erityislakien sanamuodoiltaan vaihtelevat neuvotteluvelvollisuutta, yhteistoimintaa ja saamelaiskulttuurin heikentämiskieltoa koskevat säännökset tulisi tässä yhteydessä tai mahdollisimman pian tarkistaa kokonaisuutena sekä tarvittaessa harmonisoida viittaussäännöksillä saamelaiskäräjälakiin. Sektorilainsäädännön vaatimukset yhteistoiminnasta, vaikutusten arvioinnista ja heikentämiskiellosta tulevat korkeimman hallinto-oikeuden mukaan muussa tapauksessa aiheuttamaan tulkintaongelmia sovellettaessa niitä yhdessä saamelaiskäräjälain 9, 9 a ja 9 b §:n kanssa. Korkein hallinto-oikeus tuo esille, että saamelaiskäräjälain ja uuden ilmastolain säännökset on tarpeen sovittaa yhteen. Korkein hallinto-oikeus viittaa ratkaisuunsa KHO 2021:83, jossa se on arvioinut lupaviranomaisen velvoitetta laatia vaikutustenarviointia sen varmistamiseksi, että saamelaisilla alkuperäiskansana on KP-sopimuksen 27 artiklaa koskevan käytännön mukainen todellinen mahdollisuus osallistua lupamenettelyyn yhteisymmärryksen saavuttamiseksi ja siten, että YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia käsittelevä julistus samalla otetaan huomioon asianmukaisella tavalla.

Myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota siihen, että säännöksessä esitetystä niin kutsutusta saamelaiskulttuurin heikentämiskiellosta on säädetty useissa eri sektorilaeissa. Kiellon toimivuuden tai täytäntöönpanon laillisuusvalvonta eri suunnittelu- ja lupaprosesseissa ei kuitenkaan ole apulaisoikeusasiamiehen mukaan aivan ongelmatonta. Sekä aineellisen puoleen kuuluvan huomattavan haitan aiheuttamiskiellon arviointi että alkuperäiskansan menettelyllisen oikeuden – päätöksentekomenettelyyn osallistumisen toteutumisen arviointi – edellyttävät viranomaisilta tietoon perustuvaa päätöksentekoa ja yhteistoimintaa saamelaiskäräjien ja saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittajien kanssa.

Ympäristöministeriö toteaa pitävänsä kannatettavana esityksessä mainittua pyrkimystä harmonisointiin, jotta saamelaisten oikeuksien toteutuminen olisi mahdollisimman yhdenmukaista erityislainsäädännössä ja että saamelaiskäräjälaki muodostaisi vähimmäistason. Ympäristöministeriön mukaan esityksestä jää vielä jossain määrin epäselväksi, miten toimitaan tilanteessa, jossa erityislainsäädännön mukainen huomioon ottamisen taso esimerkiksi luvan myöntämiseen liittyen olisi tai voisi olla tulkittavissa alhaisemmaksi kuin uudessa saamelaiskäräjälaiissa. Asiaa voitaisiin ympäristöministeriön mukaan selvittää esityksen perusteluissa.

5 luku Muutoksenhaku vaaliluetteloa koskevissa asioissa

Muutoksenhakulautakunta

Muutoksenhakulautakunta on käsitellyt 16 lausunnossa. Ihmisoikeuskeskus, Kolttien kyläkokous (muutoksenhakumenettely yleisesti), saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, Vuotson saamelaisseura ry, Janne Hirvasvuopio, Inka Musta ja Tiina Sanila-Aikio kannattavat ehdotettua muutoksenhakulautakuntaa.

Tanja Joona, Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä ja Arvi Guttorm vastustavat ehdotusta. Peltojärven lapinkylä ei pidä ehdotettua muutoksenhakulautakuntaa luotettavana. Tanja Joona pitää ongelmallisena, että lautakunta asetettaisiin saamelaiskäräjien esityksestä, eli poliitikkojen esityksestä. Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä ja Jouni Kitti ovat pitkälti samoilla linjoilla.

Joonan mukaan henkilöt, jotka tulkitsevat 3 §:ää, tulisi nimittää riippumattomien ja ulkopuolisten henkilöiden toimesta ottaen huomioon, että kyse on merkittävästä asiasta, oikeudesta kuulua vähemmistöön. Arvi Guttorm katsoo, että valitus pitäisi olla mahdollista tehdä ainoastaan saamelaiskäräjien hallitukselle.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää tärkeänä vaaliluettelon periaatteellisen merkityksen vuoksi, että muutoksenhakutoimielimenä vaalilautakunnan päätöksistä toimisi saamelaiskäräjien hallituksen asemesta riippumaton ja itsenäinen lainkäyttöelin. Muutoksenhakutoimielimen puheenjohtajan ja jäsenten nimittämisperusteista, erityisosaamistarpeesta, tehtävistä ja toimivallasta on tärkeää säätää laissa ottaen huomioon muun ohella saamelaisten itsemääräämisoikeuteen liittyvä oikeus määrätä toimielintensä rakenteista. Myös yksilön oikeusturvan kannalta on tärkeää taata lainkäytön riippumattomuus ja itsenäisyys. Myös saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto kannattaa sitä, että saamelaiskäräjien hallitus ei enää käsitelisi vaaliluetteloa koskevia valituksia, mikä eriyttää poliittista päätöksentekoa vaalilautakunnan toiminnasta. Amnesty pitää tärkeänä, että muutoksenhakulautakunta on itsenäinen ja riippumaton.

Apulaisoikeuskansleri katsoo, että pykäläehdotus perusteluineen vastaa esityksessä katsotulla tavalla ihmisoikeussopimusten ja perustuslain 21 §:n (oikeusturva) vaatimuksia. Apulaisoikeuskansleri pitää kannatettavana esitettyä myöhemmin tehtävää arviointia, jolloin on mahdollista seurata, miten lautakunnan rooli on kehittynyt. Myös korkein hallinto-oikeus katsoo, että esitys muutoksenhakulautakunnan perustamisesta noudattaa Suomen perustuslain 21 §:n periaatteita oikeusturvasta. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeiden muodostama kokonaisuus huomioon ottaen ehdotettua muutoksenhakulautakuntaa voidaan pitää itsenäisenä ja riippumattomana lainkäyttöelimenä. Korkein hallinto-oikeus esittää kuitenkin arvioitavaksi, liittykö saamelaiskäräjien vaaliluetteloa koskeviin asioihin sellaisia erityispiirteitä, joiden vuoksi esitetty poikkeuksellinen ratkaisu olisi perusteltavissa.

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että erillisen lainkäyttöelimen perustamiselle voi olla asianmukaisia perusteita, mutta lautakuntaa ei tulisi asettaa saamelaiskäräjien esityksestä ja se tulisi toimia esimerkiksi oikeusministeriön yhteydessä. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että kelpoisuusvaatimuksia koskevissa perusteluissa korostetaan liikaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta. Maa- ja metsätalousministeriö pitää tarpeettomana, että puheenjohtajan tehtävä olisi kokoaikainen ja katsoo, että nimittämisen osalta tulisi noudattaa tavanomaisia tuomarin nimittämistä koskevia menettelyjä. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että esimerkiksi Tuomioistuinviraston tulisi nimittää esittelijät ja että myös vaalilautakunnan tulisi käsitellä asiat kiireellisesti. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että laissa tulisi säilyttää mahdollisuus valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen, koska muutoksenhakulautakunta ei ole itsenäinen ja riippumaton.

Saamelaisneuvosto toivoo varmistusta siitä, että muutoksenhakulautakunnan nimittämisvalta on täysin saamelaiskäräjien käsissä. Suoma boazosamit rs ja Johti Sápmelaččat rs arvostelevat sitä, että saamelaiskäräjät ei asettaisi muutoksenhakulautakuntaa. Suoma boazosamit rs:n mukaan yksinkertaisinta olisi siirtyä noudattamaan Suomen jo hyväksymä YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistusta (art. 33.1), jonka mukaan saamelaisilla itsellään on oikeus päättää sisäiseen itsenäisyyteen kuuluvista asioista.

Jouni Kitti katsoo, että jäseniksi tulee ottaa selkeä enemmistö riippumattomia asiantuntijoita tuomarin vastuulla ja vain osa tulee nimittää saamelaiskäräjien ehdotuksesta, osa tulisi nimittää oikeusministeriön ehdotuksesta. Valintamenettely voidaan Kittin mukaan määritellä kuten luottamushenkilöiden valinta kuntalain 105 §:ssä.

Saamelaisneuvosto tuo myös esille, että tuomarin kelpoisuusvaatimuksia täyttäviä saamelaisia on Suomessa vähän. Lisäksi Saamelaisneuvosto katsoo, että neljäjäseninen kokoonpano on Suomen

oikeusjärjestelmälle vieras, koska tavallisesti muutoksenhakuelimen tai tuomioistuimen kokoonpano koostuu parittomasta määrästä jäseniä. Anarasah rs:n mukaan muutoksenhakulautakunnan jäsenmäärää tulee lisätä.

Puheenjohtajan ja jäsenen eroamisikään liittyen (41 e §:n 3 momentti) Saamelaisneuvosto, Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry, Johti Sápmelaččat rs ja Suoma boazosamit rs toteavat, että tämä on saamelaisyhteisön kannalta rajoittava säännös, koska varsinkin vanhempien saamelaisten asiantuntemus ja tietämys on välttämätön osa saamelaisten perinnetiedon säilymisessä. Osa yhdistyksistä viittaavat ELDERS –termiin.

Peltojärven saamelaiset ry katsoo, että vaaliluetteloon hakeutuminen pitäisi olla hallintopäätös, eikä ulkopuolisen lautakunnan tai muutoksenhakulautakunnan asia.

Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäljärvi ja muut esittävät muutoksia muutoksenhakulautakunnan nimeen, jäsenten valintaperusteisiin sekä tehtäviin. Yhdistyksen mukaan kaikissa saamelaiskäräjien yhteydessä toimivissa elimissä, kuten muutoksenhakulautakunnassa, tulee olla jäsenenä vain saamelaisia. Tiina Sanila-Aikio huomauttaa, että 26 §:n, 41 §:n ja 41 l §:n välinen suhde on epäselvä.

Korkeimman hallinto-oikeuden rooli

Jatkovalitusmahdollisuutta korkeimpaan hallinto-oikeuteen on käsitelty 19 lausunnossa. Neljässä lausunnossa (Karjalazet Nuoret Suomes, Amnesty, Janne Hirvasvuopio ja Inka Musta) kannatetaan ehdotettua korkeimman hallinto-oikeuden nykyistä rajatumpaa roolia vaaliluetteloa koskevissa asioissa. Jouni Kitti ja Jarmo Katajamaa esittävät, että korkeimman hallinto-oikeuden roolia tulisi säilyttää nykyisellään.

Yhdessätoista lausunnossa (Saamelaisneuvosto, Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäljärvi ja muut, Suoma boazosamit rs, Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry, Johti Sápmelaččat rs, saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, Vuotson saamelaisseura ry, Minna Näkkäljärvi, Tiina Sanila-Aikio ja Arvi Guttorm) esitetään, että korkeimman hallinto-oikeuden rooli tulisi poistaa kokonaan. Moni heistä tuo esille, että saamelaisten itsensä valitsemalla elimellä tulisi olla lopullinen päätäntävalta siihen, kuka hyväksytään vaaliluetteloon. Korkein hallinto-oikeus pitää tärkeänä, että sille voi jatkossakin tehdä valituksia vaaliluetteloa koskevissa asioissa.

YK-nuoret ja Karjalazet Nuoret Suomes katsovat, että korkeimman hallinto-oikeuden roolin tulee olla suppea vaaliluetteloa koskevissa asioissa ottaen huomioon YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistuksen 33 artikla. Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto pitää hyvänä, että korkeimman hallinto-oikeuden roolia on selkeytetty, mutta näkee sen roolin säilyttämisen heikentävän saamelaisten itsehallintoa. Janne Hirvasvuopio katsoo, että korkeimman hallinto-oikeuden pitäminen viimeisenä muutoksenhakuelimenä on yksi niistä suurista kompromisseista, joihin kannattaa sitoutua oikeusjärjestelmän luonteen vuoksi. Hirvasvuopio kuitenkin huomauttaa, että korkeimman hallinto-oikeuden myöhemmät, vuoden 2011 jälkeiset epäjohdonmukaiset päätökset ovat aiheuttaneet kansainvälisen oikeuden loukkauksia vaaliluetteloa koskevissa kysymyksissä ja näin rapauttanut saamelaisten luottamusta suomalaiseen oikeusjärjestelmään ja oikeusvarmuuteen.

Saamelaisneuvosto viittaa perustuslakivaliokunnan lausuntoon (PeVM 17/1994 vp) ja huomauttaa, että voimassa olevan lain säätämisen yhteydessä perustuslakivaliokunta ei perustellut alun perin ehdotetun valituskiellon kumoamista yksilön oikeudella saattaa asiansa tuomioistuimen käsittelyyn, vaan sillä että saamelaiskäsite on tulkinnanvarainen. Muutoksenhakumahdollisuus voisi Saamelaisneuvoston mukaan toteuttaa esimerkiksi yhteisellä pohjoismaisella saamelaisten muutoksenhakuelimellä.

Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäljärvi ja muut katsovat, että valitusoikeus korkeimpaan hallinto-oikeuteen voi säilyä korkeintaan teknisenä valitusoikeutena. Korkein hallinto-oikeus voisi menettelyvirheen vuoksi palauttaa asian vaalilautakunnalle.

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että valituslupajärjestelmä mahdollistaisi sen, että korkein hallinto-oikeus voisi keskittyä aiempaa paremmin vaativiin oikeuskysymyksiin, oikeuskäytännön yhtenäisyyden turvaamiseen ja oikeusturvan toteuttamiseen. Lisäksi korkein hallinto-oikeus toteaa, että oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain pääsääntöä suppeampia valituslupaperusteita on mahdollista saamelaiskäräjälain osalta perustella sillä, että tällä pyritään osaltaan toteuttamaan saamelaisten itsemääräämisoikeutta ja korostamaan kansainvälisen alkuperäiskansaoikeuden kehityksen mukaisen ryhmähyväksynnän merkitystä. Poikkeavan valituslupasääntelyn tulee korkeimman hallinto-oikeuden mukaan kuitenkin mahdollistaa tehokkaan oikeussuojan antaminen sekä oikeuskäytännön yhtenäisyyden turvaaminen ilman liiallisia sisällöllisiä tai menettelyllisiä rajoitteita. Valitusluvan myöntämisen kynnys ei korkeimman hallinto-oikeuden mukaan saisi muodostua korkeammaksi kuin lainvoimaisen päätöksen purkamiselle asetettavat vaatimukset.

Korkein hallinto-oikeus vastustaa esitettyä mallia jatkovalitusluvan osalta ja pitää säännösmuotoilua epäonnistuneena. Korkein hallinto-oikeus tuo esille, että esitetty säännös olisi täysin poikkeuksellinen verrattuna mihinkään nykyisen lainsäädännön sisältämään valituslupasääntöön ja merkitsisi erittäin merkittävää korkeimman hallinto-oikeuden valituslupaharkinnan rajaamista. Korkein hallinto-oikeus tuo esille, että säännöksessä sekoitettaisiin toisiinsa prejudikaatti- ja oikeussuojafunktio yhteen edellytykseen. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan valitusluvan myöntämismahdollisuutta ei tule sitoa siihen, miten muutoksenhakija on muotoillut väitteensä.

Edelleen korkein hallinto-oikeus tuo esille, että valitusluvan myöntämisen rajoittaminen ainoastaan perustuslain 6 §:ään liittyviin perusteisiin sulkisi pois päätösten arvioimisen myös muiden perusoikeuksien kannalta. Korkein hallinto-oikeus pitää tätä ongelmallisena perustuslain 106 §:ssä säädetyn tuomioistuimelle asetetun velvoitteen kanssa antaa etusijaa perustuslain säännökselle silloin, jos lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa. Korkein hallinto-oikeus pitää tarpeellisena, että se voisi jatkossakin arvioida asian käsittelyssä mahdollisesti tapahtuneita menettelyvirheitä samoin kuin päätösten mahdollista puutteellisuutta tai epäselvyyttä. Ongelmallisena voidaan korkeimman hallinto-oikeuden mukaan pitää, jos ainoaksi mahdollisuudeksi näissä tapauksissa jäisi purkuhakemuksen tekeminen. Tämä siirtäisi painopistettä säännönmukaisesta muutoksenhausta ylimääräiseen muutoksenhakuun. Korkein hallinto-oikeus tuo myös esille, että esitysluonnoksessa jää epäselväksi, missä määrin korkein hallinto-oikeus voisi valituslupaharkinnassaan arvioida asiassa esitetyn selvityksen merkitystä. Korkein hallinto-oikeus korostaa tarvetta muotoilla uudelleen ehdotettua 41 m §:n 2 momenttia ja tuo esille, että tämä olisi toteutettavissa esimerkiksi säätämällä valitusluvan myöntämisen perusteista vastaavaan tapaan kuin ulkomaalaislain 196 §:n 4 momentissa (ennakkopäätösperuste ja muu erityisen painava syy). Korkein hallinto-oikeus korostaa, että säännöksestä tulee käydä ilmi, että korkein hallinto-oikeus ratkaisee asian, ei perusteltua väitettä.

Korkein hallinto-oikeus kiinnittää huomiota muun muassa 41 b §:n 2 momentin ensimmäisen virkkeen sanamuotoon. Säännöksessä tulisi huomioida perusteluista ilmi tuleva asia, että päätoimista puheenjohtajaa on tarkoitus nimittää virkaansa toistaiseksi ja muut sivutoimiset jäsenet toimikaudeksi. Lisäksi korkein hallinto-oikeus kiinnittää huomiota siihen, että valtion virkamieslain mukaan virkanimityksiä koskeviin päätöksiin saa hakea muutosta, ellei valituskiellosta ole säädetty erikseen.

Huomioita muista esityksistä

Lain tarkoitus (1 §), itsemääräämisoikeuden mainitseminen pykälässä

Kuusitoista lausunnonantajaa (saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, ulkoministeriö, Suomen YK-nuoret, SámiSoster ry, Karjalazet Nuoret Suomes, Suoma Sámi Nuorat ry, Ihmisoikeusliitto, Saamelaisneuvosto, Utsjoen kunta, Amnesty International Suomen osasto, Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry, Vuotson saamelaisseura ry, Tiina Sanila-Aikio, Janne Hirvasvuopio, Minna Näkkäläjärvi ja Inka Musta) kannattaa saamelaisten itsemääräämisoikeuden mainitsemista 1 §:ssä. Ulkoministeriö tuo esille, että alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeuden tunnustaminen on vahvistunut alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan YK:n julkistuksen myötä. Tämän perusteella ne voivat vapaasti määritellä poliittisen asemansa ja kehittää taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä olojaan.

Saamelaisneuvosto, Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry, Johti Sápmelaččat rs, Suoma Sámi Nuorat ry ja Suoma boazosamit rs kiinnittävät huomiota koko saamelaisyhteisön, saamelaisyhdistysten ja paikallisten perinteisten saamelaisinstituutioiden rooliin itsemääräämisoikeuden toteuttamisessa. Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäläjärvi ja muut tuovat esille, että esityksessä ei ole huomioitu, miten perinteiset saamelaiset yhteisöjärjestelmät, kuten siidat, tulisivat lainsäädännön tasolla tunnustetuksi ja osaksi saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa paikallisella tasolla.

Sámi Árvvut rs:n ja yksilövalittajien Klemetti Näkkäläjärvi ja muut mukaan itsemääräämisoikeutta tulee lisätä, mutta edellytyksenä on saamelaisyhteisön hyväksymä saamelaismääritelmä. Yhdistys ja yksilövalittajat huomauttavat, että esityksessä ei tuoda esille itsemääräämisoikeuden ulottuvuutta. Tiina Sanila-Aikio huomauttaa, että itsemääräämisoikeudesta puhuttaessa tulee olla varovainen etenkin tässä tilanteessa, jossa sitä ei määritellä. Sanila-Aikion mukaan itsemääräämisoikeuden tulee olla dynaamista ja se tulisi huomioida eri sektoreiden erityislainsäädännön kehittämisessä tulevaisuudessa, jotta itsemääräämisoikeuteen saadaan aitoa sisältöä.

Valtion taloudellinen vastuu (2 §)

Ehdotettu säännös on saanut ainoastaan kannatusta (Karjalazet Nuoret Suomes, Suoma Sámi Nuorat ry, Kolttien kyläkokous, Utsjoen kunta, Amnesty, Janne Hirvasvuopio, Tiina Sanila-Aikio, Vuotson saamelaisseura ry, Minna Näkkäläjärvi ja Inka Musta).

Työ- ja elinkeinoministeriö kannattaa riittävän, mutta kohtuullisten lisäresurssien osoittamista saamelaiskäräjille toimintaedellytysten turvaamiseksi ja toteaa, että uudistettu neuvotteluvelvoite edellyttää lisähenkilöstöä. Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto kiinnittää huomiota saamelaiskäräjien riittämättömiin resursseihin ja odottaa, että valtio lisää saamelaiskäräjien lakisäätteisten tehtävien lisääntyessä myös saamelaiskäräjien resursseja.

2 luku Saamelaiskäräjien tehtävät

Saamelaiskäräjien yleinen toimivalta (5 §)

Yhteensä 17 lausunnonantajaa kommentoi ehdotusta saamelaiskäräjien yleisestä toimivallasta (5 §). Ehdotettua 5 §:ää kannattaa kokonaan tai osittain Karjalazet Nuoret Suomes, yhdenvertaisuusvaltuutettu, Kolttien kyläkokous, Saamelaisneuvosto, saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, Utsjoen kunta, Amnesty, ulkoministeriö, Vuotson saamelaisseura ry, Janne Hirvasvuopio, Tiina Sanila-Aikio ja Inka Musta. Ehdotusta vastustaa Anarasah rs ja Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä.

Ulkoministeriön mukaan saamelaisten itsemääräämisoikeuden edistämisen lisäämistä voidaan perustella alkuperäiskansojen oikeuksien kansainvälisellä kehityksellä. Saamelaisneuvoston mukaan ehdotettu muutos edistäisi saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumista, vaikka itsemääräämisoikeus ei vielä toteutuisi täysimääräisesti. Saamelaisneuvoston mukaan saamelaiskäräjien tulisi suorittaa saamelaiskulttuurin kehittämis- ja hallinnointi- sekä rahoituksen myöntämistehtävät yhteistoiminnassa paikallista itsemääräämisoikeutta toteuttavien saamelaistahojen, kuten saamelaisyhdistysten ja siidojen kanssa. Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäljärvi ja muut huomauttavat, että tehtävien lisääminen edellyttää saamelaisyhteisön hyväksymää saamelaismääritelmää.

Jouni Kitti katsoo, että saamelaiskäräjien toimivallan rajat olisi määriteltävä yksiselitteisesti siltä osin, kun päätöksillä tai lausunnoilla vaikutetaan kansalaisten perustuslain suojaamiin oikeuksiin. Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä kritisoi ehdotusta samoilla linjoilla.

Valtiovarainministeriö viittaa ehdotettuun 17 b §:ään ja kiinnittää huomiota siihen, että aloiteoikeuden osalta jää epäselväksi mihin tehtäviin aloiteoikeus voi kohdistua ja mikä on sen suhde erityisesti ehdotettuihin 5 ja 9 §:iin.

1 ja 2 momentit

Työ- ja elinkeinoministeriö ehdottaa säännöksen 1 momenttiin lisättäväksi ”saamelaisten toimivaltaan kuuluvissa asioissa”. Säännöksen 1 momentissa käytetyn ”päättää” –sanan sijaan opetus- ja kulttuuriministeriö ehdottaa käytettäväksi sanaa ”käsitellä”. Säännöksen 3 momentin (opetus ja koulutus) osalta opetus- ja kulttuuriministeriö ehdottaa muotoilun täsmentämistä sekä perustelujen täydentämistä.

Tiina Sanila-Aikio kannattaa 1 momentin rakennetta ”päättää ja hoitaa”, mutta katsoo, että 2 momentti vaikuttaa saman tyyppiseltä lievennykseltä kuin pohjoismaisessa saamelais sopimuksessa, mistä nousi saamelaisyhteisössä kriittistä keskustelua sopimuksen parafoinnin yhteydessä, erityisesti ”osallistuu päätöksentekoon” –sanamuoto. Sanila-Aikio pitää kuitenkin ehdotettua säännöstä selkeänä edistysaskeleena nykytilaan ja toisaalta se hänen mukaansa sitoo 5 ja 9 §:t toisiinsa. Lisäksi hän pitää hyvänä, että koulutus- ja oppimateriaalitoimiston nykytehtävä kirjataan lakiin.

Ehdotetun 2 momentin osalta työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että rahoituksen myöntäminen tarkoittanee saamelaiskäräjien käyttöön osoitettavaa rahoitusta tai/ja erikseen erityislainsäädännössä sen myönnettäväksi säädettävää rahoitusta. Työ- ja elinkeinoministeriö ei pidä tarkoituksenmukaisena nimetä saamelaiskäräjät välittäväksi toimielimeksi esimerkiksi aluekehittämisen varojen osalta.

Suoma boazosamit rs lausuu, että saamelaiskulttuurin kehittämis- ja hallinnointi- sekä rahoituksen myöntämistehtävien hoitamisessa saamelaiskäräjät on selkeästi velvoitettava toimimaan yhteistoiminnassa muiden saamelaistahojen kanssa. Lisäksi Suoma boazosamit rs ja Johti Sápmelaččat rs tuovat esille, ettei kaikkea rahoitusta ole syytä kanavoida saamelaiskäräjien kautta. Suoma boazosamit rs:n mukaan poronhoitoa ja perinteisiä elinkeinoja sekä saamelaisjärjestöjen järjestö- ja kehittämistoimintaa, varsinkin valtakunnallisten järjestöjen toimintaa koskeva rahoitus on syytä pitää erillään saamelaiskäräjistä, koska ko. tahojen toiminnan ja erilaisten tarpeiden asiantuntemuksen hankinta saamelaiskäräjille vaatii tuntuva resurssien lisäämistä sinne. Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry on samoilla linjoilla.

3 momentti

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että jatkovalmistelussa on tarve selvittää, mikä on ehdotetun 3 momentissa olevan säännöksen suhde opetushallituksen ja Saamelaiden koulutuskeskuksen (SAKK) lakisääteisiin tehtäviin. Ministeriön mukaan ehdotettu muotoilu voi synnyttää epäselvyyttä saamelaiskäräjien suhteesta edellä mainittuihin toimijoihin ja toteuttamista vastaaviin kuntiin ja muihin opetuksen järjestäjiin.

Opetushallitus toteaa 5 §:n 3 momentin osalta, että perustelujen kirjaus siitä, että lakiin otettavalla maininnalla ei ole tarkoitus muuttaa saamelaiskäräjien ja opetuksesta vastaavien viranomaisten tai oppilaitosten toimivaltuuksia ja tehtävien jakoa, selkeyttää säännöksen soveltamista. Sámi Árvvut rs huomauttaa, että ehdotettu 3 momentin lisäys jää nykytilan tasolle ja katsoo, että saamelaiskäräjien tehtäviä tulisi saamelaisopetuksen osalta lisätä.

Saamelaisalueen koulutuskeskus (SAKK) pitää tärkeänä, että SAKK:n riippumaton, itsenäinen ja sen omaan lakiinsa perustuva rooli saamelaisopetuksen keskeisenä toimijana erityisesti ammatillisessa- ja aikuiskoulutuksessa on tunnustettu, eikä ehdotetulla saamelaiskäräjälain muutoksella ole tarkoitus muuttaa vastuita, tehtävänkajoa tai roolia sen suhteen.

4 momentti

Suoma Sámi Nuorat ry pitää ristiriitaisena sitä, että ehdotetun 5 §:n 4 momentin perusteluissa mainitaan useita tärkeitä asioita, jotka eivät kuitenkaan kuuluisi saamelaiskäräjien toimivaltaan.

5 momentti

Ulkoministeriö puoltaa 5 §:n 5 momentin kirjausta perus- ja ihmisoikeuksien tosiasiallisen toteuttamisen kannalta merkittävänä mutta kiinnittää huomiota ilmaisuun ”ilman mielivaltaa” sekä tarpeeseen edistää sukupuolten tasa-arvoa. Ulkoministeriö ehdottaa säännöksen viimeisen virkkeen sanamuodon muuttamista. Myös Amnesty mainitsee erikseen kannattavansa 5 §:n 5 momenttia. Janne Hirvasvuopio kummaksuu ehdotettua syrjintäkieltoa. Sanila-Aikio esittää poistettavaksi ehdotettua 5 momenttia, koska ei muidenkaan instituutioiden tehtävissä luetella itsestäänselvyyksiä.

Saamelaiden edustaminen (6 §)

Ulkoministeriö kannattaa 6 §:n selkeyttämistä. Anarasah rs vastustaa annettua ehdotusta. Tiina Sanila-Aikio huomauttaa, että Koltien kyläkokous ei ole antanut ylintä päätösvaltaa tai mandaattia edustaa kolttasaamelaisia heitä koskevissa asioissaan.

Työ- ja elinkeinoministeriö tuo esille, että esimerkiksi lainvalmistelun näkökulmasta saamelaiskäräjät on saamelaisia kattavasti edustava itsehallinnollinen taho. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä, että saamelaiskäräjät harkintansa mukaan kuulee muita saamelaistahoja ja/tai kokoa niiden näkemyksiä yhteiseen kannanottoon. Edelleen olisi työ- ja elinkeinoministeriön mukaan tärkeää, että saamelaiskäräjät huolehtisivat kotiseutualueensa asukkaiden ja yrittäjien kantojen esille tuomisesta kattavasti. Mahdollisten eriävien saamelaistahojen kantojen sovittelu kuuluu ministeriön mukaan saamelaiskäräjille.

Kertomus (7 §)

Kertomusta koskevaa ehdotusta saa pelkästään kannatusta (ulkoministeriö, saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, Suoma Sámi Nuorat ry, Utsjoen kunta ja Inka Musta). Tiina Sanila-Aikio huomauttaa, että kertomuksen käsittelyn yhteydessä saamelaiskäräjien tulee edellyttää, että sillä on puhemahdollisuus eduskunnan istunnossa, jossa kertomusta käsitellään aidon dialogin saamiseksi.

Määrärahojen jakaminen (8 §)

Lausunnoissa on erityisesti kiinnitetty huomiota siihen, tulisiko kaikkia saamelaisten yhteiseen käyttöön osoitettuja varoja ohjata jatkossa saamelaiskäräjien kautta. Lisäksi lausunnoissa kiinnitetään huomiota saamelaiskäräjien rooliin valvoa myöntämiensä varojen käyttöä.

SámiSoster ry:n, Suomen saamelaisten keskusjärjestön ja Suoma boazosamit rs:n mukaan perusteluissa tulisi mainita, että muutoksella ei ole tarkoitus tehdä muutoksia muiden saamelaisorganisaatioiden ja –laitosten valtiolta tai kunnilta saamien avustusten myöntämiseen ja käyttämiseen liittyvään päätöksentekoon, menettelyyn ja muuhun käytäntöön. SámiSoster ry tuo esille, että säännöstä voi tulkita niin, että se koskisi myös esimerkiksi SAKK:n ja Siidan valtionavustuksia, mitä se pitää ongelmallisena. Suomen saamelaisten keskusjärjestö ja Suoma boazosamit rs painottavat, että saamelaisten elinkeinojen, kuten poronhoidon tukemiseksi ja kehittämiseksi osoittavien määrärahojen hallinnointia ei ole syytä kanavoida saamelaiskäräjille. Yhdistysten mukaan perusteluissa tulee selkeästi tuoda esille, ettei saamelaiselinkeinojen varojen hallinnointia tai rahoitusta sisällytetä saamelaiskäräjien toimintaan. Saamelaisneuvoston ja Suoma boazosamit rs:n mukaan eteenpäin jaettavien varojen osalta saamelaiskäräjien tulisi suorittaa varojen myöntämistehtävät yhteistoiminnassa paikallista itsemääräämisoikeutta toteuttavien saamelaistahojen, kuten saamelaisyhdistysten ja siidojen kanssa. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan on huomattava, että alueiden kehittäminen ja sen eri toimintojen tukeminen on yhteistyötä, ja olisi tärkeää, että jos tällaisia avustusmahdollisuuksia tulee niitä käsitellään Lapin maakunnan elimissä niin, että vältetään päällekkäisiltä tulta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää ongelmallisena, että yksityisoikeudellisen sopimuksen osapuolelle annettaisiin lailla julkisen vallan käyttöä sisältäviä toimivaltuuksia suhteessa toiseen sopimusosapuoleen. Ministeriö ehdottaa harkittavaksi vastaavaa järjestelyä kuin valtion rahoituksesta elokuvakulttuurin edistämiseen annetussa laissa (1174/2018). Suomen elokuväsäätiö hoitaa valtionapuviranomaiselle kuuluvia tehtäviä myöntäessään avustuksia valtion varoista ja toimintaan sovelletaan valtionavustuslakia. Anarasah rs pitää perusteltuna soveltaa valtionavustuslakia. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan säännöksen sanamuoto jättää epäselväksi, kattaisiko ”valvonta” myös takaisinperintätoimivaltuuden. Suomen kuntaliitto ry tuo esille, että on perustuslain 121 §:n mukaisen kunnallisen itsehallinnon kannalta ongelmallista, mikäli saamelaiskäräjille tulisi muu kuin sopimukseen perustuva mahdollisuus valvoa kunnan päätöksiin tapahtuvaa varojen käyttöä. Lisäksi Suomen Kuntaliitto ry toteaa, että vastaavasti myöskään hyvinvointialueen itsehallintoa ei esityksessä ole huomioitu. Työ- ja elinkeinoministeriö huomauttaa, että jää epäselväksi, mikä ulkopuolinen taho valvoo saamelaiskäräjien hallinnoimien varojen käyttöä.

Säännöksen 2 momentin osalta työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että myös valtionavustuslain muutoksenhakua koskevien säännösten soveltaminen olisi oikeusvarmuuden vuoksi tärkeää.

3 luku Toimikausi, toimielimet ja toiminta

Kokoonpano ja toimikausi (10 §)

Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto ja Tiina Sanila-Aikio kannattavat 10 §:ään ehdotettuja muutoksia Vuotson alueen osalta.

1 momentti, niin sanotut kiintiöt

Viisitoista lausunnonantajaa on kommentoinut ehdotettua 1 momentin säännöstä kiintiöistä. Lausunnoissa nousee esille eri näkemyksiä ehdotetusta mallista ja jossain määrin kiinnitetään huomiota saamelaiden kotiseutualueen ulkopuolella asuviin saamelaisiin.

Aslak Pekkala ja Jouni Kitti katsovat, että tulisi huomioida paremmin saamelaiden osuus kuntakohtaisten kiintiöiden määräytymisessä. Vaihtoehtona Kitti esittää kuntakiintiöistä luopuminen. Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä katsoo, että kiintiöjärjestelmää tulisi uudistaa demokraattisemmaksi äänestäjien tahtoa kunnioittavaksi. Anarasah rs:n mukaan ehdotus on epädemokraattinen ja nykyisestä mallista hyötyy pohjoissaamenkieliryhmien alueet. Saamelaiskäräjille muodostettava enemmistö pystyy Anarasah rs:n mukaan lain turvin jatkamaan inarinsaamelaisiin vaaleilla valittuihin edustajiin kohdistuvaa syrjintää. Koska vaaleissa ehdokkaat ovat henkilövaalissa, tilannetta voidaan Anarasah rs:n mukaan pitää syrjintänä koska saamelaiskäräjille ehdokkaita ei aseteta puolueista, yhdistyksistä tai yhteislistoista. Anarasah rs:n mukaan parlamentaarinen edustuksellisuus saamelaiden kotiseutualueella tulee perustua demokraattisiin vaaleihin siten, että edustajat valitaan äänioikeutettujen suhteessa alueittain.

Saamelaisneuvosto ja Suoma boazosamit rs käsittelevät säännöksen taustaa ja reunaehtoja ja esittää pitävänsä esitettyä mallia yhdenvertaisena. Yhdistykset toteavat, että jos kiintiön lähtökohtaisena perusteena on korostaa saamelaiden kotiseutualueen eri osien merkitystä eli toisin sanoen turvata alueellisesti laajan edustuksen saamelaiskäräjille, niin kiintiön tarve on erityisesti niillä alueilla, joilla asuu vähän saamelaisia sekä lukumäärältään että suhteessa ko. kunnan asukaslukuun. Alueet, joilla asuu paljon saamelaisia, saavat yleensä suuren määrän ehdokkaita läpi ilman kiintiötäkin. Ottaen lisäksi huomioon saamelaiden kotiseutualueen eri osien yhdenvertaisuuden niin kiintiöpaikkojen määrän tulisi näiden yhdistysten mukaan olla lähtökohtaisesti sama eri alueille. Myös Suomen saamelaiden keskusjärjestö ry toteaa, että kuntakohtainen kiintiö on toiminut hyvin ja takaa sen, että yli puolet jäsenistä on saamelaisalueelta.

Janne Hirvasvuopion mukaan kiintiöt on hyvä pitää mukana, sillä niiden avulla turvataan saamelaiskäräjien alueellinen edustus. Suurin osa saamelaiskäräjien edustajista valitaan nykyjärjestelmässä Inarin kunnasta, jolla on suhteettoman suuri osuus muuhun saamelaisalueeseen nähden. Hirvasvuopion, saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston ja Vuotson saamelaisseura ry:n mukaan on hyvä, että Sodankylän kunnan sijaan kiintiöpaikka kuuluu nimenomaan Lapin paliskunnan, eli Vuotson saamelaiskylän alueelle, joka myös kuuluu virallisesti saamelaisalueeseen.

Aslak Pekkala pitää tärkeänä, että kaikista saamelaiden kotiseutualueelta on edustus ja Utsjoen kunta pitää hyvänä, että enemmistö tulee kotiseutualueen kunnista. Bárbmú ry, Vuotson saamelaisseura ry, Inka Musta, Jouni Kitti ja Janne Hirvasvuopio katsovat, että saamelaisalueen ulkopuolella asuvia saamelaisia tulisi huomioida. Suoma Sámi Nuorat ry katsoo, että pitkällä aikavälillä kuntakiintiöiden tarkastelu on ajankohtaisesti ottaen huomioon, että yli 70 % saamelaisnuorista asuu saamelaisalueen ulkopuolella. Myös Minna Näkkäläjärvi kiinnittää huomiota aiheeseen.

Saamelaiskäräjien toimikauden aikaistaminen

Kolttien kyläkokous ja Tiina Sanila-Aikio kannattavat ehdotusta. Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäläjärvi ja muut katsovat, että vaalien ajankohta ja toimikauden pituus olisi tarkoituksenmukaista asettaa seuraamaan eduskunnan aikataulua.

Saamelaiskäräjien puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat (11 §)

Viisi lausunnonantajaa (Kolttien kyläkokous, saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, Inka Musta, Minna Näkkäläjärvi ja Tiina Sanila-Aikio) kannattaa ehdotettua säännöstä varapuheenjohtajien

päätoimisuudesta. Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto kiinnittää huomiota siihen, että muutosta täytyy huomioida saamelaiskäräjien resursseissa. Suoma boazosamit rs ja Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry katsovat puolestaan, että koko puheenjohtajiston toimiminen päätoimisesti ei ole tässä vaiheessa perusteltua.

Saamelaisneuvosto, Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry, Johti Sápmelaččat rs ja Suoma boazosamit rs esittävät lisättäväksi, että saamelaiskäräjien hallituksen ja puheenjohtajiston luottamus tulisi voida mitauttaa vaalikauden aikana. Yhdistykset esittävät lisättäväksi säännöksen, jonka mukaan puheenjohtajan tai hallituksen voisi erottaa päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa saamelaiskäräjien kokouksessa annetuista äänistä, jos hallitus tai puheenjohtaja ei nauti saamelaiskäräjien kokouksen luottamusta ja kunnioitusta.

Kokousten koollekutsuminen (12 §)

Saamelaisneuvosto esittää tarkennettavaksi, että saamelaiskäräjien kokous on kutsuttava viipymättä koolle, jos kolmasosa saamelaiskäräjien jäsenistä niin vaatii tietyn asian käsittelyä varten. Tiina Sanila-Aikio esittää tarkennusta 2 momentin sanamuotoon.

Saamelaiskäräjien hallitus (13 §)

Varajäsenten lisääminen hallitukseen

Ehdotusta kannattaa Kolttien kyläkokous ja saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto. Tiina Sanila-Aikio kannattaa 1 momentin muutosta erityisesti saamelaiskäräjien hallituksen varajäsenien valitsemisen osalta.

Saamelaisneuvoston mukaan hallituksen jäsenmäärän tulee jatkossakin olla seitsemän, jotta jäsenmäärä olisi pariton. Saamelaisneuvosto huomauttaa, että parillisessa määrässä puheenjohtajalla on käytännössä ”kaksi” ääntä, koska äänestyksen mennessä tasan puheenjohtajan ääni ratkaisee. Jarmo Katajamaan mukaan hallituksessa tulisi olla kaikkien kolmen kieliryhmän edustus.

Johti Sápmelaččat rs esittää lisättäväksi, että hallituksen tulee nauttia saamelaiskäräjien luottamusta.

Muut toimielimet (14 §)

Saamelaisneuvosto kiinnittää huomiota vaalilautakunnan taloudellisiin ja henkilöstöresursseihin.

Toimivallan käyttö (15 §)

Tiina Sanila-Aikio kannattaa ehdotettua 2 momenttia.

Kokoukseen osallistuminen teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen (17 a §)

Kokoukseen osallistuminen teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen (17 a §) sai yksinomaan kannatusta, tosin vain kaksi lausunnonantajaa kiinnitti asiaan huomiota (saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto ja Tiina Sanila-Aikio).

Aloiteoikeus (17 b §)

Kahdeksan lausunnonantajaa (saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, ulkoministeriö, Suoma Sámi Nuorat ry, Amnesty, saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, Vuotson saamelaisseura ry, Minna Näkkäläjärvi ja Inka Musta) kannattaa ehdotettua säännöstä aloiteoikeudesta. Ulkoministeriö tuo

esille, että aloiteoikeus voisi lisätä saamelaisten sisäisten vähemmistöryhmien, kuten saamelaisten vammaisten henkilöiden tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen osallistumisoikeuksia heitä koskevaan ja heihin vaikuttavaan päätöksentekoon.

Saamelaisneuvosto, Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäljärvi ja muut sekä Tiina Sanila-Aikio katsovat, että vaaditun äänioikeutettujen määrän tulisi olla 50. Myös Suoma Sámi Nuorat ry toteaa, että äänimäärää tulisi suhteuttaa paremmin äänioikeutettujen määrään. Tiina Sanila-Aikio tuo esille, että määrän alentaminen on tärkeää erityisesti inarin- ja kolttasaamelaisten mutta myös esimerkiksi Vuotson alueen saamelaisten näkökulmasta. Vuotson saamelaisseura ry ehdottaa määräksi 100.

Sámi Árvvut rs:n mukaan aloitteen tekeminen tulisi olla mahdollista myös sähköisesti. Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että aloitteen allekirjoittajat rajataan täysi-ikäisiin äänioikeutettuihin, jolloin lapset ja osa nuorista on rajattu aloiteoikeuden ulkopuolelle toisin kuin kuntalain sekä hyvinvointialuelain aloiteoikeudessa.

3 a luku Kirjanpito ja tilintarkastus

Anarasah rs esittää kirjanpitoa ja tilintarkastuslukua kehitettäväksi siten, että saamelaiskäräjillä toimisi myös monijäseninen toimielin, joka arvioisi tavoitteiden toteutumista laajemmin kuin pelkkä tekninen tilintarkastus.

4 luku Saamelaiskäräjien vaalit

Moni lausunnonantaja esittää kannattavansa joitakin tai kaikkia äänestämisen helpottamiseksi ehdotettuja muutoksia (saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, Saamelaisneuvosto, Ihmisoikeuskeskus, Johti Sápmelaččat rs, Kolttien kyläkokous, Utsjoen kunta, Amnesty, Vuotson saamelaisseura ry, Inka Musta ja Minna Näkkäljärvi). Osa esittää lisäksi sähköistä äänestämistä (Johti Sápmelaččat rs, Bárpmu rs ja Minna Näkkäljärvi). Lisäksi lausunnoissa on kiinnitetty huomiota moneen yksittäiseen säännökseen.

Saamelaisneuvosto kannattaa mietinnössä idean tasolla esille tuotua ehdotusta yhteisestä vaalipäivästä Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Anarasah rs:n mukaan tulisi laissa estää sitä, että saamalainen voisi äänestää kahdessa eri saamelaiskäräjien vaaleissa ja myös olla saamelaiskäräjien jäsen kahdessa eri maassa. Ehdokasasettelun (27 §) osalta Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäljärvi ja muut tuovat esille, että esityksessä ei ole pohdittu parlamentarismien kehittämistä saamelaiskäräjillä. Heidän mukaansa olisi tärkeää, että ehdokkaita voisivat asettaa esimerkiksi listat, saamelaisyhdistykset tai niiden yhteenliittymät. Janne Hirvasvuopio ei pidä henkilövaalitapaa tarkoituksenmukaisena tapana järjestää saamelaiskäräjien vaaleja, mutta nykyisen vaalitavan pitäminen ennallaan on hänen mukaansa hyväksyttävissä oleva kompromissi. Saamelaiset voivat hänen mukaansa lain uudistuksen jälkeen käydä perusteellista keskustelua siitä, kuinka vaalit tulisi tulevaisuudessa järjestää.

Saamelaisneuvosto pitää todisteellisen kirjeen säilymisen laissa tarkoituksenmukaisena äänestäjien ja vaalilautakunnan oikeusturvan takia. Vaalipäivän äänestyksen järjestämisen pakollisuudesta (31 a §) Saamelaisneuvosto huomauttaa, että tämä vaatii resursseja.

Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäljärvi ja muut pitävät ehdotettua 25 a §:ää (vaaliluettelon julkisuus) asiallisena mutta ehdottaa lisättäväksi, että tietoja voitaisiin luovuttaa myös saamelaisten käyttöön osoitetun rahoituksen myöntämistä varten. Lisäksi he esittävät pohdittavaksi, että lupa vaaliluettelon tietojen käyttöön tutkimusta varten olisi mahdollista hakea vaalilautakunnalta ja tarvittaessa muutoksenhakulautakunnalta. Jarmo Katajamaa toteaa ehdotetusta 25 b §:stä

(vaaliluettelossa olevan virheen korjaaminen), että se ei saa koskea ylemmän oikeusasteen antamaa äänioikeutta.

Tiina Sanila-Aikio kysyy, voiko alaikäinen hakeutua vaaliluetteloon laissa asetetuissa määräajoissa, kunhan hän täyttää 18 vuotta vaalitoimituksen viimeisenä päivänä? Jos näin on, tästä tulisi hänen mukaansa mahdollisesti säätää selkeämmin.

Tiina Sanila-Aikio kiinnittää huomiota nykyisin 26 §:n selkeään muotoiluun vaalilautakunnan ja hallituksen oikaisuvaatimusten käsittelyistä sekä 26 b §:n valittamisesta korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Pykälien järjestys on nykyisin looginen ja ne sijaitsevat lähekkäin. Sanila-Aikion mukaan ehdotettujen 26 §:n, 41 §:n ja 41 l §:n välinen suhde on äkkiseltään epäselvä. Näissä pykälissä tulisi Sanila-Aikion mukaan olla keskinäisiä viittauksia. Lisäksi hän esittää tarkistavaksi ehdotetun 38 §:n 1 ja 2 momentit, jotka vaikuttavat tarkoittavan samaa asiaa.

Saamelaisneuvosto pitää ehdotettua 40 §:ää (vaalien tulosta koskeva valitus) ongelmallisena saamelaisten kollektiivisen itsemääräämisoikeuden kannalta.

Vaalilautakunta (20 §)

2 momentti, vaalilautakunnan kokoonpano

Yhteensä seitsemätoista lausunnonantajaa on käsitellyt ehdotettua säännöstä vaalilautakunnan kokoonpanosta. Monessa lausunnossa kiinnitetään huomiota vaalilautakunnan jäseniltä vaadittuun asiantuntemukseen sekä vaalilautakunnan jäsenten määrään.

Yhteensä neljä lausunnonantajaa kannattaa ehdotettua vaalilautakunnan kokoonpanoa (yhdenvertaisuusvaltuutettu, saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, Vuotson saamelaisseura ry ja Kolttien kyläkokous). Jarmo Katajamaa kannattaa kieliryhmiä koskevaa lisäystä. Amnesty pitää tärkeänä, että ehdotetulla muutoksella pyritään vastaamaan saamelaisten oikeuteen alkuperäiskansana itse määrittää, kuka on saamelainen ja vahvistamaan ryhmäidentifikaation toteutumista laajentamalla vaalilautakunnan kokoonpanoa. Vaalilautakunta tulee Amnesty mukaan edustaa mahdollisimman laajasti saamelaisyhteisön ja –kulttuurin moninaisuutta. Minna Näkkäläjärvi painottaa, että vaalilautakunnan roolin tulee olla vahva.

Suoma boazosamit rs ja Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry katsovat, että vaalilautakunnan jäsenten tulee olla saamelaisia henkilöitä, joilla on laaja asiantuntemus, yhteys eri saamelaisalueen saamelaisyhteisöihin joiden luottamusta jäsenten tulee nauttia. Kolme lausunnonantajaa (Saamelaisneuvosto, Suoma Sámi Nuorat ry ja Inka Musta) katsovat, että vaalilautakunnan jäsenillä tulee olla riittävä tuntemus sekä saamen kielistä että saamelaiskulttuurista. Musta pitää tärkeänä varmistaa asiantuntemusta myös eri alueista. Bárpmu ry:n mukaan saamelaisalueen ulkopuolella asuvia saamelaisia tulisi huomioida. Anarasah rs:n mukaan vaadittu saamen kielten asiantuntemus tulee määritellä tarkemmin.

Anarasah rs pitää vaalilautakunnan kokoonpanon laajentamista perusteltuna. Neljä lausunnonantajaa (Suoma boazosamit rs, Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry, Johti Sápmelaččat rs ja Minna Näkkäläjärvi) eivät pidä perusteltuna laajentaa vaalilautakunnan jäsenten määrää ottaen huomioon, että vaalilautakunta voi jo nyky muodossaan kutsua tarvittavan määrän asiantuntijoita. Suoma boazosamit rs ja Johti Sápmelaččat rs pitävät epäasiallisena näkökulmaa jäsenmäärän kasvattamisen liittyvän vaalilautakunnan toiminnan hyväksyttävyyteen. Saamelaisneuvosto toteaa, että kokoonpanon laajentaminen voi jossain määrin hankaloittaa kokouksien saamisen päätösvaltaisiksi.

Jouni Kitti katsoo, että vaalilautakunnan muodostuminen saamelaiskäräjien valitsemista henkilöistä on ongelmallista ja että suhteellisuus ei toteudu kokoonpanossa. Hänen mukaansa yksilön identifiointi saamelaiseksi tulisi tapahtua oman saamelaisyhteisön toimesta polveutumista koskevaa asiakirjanäyttöä kunnioittaen. Kitti esittää riippumatonta vaalilautakuntaa kuten Norjassa.

6 luku Erinäiset säännökset

Yleisen muutoksenhakua koskevan säännöksen (42 §) osalta korkein hallinto-oikeus tuo esille, että esitysluonnoksessa ei ole perusteltu, miksi muutoksenhaku ohjautuisi edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen ainoana tuomioistuinaasteena.

Rikoslain 40 luvun 11 §

Jarmo Katajamaa kannattaa rikoslakia koskevaa muutosesitystä ja Saamelaisneuvosto vastustaa ehdotusta. Saamelaisneuvosto pitää ehdotusta erikoisena ottaen huomioon, että saamelaiskäräjät ei ole viranomainen, eikä sillä ole viranomaisille kuuluvia oikeuksia. Lisäksi saamelaiskäräjien harjoittama julkinen valta on hyvin vähäistä. Jos ehdotettu muutos toteutetaan, tulisi Saamelaisneuvoston ja Johti Sápmelaččat rs:n mukaan vaalilautakunnan asema muuttua viranomaiseksi. Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmä kysyy, mitkä ovat ne saamelaiskäräjien viranomaistehtävät, joihin rikosoikeudellinen vastuu ulottuu.

Muita huomioita

Sámi Árvvut rs ja yksilövalittajat Klemetti Näkkäljärvi ja muut pitävät toimikunnan työn lähtökohtaa erinomaisina mutta huomauttavat, että esityksessä tulisi myös selvittää, luoko saamelaiskäräjälain uudistus toteutuessaan edellytyksiä ratifioida ILO 169 –sopimusta.

Sámi Árvvut rs kiinnittää huomiota tarpeeseen uudistaa myös kolttalakia vastaamaan kansainvälistä kehitystä sekä määritellä yksityiskohtaisemmin eri saamelaisten edustuksellisten elinten toimivaltakysymyksiä ja –rajoja sekä tehtäviä. Yhdistys kiinnittää myös huomiota saamelaiskulttuurin, saamenkielisten palvelujen ja saamenkielisen oppimateriaalirahoituksen riittämättömiin resursseihin.

Jarmo Katajamaa katsoo, että jos ehdotetut muutokset toteutetaan, tulee inarinsaamelaisia varten laatia oma lainsäädäntönsä. Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmän mukaan saamelaiskäräjälain muutos tulee ulottaa koskemaan toista Suomen alkuperäiskansan osaa. Yhtenäisen saamenkansan puolesta ryhmän mukaan tämä etninen ryhmä vaatii tunnustusta alkuperäiskansalaisuudelleen.

Katajamaa arvostelee toimikunnan kokoonpanoa ja kuulemismenettelyä. Tanja Joonan katsoo, että saamelaiskäräjälakitoimikunta ei ole kuullut eri tahoja tasapuolisesti. Joonan mukaan toimikunnan olisi pitänyt kuulla muun muassa Kari Kyröä ja Anu Avaskaria, jotka edustavat saamelaiskäräjien vähemmistöä ja inarinsaamelaisia. Yksilövalittajat Klemetti Näkkäljärvi ja muut katsovat, että toimikunta ei osallistuttanut yksilövalittajia toimikunnan työhön, eikä turvannut tähän riittäviä resursseja. Toimikunta kuuli yksilövalittajia yhdessä muiden saamelaisjärjestöjen kanssa työn loppuvaiheessa. Suoma Sámi Nuorat ry:n mukaan saamelaisnuorten kuuleminen prosessin aikaisemmassa vaiheessa olisi ollut tärkeää.

Valtiovarainministeriö toteaa mietinnön taloudellisista vaikutuksista, että lainsäädännön muutosten aiheuttamista mahdollisista lisäresursseista päätetään julkisen talouden suunnitelmia ja valtion talousarviota koskevissa päätöksentekoprosesseissa. Mietinnössä esitetyt luvut ovat vasta toimikunnan arvioita.

Lisäksi osa lausunnonantajista on ehdottanut perustelujen täydentämistä tai muuttamista tietyiltä osin sekä teknisiä korjauksia esitysluonnoksen tiettyihin kohtiin.

LIITE

Lausuntopyyntön jakelu lausuntopalvelu.fi:ssä 21.5.2021

Anarâšah rs - Inarinsaamelaiset ry
 Anarâškielâ servi rs - Inarinsaamen kielen yhdistys
 City Samit rs
 Eduskunnan keskuskanslia
 Eduskunnan oikeusasiamies
 Enontekiön kunta
 Ihmisoikeuskeskus
 Ihmisoikeusliitto
 Inarin kunta
 Inarinmaan Lapinkyläyhdistys ry
 Johtti sápmelaččat rs
 Klemetti Näkkäljärvi ja muut valittajat
 Kolttakulttuurisäätiö
 Kolttasaamelaisen kielen ja kulttuurin yhdistys
 Kolttien kyläkokous
 Korkein hallinto-oikeus
 Kulttuuriyhdistys Aanaar Sämmiliih ry
 Kuntaliitto
 Lapin aluehallintovirasto
 Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
 Lapin liitto
 Lapin sairaanhoitopiiri
 Lapsiasiavaltuutettu
 Liikenne- ja viestintäministeriö
 Maa- ja metsätalousministeriö
 Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry
 Metsähallitus
 Museovirasto
 Oikeusrekisterikeskus
 Opetus- ja kulttuuriministeriö
 Opetushallitus
 Oulu Sámit rs
 Paliskuntain yhdistys
 Pohjois-Suomen hallinto-oikeus
 Puolustusministeriö
 Rovaniemen saamelaisyhdistys Mii ry
 Saamelaisalueen koulutuskeskus
 Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto
 Saamelaiskäräjät
 Saamelaismuseo Siida
 Saamelaisneuvosto
 Saamelaispaliskunnat ry / Sámi bálgosat rs
 Sámi Arvvut rs
 Sámi Dáiddasearvi ry
 Sámi Duodji ry
 Sámi siida rs
 Sámisoster rs
 Sis-Suoma Sámesearvi Bárbmua rs

sisäministeriö
Sodankylän kunta
Sosiaali- ja terveysministeriö
Suoma Boazosámit rs
Suomen saamelaisnuoret ry
Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry
Tiina Sanila-Aikio
Työ- ja elinkeinoministeriö
Ulkoministeriö
Utsjoen kunta
Valtioneuvoston kanslia
Valtioneuvoston oikeuskansleri
Valtiovarainministeriö
Vuohču sámiid searvi rs
Yhdenvertaisuusvaltuutettu
Ympäristöministeriö